

מאמרי הפרשה

מבית

אספסופקלריא

ניתן להגיש תגובות לכל המאמרים, בכתובת המערכת:

2248228@gmail.com

המערכת אינה אחראית לתוכן המאמרים וסגנונם

אספקלריא לפרשת שופטים תשפ"ג

תוכן העניינים (מהווה גם קישורים למאמרים):

- T..... אשרי האיש - פנינים והארות מכל הדורות / ישראל אברהם קלאר
- I אבוא בעיר / הרב חיים שולביץ, ר"מ בישיבת מעוז חי"ל, עיה"ק ירושלים
- יב..... אמונה ובטחון / הרב אברהם דניאל עבשטיין, מח"ס 'מי מנחות', לייקווד
- ז..... ביאורים והארות / הרב משה הלוי הורן, מח"ס 'תפארת ציון' בסוג' תקפו כהן, מג"ש בישיבת תפארת ישראל, בני ברק
- זט..... דעת כהן / הרב שמואל מנחם כהן, ראש ישיבת 'תל ציון'
- כא..... הכי איתמר / הרב איתמר טעפ, מח"ס 'הכי איתמר', קרית ספר
- כד..... השבת של מ"י / הרב יחיאל פישל רוזנר, מח"ס 'מנחת יחיאל' ו'השבת של מ"י'
- כו..... ויצבור יוסף / הרב יוסף צברי, רב ומו"צ בעיר אלעד, ומח"ס ויען יוסף, שלחן מלכים וש"ס
- לא..... חלקו של ידיד / הרב משה יעקב הלוי קנר, מח"ס 'שפתי מלך' על הרמב"ם, כותב 'איגרת לידיד' (טורונטו - קנדה)
- לה..... להתענג על ה' / הרב יעקב מנשה, מגיד מישרים בשכונת פסגת זאב
- לז..... לית ח"ן / הרב חיים נתן היילפרין, מח"ס 'לקוטי שערי תשובה' (מאנשעסטער)
- לט..... מי הדעת / הרב יוסף קסלר, מח"ס 'משנת ברכה', מודיעין עילית
- מב..... מנחת שלום / הרב אהרן אקר, דומ"צ בבית הדין 'דבר למשפט', ומח"ס 'משפטי אהרן'
- מו..... מעדני מלך / הרב מרדכי מלכא, הרב הראשי לעיר אלעד, נשיא וראש מוסדות "אור המלך", מחבר ספרי שו"ת דרך המלך, אמרי מרדכי ועוד
- מח..... משאת משה / הרב מנחם ישראל חזן, מודיעין עילית
- ס..... מתורתו של הצפנת פענח / הרב אברהם י. בירנהק, מו"ל 'צפנת פענח החדשות', מודיעין עילית
- סז..... נגוהות בפרשה / הרב ישראל מאיר אסטריק, מח"ס 'יאמר ישראל' (רחובות)
- סט..... נחשבה / הרב יחיאל הלוי נוביק, ראש כולל דעת יוסף - אשדוד, עורך ספרי מרן הגר"ש רוזובסקי זצ"ל... עא
- עא..... עולמות בפירוש התורה / הרב זאב קופלוביץ
- עה..... פרחים לתורה - כיצד מחנכין / הרב ישראל חיים בלומנטל, מג"ש בכולל תורת מרדכי
- עו..... שבט מישראל / הרב ישראל פרידמן, רב קהילת טשארטקוב, מח"ס 'שבט מישראל', מאנשעסטער
- עט..... שמחת אלעזר / בעקבות הגאון רבי שמחה (בן הגה"ק רבי אלחנן הי"ד) וסרמן זצ"ל, ראש ישיבת אור אלחנן, מגדולי דורו וממערורי תנועת התשובה
- פא..... תאיר נרי / הרב חיים מאיר נריה
- צא..... תבונות שורש - הארות בפרשה על פי שורשי התיבות / הרב אשר זאב שרייבר, מח"ס תבונות כפיו, תבונות מועד
- צג.....

אספקלריא לפרשת שופטים תשפ"ג

תשובות הגר"ח – פנינים מתורת רבינו מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי זיע"א (חלקם טרם נדפסו) / הרב
אהרן הלוי גרנדש מח"ס תשובות הגר"ח.....ק

חינוך.....קב

חינוך בפרשה / הרב יחיאל מיכל מונדרוביץ', מפקח בתלמודי תורה ומרצה חינוכי.....קג

חידות.....קה

פתשגן הכתב - חידה בפרשת השבוע / מבית 'לא יסור שבט מיהודה'.....קו

אספקלריא לדף היומי.....קח

אספקלריא לדף היומי - הארות במסכת הנלמדת.....קט

סיפור.....קיג

בומרנג - דרמה סוחפת בהמשכים בעלת מסר חד ביותר / הרב חנוך חיים וינשטוק.....קיד

סיפור / מתוך המדור 'אמונה ובטחון' באספקלריא הנוכחי.....קכג

אשרי האיש - פנינים והארות מכל הדורות / ישראל אברהם קלאר

אשרי האיש גו'. רבי יודן אומר: המזמור הזה משובח מכל המזמורים (מד' שוח"ט)

**"והיה כעץ שתול על פלגי מים" - מגן על דורו, כמו עץ שהוא
מגן ומיצל על היושב מתחתיו!**

"וְהָיָה כְּעֵץ שֶׁתּוּל עַל פְּלָגֵי מַיִם אֲשֶׁר פְּרִיּוֹ יִתֵּן בְּעֵתוֹ, וְעָלְהוּ לֹא יִבּוֹל, וְכָל אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה יִצְלִיחַ". הבאנו כמה מקורות וטעמים לכך שהכתוב ממשיל את תלמיד חכם "כעץ", ונמשיך בע"ה.

*

יש שפירשו, שהכוונה שהאיש המדובר [אשר לא הלך בעצת רשעים ובתורתו יהגה יומם ולילה] מגן על דורו, כמו עץ שהוא מגן ומיצל על היושב מתחתיו. זאת כדרך שפירש רש"י (במדבר יג, כ) את הכתוב "היש בה עץ": "אם יש בהם אדם כשר שיגין עליהם בזכותו".

מהרי"ץ דושינסקיא גאב"ד ירושלים עיה"ק כותב פירוש זה בספרו על תהלים 'תהלות מהרי"ץ'^א, ושם תורף דבריו, שלמרות שכה רבה זכותו, אף על פי כן הוא משפיל את עצמו כמרומו ב"על פלגי מים"^ב.

לעומת זאת, מהר"ש אמסלם אבד"ק מידלת כותב פירוש זה בספרו 'בני שלמה' באופן אחר: במה זכה להיות כ"עץ", שזכותו תגן על דורו כמו עץ שהוא מגן ומיצל על היושב תחתיו, כי תמיד עוסק בתורה שנמשלה למים.

*

חשוב לציין, שלמעשה כבר נכלל פירוש זה בדברי חז"ל (תרגום, ותקוני זהר תקון יג, דף כז ע"ב), שאמרו ש"עץ" הנזכר כאן הכוונה ל"עץ החיים", ונכללת בזה משמעות שהתלמיד חכם הוא כמו עץ שמגן על דורו.

*

^א שם תורף דבריו שלמרות שכה רבה זכותו אף על פי כן הוא משפיל את עצמו כמרומו ב"על פלגי מים", וראה הערה בנוגע לרמז מ"על פלגי".

^ב ענין הענוה נרמז בפסוק 'על פלגי מים' מכמה פנים, ולכשנעסוק בפסוק זה נביא מהם בע"ה.

^ג ראה זוהר הקדוש (פרשת בלק, דף רב ע"א): לא תשחית את עצה - זה תלמיד חכם שהוא בעיר, שהוא עץ החיים, אילן שנותן פירות. [בימתוק מדבש' מביא ביאור: שהוא העיקר בעיר]. ובהמשך שם, על "לא תשחית את עצה": שהתלמיד חכם נותן עצות לבני העיר איך להנצל מן הדין ומלמד אותם את הדרך ילכו בה, ולחזור בתשובה, ומכין להם כלי זיין נגד השונא - שמלמד אותם את דרכי התשובה. ובהמשך: "אותם שמשדלים בתורה הם עצים גדולים בעולם הזה".

המשלת התורה הקדושה ל'עץ' מסוים

בעוסקנו בפסוקים "כי אם בתורת ה' חפצו ... והיה כעץ שתול", נציין כי מצאנו במדרשי חז"ל בכמה וכמה מקומות שממשילים את התורה ואת תלמידי החכמים לעץ.

לעת עתה נמנה בע"ה כדוגמא בעלמא, כמה מקומות בהם המשילו חז"ל את התורה לעץ מסוים, ותן לחכם ויחכם עוד.

לזית ושמנו:

שתחילתו - קודם כתישת הזית - מר, וסופו מתוק (דברים רבה, פרשת כי תבוא ז, ג). שמביא חיים לעולם (דברים רבה שם).

שמביא אורה לעולם (דברים רבה שם, עיין ברכות נו, א [נראה תקוני זהר תקון ל, דף עה, א]).

שאינן השמן יוצא אלא על ידי כתישה, כך דברי תורה מתקיימים בצער (מדרש אגדה בובר תצוה כ, ועיין תנחומא כי תבוא ג "ומה השמן הזה נכתש וכל מה שנכתש הוא משובח, כך התורה ככל האדם מתייגע בה כך היא נעשית משובחת עבור הלומד [עי"ש הלשון, וגי' עץ יוסף "מייגע"]).

שאינו מטפטף כשמתמלא הכוס ממנו, כך דברי תורה אין מטפטפים בדברי ליצנות (שהש"ר פרשה א פסוק ג, אות ב).

שאם נופלת טיפת מים לתוך כוס מלאה שמן יוצאת כנגדה טיפה של שמן, וכן להפך, כך בלב האדם התורה מול הליצנות (שהש"ר שם).

לתאנה:

שנלקטת מעט מעט (עיין במדבר רבה, פרשת נשא יב, ט) שאין בה פסולת (ילקוט יהושע ב בשם מדרש ילמדנו) ראה דימוי נוסף במסכת ברכות (דף נו ע"ב).

לפרדס רימונים:

(עי' שמות רבה, פרשת תרומה לג, א).

אבוא בעיר / הרב חיים שולביץ, ר"מ בישיבת מעוז חי"ל, עיה"ק ירושלים

מציון תצא תורה

פִּי יִפְּלֵא מִמֶּנּוּ דְבַר לְמִשְׁפָּט... וְקָמַתְּ וְעָלִיתְּ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר ה' אֱלֹהֶיךָ בּוֹ (יז, ח)
שלשה בתי דין בבית המקדש

בירושלמי (מכות פ"ב ה"ו) 'מנין שהיתה סנהדרין גדולה אצל המזבח, שנאמר ולא תעלה במעלות על מזבחי, ומה כתיב תמן ואלה המשפטים', ובמכילתא (סוף יתרו) דרשו מהכתוב 'מעם מזבחני תקחנו למות', לומר שתשים סנהדרין אצל המזבח, ומשמע שיש למפשט שייכות לעבודת המזבח. אך רש"י (שמות כא א) הביא שדרשו 'למה נסמכה פרשת סנהדרין אצל המזבח, לומר לך שתשים סנהדרין אצל המקדש, ומשמע שמקומם במקדש, ולא ליד המזבח'.

וכך שנינו (סנהדרין פו:): שלשה בתי דינין היו שם, אחד יושב על פתח הר הבית, ואחד יושב על פתח העזרה, ואחד יושב בלשכת הגזית, ואמרו שם שבית דין הגדול שבלשכת הגזית ממנו יוצאת תורה לכל ישראל שנאמר מן המקום ההוא אשר יבחר ה'.

וכתב רש"י (שם ד"ה אחד) שבית הדין של פתח הר הבית ישבו לפניו מן החיל לפני הכניסה לעזרת נשים. והטעם שלא פירש רש"י כפשוטו שישבו בפתח הכניסה להר הבית, ביאר הערוך לנר (שם) שהוא משום שדרשו (שם יד:): שאין זקן ממרא חייב אלא אם כן המרה את בית דין היושבים ב'מקום אשר יבחר ה', וגדר 'מקום אשר יבחר' לענין זה הוא מחנה לוי, דהיינו הר הבית, שהרי בית הדין שבלשכת הגזית ישבו במחנה לוי. וכיון ששנינו שהולכים לשאול בשלושה בתי דין, יש לומר שבכולם צריך שיתקיים 'וקמת ועלית

^ד וכבר הקשה הרע"ב (עמר נקא ריש פר' משפטים) על דרשות הירושלמי והמכילתא, שהרי סמיכת סנהדרין אצל המזבח נלמדת מהכתוב כאן 'וקמת ועלית אל המקום אשר יבחר' וסמך ליה 'ובאת אל השופט', וכתב שכאן משמע שיש לסמוך סנהדרין אל המקדש, ואילו בפר' משפטים דרשו שיש לסמכה אצל המזבח.

^ה וכבר הובאו דברי הגר"א ששלשה חלקים הם בבית המקדש, ראה בליקוטי הגר"א (קסו:): שבכל מחנה יש שלשה חלקים, במחנה שכינה ק"ק והיכל (נחשבים כא', שהם כנגד חו"ב), אולם, עזרה. במחנה לוי, עזרת נשים החיל והר הבית. ובמחנה ישראל, ירושלים, מוקפות חומה, וכל הארץ.

^ו וראה רש"י (תענית טז). שבלשכת הגזית עמדו הנביאים המוכיחים לישראל, ומשמע שגם הגדת הנבואה היתה בכלל ההוראה, וכבר העיר בתורה תמימה (בראשית כב ב) שלא מצינו מקור לזה אלא בעובדיה, כמבואר בילקוט שמעוני (ישעיה רמו שפה) 'אילו היתה סנהדרין וזה הימנו לא היה לו רשות להתנבאות', ויתכן שכיון שהתנבא בסגנון אחד עם נביאי דורו ירמיה וישעיה, היה צריך הכרעת בי"ד לקבלת נבואתו, וראה ארבנאל ריש עובדיה שהאריך בזה.

^ז אכן במדרש (במדב"ר ו ג) אמרו 'מעלין ומושיבין אותו בהר הבית משם בחיל ומשם בלשכת הגזית', ומשמע שבית דין הראשון לא היה בחיל אלא בית דין השני.

^ח בתוספות יום טוב (שם פי"א מ"ב) ביאר שרש"י סבר שיש לקרב את בתי הדין למקום המקודש ביותר שאפשר, ולכן פירש ש'פתח הר הבית' הוא הפתח המבדיל בין הר הבית לעזרת נשים, ולא הפתח המבדיל בין הר הבית לחוץ.

^ט כי במחנה שכינה, דהיינו מעזרת ישראל ולפנים, לא יכלו לשבת כמבואר ביומא (כה). שלא היתה רשות לשבת בעזרה אלא למלכי בית דוד.

אל המקום אשר יבחר ה', וצריך שיהיו כולם במחנה לוי. ואם נפרש כפשוטו, שמדובר בפתח הר הבית, אם כן נמצא שבית הדין היה מחוץ להר הבית, וזה אינו בכלל מחנה לוי. ולכן פירש רש"י ש'פתח הר הבית' פירושו פתח עזרת הנשים, וכשישבו מחוץ לפתח עזרת נשים הם היו בתוך מחנה לוי, ונתקיים בהם דין 'המקום אשר יבחר ה'".

ויש להתבונן מפני מה נקבע שתהיה ההוראה יוצאת מן 'המקום אשר יבחר ה'", וביותר ראוי ליתן טעם למה הועמדו שלשה בתי דינים במחנה אחד, הוא מחנה לוי.

עמוד התורה בבית המקדש

וכבר נודעו דברי הגר"א במקומות רבים¹ שבעת החרבן נחסרו שני עמודים מן השלשה שהעולם עומד עליהם, והם עבודה ותורה, שנאמר (איכה ב א) 'מלכה ושריה בגוים אין תורה', ולכן בקשתנו 'שיבנה בית המקדש במהרה בימינו ותן חלקנו בתורתך, כי שני אלו חסרו לנו, ולא נשאר בידנו אלא עמוד גמילות חסדים'.²

וטעם הצבת עמוד התורה בבית המקדש התבאר בדרשות הר"ן (ח) 'בזמן שבית המקדש קיים, היה המעון ההוא המקודש, מקום מוכן לחול שפע הנבואה והחכמה, עד שבאמצעות המקום ההוא, היה שופע על כל ישראל'.³

וקדם הרמב"ן וכתב (שמות כה ב) ש'סוד המשכן הוא, שיהיה הכבוד אשר שכן על הר סיני שוכן עליו בנסתר. וכמו שאמר במתן תורה (דברים ד לו) 'מן השמים השמיעך את קולו ליסרך ועל הארץ הראך את אשו הגדולה', כך במשכן כתיב (במדבר ז פט) 'וישמע את הקול מדבר אליו מעל הכפרת מבין שני הכרובים וידבר אליו'. לאמור שבמקום הארון

¹ 'פתח הר הבית' מתפרש מחוץ לפתח, כשם ש'פתח העזרה' פירושו מחוץ לפתח העזרה, שהרי בתוך העזרה לא יכלו בית דין לשבת, כמבואר ביומא (כד:).

² וראה בביאור הגר"א לשיר השירים (ד ד) שסנהדרין גדלה ישבה בלשכת הגזית, סנהדרין קטנה בעזרה, ועוד סנהדרין קטנה בחיל, ולכאורה כוונתו כביאור הערוך לנר, שישבו לפנים מפתח הר הבית, והוא בחיל. אך ראה בירושלמי (סנהדרין פ"א ה"ד) שסנהדרין גדולה יושבת בלשכת הגזית. ושני בתי דינים של שלשה שלשה היו יושבין אחד בחיל ואחד בהר הבית.

³ ראה בסנהדרין (שם) שמתחילה לא היו מרבין מחלוקת בישראל, אלא בית דין של שבעים ואחד יושבין בלשכת הגזית, הוצרך הדבר לשאול שואלין מבית דין שבעירן, אם שמעו אמרו להן, ואם לאו באין לבי"ד שסמוך לעירן וכו', אלו ואלו באין ללשכת הגזית. ובפשוטו המצוה היא לשאול כדי לעשות ככל אשר יגידו, ואינו עובר בעשה אם לא שאל, אלא רק כשעבר ועשה שלא כהוראת בית הדין הגדול. אולם הגרי"פ פערלא, (לאוין ל"ת מו) דקדק שהרס"ג הביא את כל הפסוק 'וקמת ועלית אל המקום אשר יבחר ה' וגו' ודרשת והגידו לך את דבר המשפט, להורות שיש מצוה בעצם השאלה והלמוד מבית דין בכל דבר משפט אשר יפלא. והוכיח כן (מנין ס"ה הפרשיות פרשה ד) ממה שכתב רס"ג 'ומן הלשכה ילמדו פליאם' והיינו שכל בתי דינים שבישראל צריכים לדרוש את דבר המשפט מאת סנהדרין גדולה שבלשכת הגזית, ולכן כתב באזהרותיו (דבור לא תשא) 'אקומה ואעלה ללמוד דת הנפלא', ומבואר שיש מצוה לעלות ולשאול הלכה מהסנהדרין שבלשכת הגזית.

⁴ אדרת אליהו (מלכים א, ז כא), ביאור לשיר השירים (ו ד), אמרי נועם (ברכות כח.), אבות (סוף פ"ה). ובמשלי (ז כ) הוסיף, שכאשר בית המקדש חרב, הקב"ה אינו שוכן בציון, שמשם בא החכמה.

⁵ ובה ביאר מה שאמרו על רבן יוחנן בן זכאי (ברכות שם) 'נר ישראל, עמוד הימיני, פטיש החזק', ולא נזכר 'עמוד' אלא אצל הימיני, שהוא גמילות חסדים, וכנגדן מצות עשה, ו'פטיש החזק' הוא נגד לא תעשה שמתגבר על יצרו ומפוצץ אותו כפטיש יפוצץ סלע, ו'נר ישראל' הוא נגד תורה אור.

⁶ והרחיב בזה הנצי"ב (העמק דבר שמות כו כ) 'אור התורה הוא תכלית המשכן, ועיקר המשרה שכינה בישראל, בא בשפע ע"י אמצעות שני כלי קודש, הארון והמנורה וכו'.

בקדש הקדשים, נמשך מעמד מתן תורה, ולפיכך השראת השכינה נמשכת משם אל בית המקדש, כאמור (ישעיה ב ג) 'כי מציון תצא תורה, ודבר ה' מירושלים'^{טו}.

ושורש לכל בדרשת הספרי (עקב מא) והמכילתא דרשב"י (פכ"ג) 'עבדהו בתורתו עבדהו במקדשו', הביאם הרמב"ם (סהמ"צ עשה ה), והיינו ששורש העבודה היא בתורה, הגנוזה בקדש הקדשים, וממנה מתפשט גילוי השכינה אל המקדש, ושם סדר העבודה הוא בקרבנות. נמצא שהוראת דיני התורה ממקום המקדש מקבילה להתפשטות העבודה משורשה.

אכן אף שיש בזה נתינת טעם לקביעת ההוראה ב'מקום אשר יבחר ה'', עדיין שומה עלינו לבאר מה נשתנה המקדש מן המשכן, שבמשכן היתה ההוראה יוצאה מבין הכרובים, ואילו במקדש הוצבו כל בתי הדין במחנה לוייה דייקא.

זקמת ועלית' לשוב אל השורש

והנה ענין מינוי השופטים בישראל החל בעצת יתרו, ומשה הזכירו כתוכחה לישראל (לעיל א יג) 'הבו לכם אנשים חכמים ונבנים וידעים לשבטיכם ואשימם בראשיכם, ותענו אתי ותאמרו טוב הדבר אשר דברת לעשות', והביא רש"י דברי הספרי, חלטתם את הדבר להנאתכם, היה לכם להשיב, רבינו משה ממי נאה ללמוד ממך או מתלמידך, לא ממך שנצטערת עליה.

ושוב שנה משה טענה זו, שאינו דומה שומע מפי הרב לשומע מפי התלמיד, באמרו (ה כ-כד) 'ותקרבוני אלי כל ראשי שבטיכם וזקניכם, ותאמרו הן הראנו ה' אלהינו את כבודו ואת גדלו ואת קולו ואת קולו שמענו מתוך האש וגו' אם יספים אנחנו לשמע את קול ה' אלהינו עוד ומתנו. קרב אתה ושמע את כל אשר יאמר ה' אלהינו ואת תדבר אלינו'. ודרשו 'התשתם את כחי כנקבה, שנצטערתי עליכם ורפיתם את ידי, כי ראיתי שאינכם חרדים להתקרב אליו מאהבה. וכי לא היה יפה לכם ללמוד מפי הגבורה, ולא ללמוד ממני'. לאמור, שחסרון השמיעה מפי הרב, מורה שאין השמיעה מאהבה.

ומשולש הוא בכתוב להלן (יח טז) 'ככל אשר שאלת מעם ה' אלהיך בחרב ביום הקהל לאמר לא אסף לשמע את קול ה' אלהי, ואת האש הגדולה הזאת לא אראה עוד ולא אמות', הרי שבקשו שלא ישמעו לעולם מפי הרב, והתברר שהדבקות אל הקדושה

^{טו} כן ביאר הגרי"א חבר (אור תורה ליקוטים) מקרא זה, ששם היו יושבים סנהדרי גדולה בלשכת הגזית, שמשם יצאה הוראה לכל ישראל, וזהו עיקר התורה לכוון לאמתה של תורה להורות כהלכה, ושם הוא עקר השראת השכינה, ולכן הוצרכו סנהדרין שיהיה מקומם בעזרה אצל המזבח, כי על ידי זה היתה השכינה שורה בבית המקדש. וכן מציינו במדבר, שהיתה עיקר השראת השכינה במשכן, בעבור ששם דיבר השי"ת כל התורה. וכן כתב בשיח יצחק (ח"א דרוש לפר' תרומה) שאין מקום להשראת השכינה, אלא בבתי מדרשות המצוינים בהלכה, כאמור (תהילים פז ב) 'אוהב ה' שערי ציון מכל משכנות יעקב', וגם בביהמ"ק עיקר השראת שכינתו יתברך בו היה בשביל התורה כי שמה ישבו סנהדרין גדולה בלשכת הגזית, ולכן היה עיקר ישיבתם סמוך למזבח להורות נתן שעיקר קבלת קורבנות היה רק בשביל זכות התורה כי אין חפץ לה' בעולות וזבחים כשמוע בדבר ה'.

מייסרתם, ועצם הצער מורה על חסרון אהבה, כי הוא נובע מבירור הזוהמא שהוטלה במין האנושי, הפוקעת בשמיעת קול השי"ת, ללא הפסקי.

ואמנם ההפרש בין השומע מפי הרב לשומע מפי תלמיד נעוץ מראשית הבריאה, כמבואר באבות דרבי נתן (פ"א מ"ה) שכל הפיתוי לחטא הקדמון, החל באשה שלא שמעה את הציווי ממקורו מפי הרב, אלא מן התלמיד שהמשיך דבריו בתוספת סייג, וכיון ששמע הנחש את דבריה מצא פתח ליכנס בו, ולכך לא ניסה לפתות את האדם, כי ידע שלא יעלה בידו, לפי שהוא שמע את ציווי מפי הרב, נמצא איפה שאחיות זוהמת הנחש, תלויה היא באיכות השמיעה, אם היא מן הרב או רק מפי התלמיד, ולעומת זאת, הפסק הזוהמא תלוי בחזרה לשמיעה מפי הרבי"ח.

וזה הוא טעם הציווי לעלות אל המקום אשר יבחר ה', כדי להחזיר את ההוראה לשורשה, לשוב לשמוע את הקול היוצא 'מפי הרב', ובמשכן היה משה ממשיך לקבל את התורה בקול היוצא מבין שני הכרובים, ואילו במקדש היה המקום אשר יבחר ה', מתגלה רק בסנהדרין, כדלהלן.

מחנה שכינה תושב"כ מחנה לוויה תושבע"פ

בסנהדרין (יד:) דרשו 'וקמת ועלית אל המקום', מלמד שהמקום גורם [ולכך זקן ממרא שהמרה על סנהדרין כשיצאו מלשכת הגזית, המראתו אינה נחשבת המראה], וכתב הרמב"ן (בהשגות לסהמ"צ מנין העשין), שיש ללמוד מכך שכל זמן שסנהדרין גדולה במקומם בלשכת הגזית, אזי סנהדרין קטנה נוהגת בכל מקום, אפילו בחוצה לארץ, ודנין דיני נפשות בכל מקום, אבל משגלתה סנהדרין גדולה מן המקום ההוא, בטלו דיני נפשות מכל ישראל. והיינו שכח ההוראה של הסנהדרין תלוי בהיות להם שורש במקומם בבית המקדש.

עוד דרשו (שם נב.) מהפסוק (יז ט) 'ובאת אל הכהנים ואל השופט אשר יהיה בימים ההם', בזמן שיש כהן יש משפט ובזמן שאין כהן אין משפט, והכוונה היא שמעת החרבן אין דנין דיני נפשות כלל, כמו שהביאו הרמב"ן (במדבר לה בט) בשם המכילתא שדרשו 'מאם מזבחי תקחנו למות', בזמן שיש מזבח אתה ממית, ובזמן שאין מזבח אי אתה ממית.

^י ככתוב לעיל (ד לו) 'מן השמים השמיעך את קולו', וביאר האור החיים (שם) 'ליסרך' פירושו למרק וזהמתך, כי שתי דברות הראשונות היו סיבה להעברת הזוהמא מהם. וראה בנחלת יעקב, לבעל הנתה"מ (פר' ואתחנן) שהפסק הזוהמא הוא אחד החילוקים שבין דברות הראשונות לאחרונות, והיינו כאמור, כי רק בראשונות שמעו שתי דברות מפי השי"ת, ובהם פסקה זוהמתן. ולעולם נקודת החילוק בין ראשונות לשניות, הוא כי הראשון נובע מן המקור, ואילו השני אינו אלא ממשיך.

^י לפיכך, כאשר מת משה, ומלך יהושע, והיו פני משה כפני חמה, ופני יהושע כפני לבנה, אמרו זקנים שבאותו דור, אוי לה לאותה בושא ואוי לה לאותה כלימה, כי אינו דומה השומע מפי הרב לשומע מפי תלמיד, בהיות הרב משפיע כחמה, שאין הפסק לאורה, והתלמיד כלבנה, המאירה בעת שהיא מקבלת אורה. והפרש זה ניכר לזקנים שבדור, כשם שהכירו בעת יסוד בית שני, שהיו בוכים בקול גדול (עזרא ג יב), כי השני אינו רק במעלה פחותה מהראשון, אלא בעוד הראשון נובע מן המקור, הרי השני אינו אלא ממשיך.

הרי שקיום המשפט בעולם תלוי בהיות עבודת הכהנים בבית המקדש, ומקראות רבים תולים את הנחלת התורה בשבט הכהונה, כאמור (ירמיה יח יח) 'כי לא תאבד תורה מכהן', (מלאכי ב) 'כי שפתי כהן ישמרו דעת' (מלאכי ב ז), כי 'רוח ה' על משרתי מקדשו' (רמב"ן יז יא) י"ט.

אמנם ההוראה שייכת לכל שבט לוי, כמו שאמר רבא (יומא כו.) 'לא משכחת צורבא מרבנן דמורי אלא שבא או משבט לוי או משבט יששכר', שנאמר (דברים לג י) 'יורו משפטיך ליעקב'. וכך שנינו בספרי 'ובאת אל הכהנים ואל השופט אשר יהיה בימים ההם', מצות בי"ד שיהיו בו כהנים ולוים, יכול אם אין בו יהיה פסול, ת"ל 'ואל השופט', אף על פי שאין בו כהנים ולוים, כשר, ופסק כן הרמב"ם (סנהדרין פ"ב ה"ב).

ולהאמור, שבמקום הארון נמשך מתן תורה תמיד, הרי סדר גילוייה הוא, שבמחנה שכינה מופיעה תמיד תורה שבכתב, וממחנה לוייה ואילך נמשכת תורה שבעל פה, ואמנם כל עוד היה משה רבנו קיים, היה ממשיך לקבל את התורה שבכתב בקול היוצא מבין שני הכרובים, אך במקדש היה הגילוי של תורה שעל פה, והוא מ'מקום אשר יבחר ה', בסנהדרין שבלשכת הגזית אשר במחנה לוייה,

גלות השכינה והסנהדרין

והנה בראש השנה (לא.) אמר רבי יוחנן, עשר מסעות נסעה שכינה וכנגדן גלתה סנהדרין, וכתב רש"י שגלויות הסנהדרין היו בבית שני, ואילו מסעות השכינה בבית ראשון. וכתב המהרש"א שמלשון 'כנגדן' משמע שגם בחורבן בית ראשון גלו סנהדרין, ובערוך לנר שכנגד מסעות סילוק השכינה בבית ראשון היו שלבי גלות הסנהדרין בבית שני.

וביאור ההקבלה על פי המבואר בשפת אמת (פורים תרלח) ופרי צדיק (בחוקותי יא), שבית ראשון היה מענין תורה שבכתב, כי אז עדיין היה הגילוי בנבואה, ולכן נחרב בעבירות בין אדם למקום ע"ז ג"ע ש"ד. ואילו בית שני שלא שרתה בו שכינה, היה מענין תורה שבעל פה, ולכן נחרב בעבירות שבין אדם לחברו, כשנאת חנם.

ואף זה נמשך כסדר הקו האמור, כי בית ראשון שהיה בו גילוי שכינה, נמשך בו גילוי תורה שבכתב, ולכן שלבי חורבנו ניכרו במסעות השכינה, אך הסנהדרין לא גלתה אלא בבית שני שהנהגתו היתה בתורה שבעל פה, ולכך שלבי חורבנו היו בעקירת הסנהדרין ממקום אשר יבחר ה',

^{יט} והגרי"א חבר (אור תורה פה) כתב שבזמן בית המקדש היו הכהנים עיקר תופסי התורה, כי הם היו פנויים לעבודת ה', לפי שלא היה להם חלק בארץ. והרחיב בזה התורה תמימה (דברים יז הערה מו). ונודע שההוראה הראשונה מסברא, היא מה שחילק אהרן באכילת קדשים באנינות בין קדשי שעה לקדשי דורות 'וישמע משה וישב בעיניו', הרי שאצלו החל גילוי תורה שבעל פה.

^כ שורש דבריהם נעוץ בדברי המהר"ל (נצח ישראל פ"ג) שבית ראשון בזכות ג' אבות, ובו היתה ההנהגה גלויה, עד ימי מלאכי שאמר 'זכרו תורת משה עבדי וגו' הנה אנכי שולח לכם את אליהו הנביא, כי עד יבא אליהו לא יקום עוד נביא בישראל, וכל הקיום יהיה בכח 'זכרו תורת משה', ובבית שני כבר כלתה זכות אבות, ונחסרו בו ה' דברים, וקיומו היה בזכות כנסת ישראל, אשר תורה שבע"פ גנוזה וסדורה בנפשותיהן.

לשכת הגזית מתושב"כ לתושבע"פ

ויש לדברים פנים מאירות ברובד נוסף, כי כתב הגר"א (תיקו"ז כא), שמקום הארון, שהוא 'ציון', בו נמשך שפע היסוד, שהוא הר סיני, ומשם יוצאת התורה, כאמור 'כי מציון תצא תורה', והיא ספר התורה. ולפי המבואר יש לפרש כוונת דבריו, ש'ציון' הוא מקום גילוי של ה'ספר התורה' שהוא תורה שבכתב, ומשם ואילך 'תצא תורה' בעל פה על ידי הסנהדרין.

יתר על כן כתב הגר"א (ח"א ברכות סב): 'תורה ודבר ה' הם דרגה דציון וירושלים, וזה שאמרו (שבת קלח:): דבר ה' זו נבואה'. ובליקוטי הגר"א (ציון) ביאר בנו, ש'מציון תצא תורה' היינו תורה שבכתב, כי ציון בדוגמא שלמעלה היא יסוד, המעבירה את השפעת התורה שבכתב, 'ודבר ה' מירושלים' הוא על תורה שבעל פה, כי ירושלים היא מדת המלכות, וראה ביאור הגר"א לשה"ש (ז י), הרי שהמשכת תורה שבכתב היא בנקודה הפנימית של המקדש, ותורה שבעל פה היא בירושלים סביב לה.

לתגובות: h0527690963@gmail.com

אמונה ובטחון / הרב אברהם דניאל עבשטיין, מח"ס 'מי מנוחות', לייקווד

בענין הבטחת הבוטח בה'

פִּי תִצָּא לְמִלְחָמָה עַל אֵיבֶיךָ וְרֵאִיתָ סוּס וְרֶכֶב עִם רַב מִמֶּךָ לֹא תִירָא מֵהֶם כִּי ה' אֱלֹקֶיךָ עִמָּךְ הַמַּעֲלֶךְ מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם (כ, א)

מקור מצות הבטחון

כתב רבינו יונה (שערי תשובה שער ג', אות ל"ב) וז"ל, "כי תאמר בלבבך רבים הגוים האלה ממני איכה אוכל להורישם, לא תירא מהם (דברים ז, יז-יח). כי תצא למלחמה על אויבך וראית סוס ורכב עם רב ממך, לא תירא מהם (שם כ, א). הוזהרנו בזה, שאם יראה האדם כי צרה קרובה, תהיה ישועת ה' בלבבו ויבטח עליה, כענין שנאמר (תהלים פה, י): "אך קרוב ליראיו ישעו", וכן כתוב (ישעיה נא, יב): "מי את ותיראי מאנוש ימות", עכ"ל. הרי, דמקור חובת מצות הבטחון הוא משום שהתורה הוזהירנו לבל נירא כשנצא למלחמה. נוכ"כ הבית הלוי (קו' הבטחון) להדיא עפ"י מש"כ הרמב"ם בספר המצוות (ל"ת נח).[[זה המקור שאסור ליהודי לפחד משום דבר, "כי ה' אלקיך עמך", וצריכים רק לבטוח בו יתב"ש.

מובטח לו שלא ימצא נזק

הרמב"ם (פ"ז מהל' מלכים הל' ט"ו) האריך בענין זה וכתב וז"ל, "מי האיש הירא ורך הלבב כמשמעו, שאין בלבו כח לעמוד בקשרי המלחמה, ומאחר שיכנס בקשרי המלחמה ישען על מקוה ישראל ומושיעו בעת צרה וידע שעל יחוד השם הוא עושה מלחמה וישים נפשו בכפו ולא יירא ולא יפחד ולא יחשוב לא באשתו ולא בבניו אלא ימחה זכרונו מלבו ויפנה מכל דבר למלחמה, וכל המתחיל לחשוב ולהרהר במלחמה ומבהיל עצמו עובר בלא תעשה, שנאמר אל ירך לבבכם אל תיראו ואל תחפזו ואל תערצו מפניהם, ולא עוד אלא שכל דמי ישראל תלויין בצוארו, ואם לא נצח ולא עשה מלחמה בכל לבו ובכל נפשו, הרי זה כמי ששפך דמי הכל, שנאמר ולא ימס את לבב אחיו כלבבו, והרי מפורש בקבלה ארור עושה מלאכת ה' רמיה וארור מונע חרבו מדם, וכל הנלחם בכל לבו בלא פחד ותהיה כוונתו לקדש את השם בלבד, מובטח לו שלא ימצא נזק ולא תגיעהו רעה, ויבנה לו בית נכון בישראל ויזכה לו ולבניו עד עולם ויזכה לחיי העולם הבא, שנאמר כי עשה יעשה ה' לאדוני בית נאמן כי מלחמות ה' אדוני נלחם ורעה לא תמצא בך וגו' והיתה נפש אדוני צרורה בצרור החיים את ה' אלקיך", עכ"ל. דברים נוראים! מי שלוחם מלחמת ה', ומקוה על משען ישראל ואינו ירא כלל, "מובטח לו" שלא ימצא שום נזק ושום רעה!

חרדת אדם יתן מוקש

אבל המתייאש מישועת ה' ואינו מקוה על משען ישראל, ואינו מאמין שהשי"ת הוא - "הכל יכול" ו"בעל היכולת", ובכל מצב שהוא יש תקוה, זו סיבה שתבא עליו אותה רעה

שדואג מפניה, ולא יזכה לישועת ה', כדכתיב (משלי כט, ה): "חרדת אדם יתן מוקש ובוטח בה' ישגב". וכן מפורש בדברי הבית הלוי (קו' הבטחון) וז"ל, "חובת הבטחון בא בפסוקים הרבה רבו מספור, ומי שמחסר בו, עבירה גדולה היא, ועבירה זו עצמה גורם לו ליפול, כמאמר הכתוב: "חרדת אדם יתן מוקש ובוטח בה' ישגב", דעל ידי שיחרד ויפחד ולא יבטח בה', זה עצמו גורם שינתן לפניו מוקש אף שלא היה מקודם באותו דבר, "ובוטח בה' ישגב", דגם מהצרה שהיה בה ינצל", עכ"ל.

על כל פנים, מקרא מלא דיבר הכותב "ובוטח בה' ישגב" □ שהבוטח בהשי"ת מובטח לו שיזכה לישועת ה', וינצל מכל צרה שבעולם, אך ורק מצד הבטחון בהשי"ת.

מובטח שאין זה בתוך ביתי

ובאמת מצינו בהלל הזקן שמצד מדת הבטחון היה "מובטח" שלא תבא עליו שום צרה. דאיתא בברכות (ס, א): "תנו רבנן, מעשה בהלל הזקן שהיה בא בדרך ושמע קול צוחה בעיר, אמר: מובטח אני שאין זה בתוך ביתי. ועליו הכתוב אומר משמועה רעה לא יירא נכון לבו בטוח בה'. אמר רבא: כל היכי דדרשת להאי קרא, מרישיה לסיפיה מדריש - מסיפיה לרישיה מדריש. מרישיה לסיפיה מדריש - משמועה רעה לא יירא מה טעם - נכון לבו בטוח בה'. מסיפיה לרישיה מדריש: נכון לבו בטוח בה' - משמועה רעה לא יירא, ע"כ. ורבינו הגר"א (אמרי נועם שם) ביאר זאת וז"ל, "הכי פירושו דהוא היה בטוח בה' שלא תבוא לו צרה בתוך ביתו. (ומה שמצינו כמה צדיקים שהיו להם צרות י"ל דהכל לפי אומץ הלב בבטחונו על ה' וכמ"ש (חולין ז') שאני ר"ח דנפיש זכותיה)", עכ"ל. מבואר מדבריו, דע"י מדת הבטחון, אם לבו בטוח לגמרי בה' יתברך, א"א שתבא שום צרה לביתו, כדכתיב "ובוטח בה' ישגב".

אין עוד מלבדו

וכן מבואר בגמ' (חולין ז, ב) על ר' חנינא שהיה בטוח שלא יתרחש לו שום חיזוק. כך איתא שם: "אין עוד מלבדו - אמר רבי חנינא: ואפילו כשפים. ההיא איתתא דהות קא מהדרא למישקל עפרא מתותיה כרעיה דרבי חנינא, אמר לה: שקולי, לא מסתייעא מילתיך, אין עוד מלבדו כתיב. והאמר ר' יוחנן: למה נקרא שמן כשפים? שמכחישינן פמליא של מעלה! שאני ר' חנינא, דנפישא זכותיה", ע"כ.

וידוע מה שביאר בזה הנפש החיים (שער ג', פרק י"ב), שהכוונה דר' חנינא - "נפיש זכותיה", היינו שלא סמך על זכויותיו ותורתו ומעשיו הטובים, אלא רק משום שדיבק עצמו בקדושת מחשבתו לבעל הכחות כולם אדון יחיד הממלא כל עלמין ואין שום שליטה ומציאות כח אחר כלל, וקבע בלבו ש"אין עוד מלבדו", ולכן היה נכון לבו בטוח שלא ישלטו עליו פעולות הכשפים הנמשכים מכחות המרכבה הטמאה.

וכן ביאר הבן יהודע (ביצה טז, א) וז"ל, "וזה הבטחון הגדול היה מצוי אצל הלל ע"ה מקדם קדמתא, דהא מצינו בגמרא (ברכות ס, א) תנו רבנן מעשה בהלל הזקן שהיה בא בדרך ושמע קול צוחה בעיר ואמר מובטח אני שאין זה בתוך ביתי, עליו הכתוב אומר

משמועה רעה לא ירא נכון לבו בטוח בה', ופירשנו דהלל ע"ה הראה לעיני הכל גודל ועוצם בטחונו בהשם יתברך שאין לו בו שום ספק לכך דיבר בפיו לפני העולם דברור אצלו שאין צווחה זו בתוך ביתו, ולא חש פן אחר עשרה רגעים כשיגיעו אצל ביתו ויראו שהצווחה היתה שם ואז יבוש מדבריו אלו שאמר לפניהם בבטחון ההוא, יען כי באמת היה לו בטחון אמיתי בזה, ולכן דבר זה הוא ברור אצלו כאילו הוא עומד בביתו ורואה שאין שם צווחה ולכן גילה בטחונו זה לפני העולם להראות להם תוקף בטחון שלו שהוא מגיד מראשית אחרית ולכן קראו עליו המקרא הזה משמועה רעה לא ירא נכון לבו בטוח בה' נכון דייקא בלי תערובת שום ספק כלל ועיקר", עכ"ל. חזינן דמי שבוטח ואין לו שום ספק, שהוא כאילו עומד בביתו, ורואה שאין שם צרה, ומוכן להגיד זאת לכולם, יש לו הבטחה □ שלא תהיה שום צרה בתוך ביתו!

וכדברי המדרש (תהלים שוחר טוב מזמור ל"א): "אמר להם הקדוש ברוך הוא בטחו בשמי ואני עומד להם, שנאמר (ישעיהו נ, א): "יבטח בשם ה' וישען באלהיו", ולמה, שכל מי שבוטח בשמי אני מצילו", ע"כ.

סגולת הבטחון

ר' זונדל מסלנט כתב באיגרת לבנו בא"ד וז"ל, "ועל הכל תשליך יהבך על ה', ואל תקמוץ ואל תדאג כלל, שזהו סגולת הבטחון שהקב"ה עושה רצונו של הבוטח בו בלב שלם, ומספיק לו כל צרכיו בכל מקום ובכל עת, ואפילו אינו צדיק כמ"ש (תהלים לב, י): "הבוטח בה' חסד יסובבנו", והרבה שלוחים למקום", עכ"ל. אם כן, לא רק שהבוטח בה' מובטח שלא תהיה צרה בביתו, אלא גם מובטח שהשי"ת יעשה רצונו וימלא כל משאלות לבו. אם יבטח בהשי"ת - בודאי ישיגם.

וכן מבואר היטב בדברי מרן הגרי"ז (על התורה) וז"ל, "שהכתוב מעיד שעל ידי מדת הבטחון יכולים להשיג כל דבר, כענין שנאמר: "והתענג על ה' ויתן לך משאלות לבך", ביאור הדבר, שאם תהיה בטחונך בה' כל כך חזק עד שתתענג על ידי זה, אז יתן לך משאלות לבך, וכן הכתובים מעידים להלן: "גול על ה' דרכך ובטח עליו והוא יעשה. והוציא כאור צדקך ומשפטיך כצהרים". וכן: "דום לה' והתחולל לו". שכפי פי' חז"ל ענין הכתוב, שאם יש לאדם שונאים המבקשים רעתו, ידום וה' יפילם לפניו חללים חללים. הכל לפי ערך שלמות הבטחון ככה ישלם מאתו ית"ש לפי אותה מדה, וישיג כל משאלות לבו בהרחבה", עכ"ל. הרי שע"י מדת הבטחון, יכולין להשיג "כל משאלות לבו"!

סיפור נפלא: בטחון לשעון זהב

השעה היתה קרוב לשתיים אחר חצות ליל, כאשר הגר"ח מוולאז'ין עדיין נשא את שיחתו - שיעורו לפני "חבורת הבטחון" מבני הישיבה. חבורה אחת מני כמה, אשר, לפי השמועה, יסד לחיזוק ולתיקון המידות. ר' חיים קטע את שטף דיבורו וביקש לברר מה השעה, אולם תשובה לא הגיעה. מסתבר שבקרוב בני החבורה, כמנין בחורים נבחרים, לא היה ולו שעון אחד.

כיון שכך, שב ר' חיים מעניני השעה לחיי עולם, ועבר משאלת השעון לסוגית הבטחון: "תלמידים יקרים", אמר, "נראה שעדיין לא רכשנו בלבנו בטחון אמיתי, שאם לא כן משמים היו כבר מזמינים עבורנו שעון, ואפילו כולו עשוי זהב". ושוב פנה למקום שפסק, אל שיחתו העמוקה והנוקבת אודות מידת הבטחון בהשגחת ה'.

עוד הוא מלבן ומברר את הסוגיה לגדריה, כלליה ופרטיה, נכנס חייל רוסי חבוש כובע, הציץ ימינה, הביט שמאלה, וניגש בצעדים חפוזים אל ר' חיים. "יהודי אני וגר בעיירה ליד לודז'", הוא מספר, "נקראתי להתייצב בצבא המלכותי, ואבי גביר נכבד, העניק לרופא הראשי שלמונים ביד רחבה כדי שישחררני מן הצבא. סמכתי על הבטחת הרופא, גם על הצעתו לבוא בגפי, ובאתי לקבל תעודת שחרור. כל כך סמוך ובטוח הייתי בשחרורי, שלא נמנעתי מלהביא עמי חפצים יקרים.

אלא שאז נכונה לי הפתעה. בהגיע תורי הוברר לי שהרופא טעה והחליפני באחר. האלמוני המאושר שוחרר במקומי, ואילו אני נלקחתי כמו כולם אל קסרקטיני הצבא.

כבר מספר שבועות שאני מבלה במחנה, יהודי יחיד בין חיילים נכרים רבים. חוששני מפני הרגע ששעוני היקר, שעון זהב, יגנב. זה עתה ניצלתי חופשה קצרה ויצאתי אל העיר, וכמו משמים גיליתי את האור הבוקע מבית המדרש, ונכנסתי. בקשתי אפוא אל הרב, שיואיל לשמור את שעוני לפקדון."

רבנו השתומם קמעה למראה החייל, מה גם למשמע הסיפור המסתורי, אך נאות ברצון לבקשתו. ברם הודיעו מראש "עליך לדעת כי ביתי הוא כרשות הרבים, ולא אוכל לקבל עלי אחריות שאמנם ישמר היטב".

הרהר החייל רגע ואמר: "רבי, הנני נותן לכם את השעון במתנה גמורה! מוטב לי להעניקו במתנה לרב יהודי, מאשר לאבדו בעל כרחי בידי ערלים". יותר לא ציפה להסכמה מר' חיים, רק נטש את שעונו והסתלק. ר' חיים עוד רץ אחריו להשיב לו את השעון, אך כבר לא הצליח להשיגו.

אז סיים ר' חיים את שיחתו: "הלא שמעתם דברי לעיל, כי אילו זכינו והיינו לבעלי בטחון באמת ובתמים היו שולחים לנו שעון מן השמים, ואפילו מזהב! הרי לכם דוגמא מוחשית לבטחון בה' שעמד בנסיון". [אבי הישיבות, עמ' רכא]

לתגובות: adebstein@gmail.com

ביאורים והארות / הרב משה הלוי הורן, מח"ס 'תפארת ציון' בסוג' תקפו כהן, מג"ש בישיבת תפארת ישראל, בני ברק

עבודה זרה □ "אשר לא צויתי"

וַיֵּלֶךְ וַיַּעֲבֹד אֱלֹהִים אֲחֵרִים וַיִּשְׁתַּחֲוּ לָהֶם וּלְשִׁמְשׁ אוֹ לַיָּרֵחַ אוֹ לְכָל צְבָא הַשָּׁמַיִם אֲשֶׁר לֹא צִוִּיתִי (יז, ג)

צ"ב הלא כל ע"ז נאסרה מחמת גוף הע"ז עצמה ומה נוסף בהא דהוי "אשר לא צויתי". ויל"פ עפי"ד הרמב"ם ריש הל' ע"ז, וז"ל: בימי אנוש טעו בני האדם טעות גדול ונבערה עצת חכמי אותו הדור ואנוש עצמו מן הטועים היה וזו היתה טעותם אמרו הואיל והאלקים ברא כוכבים אלו וגלגלים להנהיג את העולם ונתנם במרום וחלק להם כבוד והם שמשים המשמשים לפניו ראויין הם לשבחם ולפארם ולחלוק להם כבוד וזהו רצון הקל ברוך הוא לגדל ולכבד מי שגדלו וכבדו כמו שהמלך רוצה לכבד העומדים לפניו וזהו כבודו של מלך כיון שעלה דבר זה על לבם התחילו לבנות לכוכבים היכלות ולהקריב להן קרבנות ולשבחם ולפארם בדברים ולהשתחוות למולם כדי להשיג רצון הבורא בדעתם הרעה וזה היה עיקר עבודת כוכבים וכך היו אומרים עובדיה היודעים עיקרה לא שהן אומרים שאין שם אלוה אלא כוכב זה הוא שירמיהו אומר מי לא ייראך מלך הגוים כי לך יאתה כי בכל חכמי הגוים ובכל מלכותם מאין כמוך ובאחת יבערו ויכסלו מוסר הבלים עץ הוא כלומר הכל יודעים שאתה הוא לבדך אבל טעותם וכסילותם שמדמים שזה ההבל רצונך הוא, עכ"ל. הרי שאף וכוונתם הוא לכבוד שמים מ"מ כל שלא צויתי הוא נאסר, ועי'.

והנה בספורנו: אשר לא צויתי אשר לא מניתי בשום מנוי בחיריי שיוכלו לעשות כרצונם אבל נתתי להם חק שלא יעבור על היפך מחשבת עובדי עבודת גלולים שחשבו שלכל עיר ועיר יש שר יכול כרצונו להיטיב ולהרע ושהוא מטיב כשיעבדוהו, עכ"ל. וזהו כמבואר ברמב"ם ריש הל' ע"ז הנ"ל: וזו היתה טעותם, אמרו הואיל והאלקים ברא כוכבים אלו וגלגלים להנהיג את העולם ונתנם במרום וחלק להם כבוד והם שמשים המשמשים לפניו ראויין הם לשבחם ולפארם ולחלוק להם כבוד, וזהו רצון הקל ב"ה לגדל ולכבד מי שגדלו וכבדו, וכו' עכ"ל, עיי"ש. וזהו דכתי' כאן "אשר לא צויתי" והיינו שאין בהם שום כח שמונו לעשות דבר מעצמם אלא הם תמיד עומדים בדבר ה'.

מהיכן דנתוני

וּבַאֲתָ אֶל הַפְּהִינִים הַלְוִיִּם וְאֶל הַשֹּׁפֵט אֲשֶׁר יִהְיֶה בַּיָּמִים הָהֵם וְדַרְשָׁתָּ וְהִגִּידוּ לְךָ אֵת דְּבַר הַמִּשְׁפָּט (יז, ד)

ובאוה"ח: פירוש עליך אתה לדרוש שיאמרו לך טעם הדין, והם גם כן חייבים להגיד לך טעם דבריהם, אבל אם לא דרש אין חיוב עליהם להגיד לו, עכ"ל. והיינו כמבואר בשו"ע

חז"מ י"ד ס"א שמחוייבים הדיינים להשיב על שאלת הנידון מהיכן דנתוני, עיי"ש. ולפי"ז יש לעיין עמש"כ מרן החזון יחזקאל זיע"א [בקובץ מאמרים עמ' ח' בהג"ה] שכל דין זה הוא רק בדיני ממונות אבל באיסור והיתר אין לו זכות זו, ולד' האוה"ח ייקשה קצת ש"דבר המשפט" איירי גם על איסור והיתר ומבואר בדבריו שהם "חייבים להגיד לך טעם דבריהם", ויל"ע.

ובעצם דבריו אולי י"ל שדיני ממונות נעשים ב"כח בית דין" ולכן יש זכות לבע"ד לטעון זה, אך באיסור והיתר שאינם אלא כ"הוראה" ליכא זכות זו, ויבואר עוד בסמוך בזה. אמנם מפני החשד בעי אבל אין "זכות" על זה וכמבואר בד' החזו"י שם, וצ"ע.

עדות נפשות ועדות ממונות

עַל פִּי שְׁנַיִם עֵדִים אוֹ שְׁלֹשָׁה עֵדִים יוֹמֵת הַמֵּת לֹא יוֹמֵת עַל פִּי עֵד אֶחָד (יו, ו)

ולהלן (יט, טו) כתי': "לא יקום עד אחד באיש לכל עון ולכל חטאת בכל חטא אשר יחטא על פי שני עדים או על פי שלשה עדים יקום דבר". ויל"ד מ"ט הכא כתי' על פי "שנים" ולהלן כתי': על פי "שני".

וי"ל דהנה במהרי"ל דיסקין כאן כ' לרמוז שבד"נ לא מהני עדות מיוחדת בראה א' מחלון זה וא' מחלון זה, ובד"מ ממונות מהני עדות מיוחדת, עכ"ד. והיינו ש"שנים" מורה על השתוות גמורה וכלומר שהא' בלא חבירו אינו כלום והיא כיחידה אחת המורכבת מב' ולכן ל"מ עדות מיוחדת, אבל "שני" מורה על ב' אחדים שנצטרפו למקום אחד, וכ"כ רמז זה בס' אוהל יהושע להגר"י העליר זצוק"ל דרוש א' סי' י"א.

והנה ידוע מהגר"ח זיע"א דחלוקין דיני ממונות מדיני נפשות דבדיני ממונות יש על כל אחד מן העדים שם עד, אלא דגוזה"כ דבעינן שנים, ומשו"ה ע"א מחייב שבועה, לא כן בדיני נפשות עד אחד אין עליו שם עד כלל, ויסוה"ד בתוס' מכות דף ו' ע"א ד"ה אר"י ודו"ק עיי"ש. וע"ע בשע"י ש"ז פ"א שד"נ הוא שנים יחד ובממנות כ"א חצי ומה"ט בשבועה ע"א מחייב שבועה.

ולפ"ז א"ש דהכא איירי בדיני נפשות בד"נ כדכתיב "יומת המת" ולכך כתי' "שנים" המורה על השתוות ואחדות גמורה והיינו כי ע"א לחוד אינו כלום וכמש"נ ש"שנים" מורה על השתוות גמורה וה"נ כל ע"א לחוד אינו כלום ורק ביחד "מצטרפים" לדבר שלם וזהו ש"שניהם שווים" לפסוק הדין על פיהם. אך להלן דאיירי בדיני ממונות שבזה ע"א יש לו שם עד ומחייב שבועה ורק דגוזה"כ שאין מחייב ממון לכך כתי' "שני" המורה על שנים המורכבים מב' יחידות, ועי'.

הבטחת הנבואה לדורות

נְבִיא מְקַרְבֶּךָ מֵאַחֶיךָ כְּמִנִּי יָקִים לְךָ ה' אֱלֹהֶיךָ אֵלָיו תִּשְׁמָעוּן (יח, טו)

וברש"י: כמו שאני מקרבך מאחריך יקום לך תחתי וכן מנביא לנביא, עכ"ל. בחי' הגרי"ז עמד מהו הלשון "תחתי" וכן מהו מנביא לנביא וכי הנבואה עוברת מדור דור. והביא שכן

מצינו בלשון הקרא "ואת אלישע בן שפט וכו' תמשח לנביא תחתך" הרי שהנבואה עוברת מדור דור.

וביאר הגרי"ז שזהו "הבטחה" שהנבואה תהא עומדת בכל דור ודור ועד שלא שקעה חמה של נביא זה תזרח נבואתו של נביא אחר והיינו שהנבואה לא תפסוק מישראל, וכמו שמנה בסדר עולם הנביאים מימות משה רבינו עד בית שני שפסקה הנבואה. ולע"ע תחזור הן התורה והן הנבואה וכמש"כ "רוחי אשר עליך וכו' לא ימושו וכו'" ופירש שם בת"י דקאי על הנבואה של תפסוק, עיי"ש בדבריוכ"א.

ואכתי יל"ע קצת שאם זהו הבטחה הלא נפסקה הנבואה בבית שני, ואכן הגרי"ז כ' שהיה זה בגדר עונש, ויחזור לע"ע. ועי' הערהכ"ב.

ויש ליישב במקצת, שאע"פ שנבואה פסקה מ"מ נשתייר ממנה איזה ענין וכדלהלן,

הנה איתא דף י"ב ע"א מיום שחרב בית המקדש אע"פ שנטלה נבואה מן הנביאים מן החכמים לא נטלה. וביאר הרמב"ן וז"ל: אלא הכי קאמר אע"פ שנטלה נבואת הנביאים שהוא המראה והחזון, נבואת החכמים שהיא בדרך החכמה לא נטלה, אלא יודעים האמת ברוח הקדש שבקרבים, עכ"ל. ועיי"ש במהרש"א שהכוונה על בית שני כי בבית ראשון היה נביאים וכן בזמן שבעים שנות הגלות היו נביאים, עיי"ש. ונמצא שנשאר לדורות איזה השפעה של נבואה והיינו ע"י רוח הקודש שבקרבים החכמים.

שו"ר ללשון הת"י כאן שכ' וז"ל: נביא מביניכון מן אחוכון דדמי לי ברוח קודשא יקים לכון ה' וכו', עכ"ל. הרי שפירש שהכוונה שה"תחתי" יהא ע"י רוח הקודש שבקרבו, וכמש"נ.

ובאמת שמצינו שחידושי תורה הרי הם כנבואה וכלשון הש"ך עה"ת בהקדמה: אם כן ניתנה רשות למי שחננו ה' קצת דעת וחכמה ובינה לבאר ולפרש מה שקיבלה נשמתו בסיני, כמו שאמרו ז"ל אפילו מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש לפני רבו הכל נאמר למשה בסיני, ואם לא יכתבם נראה לי שהוא נענש כמו הנביא שכובש נבואתו שחייב מיתה, עכ"ל. וכ"כ בס' צרור החיים [הו"ד בס' בנין עולם פט"ז] וז"ל: ביום זה (שבועות) מסוגל לאיש הנלבב לבקש ולחנן על נפשו שתמצא חלקה הנחלק לה בסיני ולכך לא נכתב זמן מתן תורה כי זמנה בכל יום, וכמו שמשה ובני ישראל השתדלו בקבלתה ונתנה להם, כך עתה

^{כא} [והקרא ד"רוחי וכו' יתפרש דקאי הן על תורה והן על נבואה שיחזור לע"ע בשלימות, וע"ע בדברי הגרי"ז בשה"ש עה"פ "מי יתנך כאח לי וכו'" שמעת החורבן חסרנו הן תורה והן נביאות וכדכתי' מלכיה ושריה בגויים אין תורה גם נביאיה לא מצאו חזון וכו' ותרוויהו יחזרו לע"ע, וכמו שביאר כאן].

^{כב} וראיתי שהביאו לשון המד"ר (ויקרא י, ב) מהו מחבריק א"ל חייך כל הנביאים קבלו נבואות נביא מן נביא (במדבר י"א) ויאצל מן הרוח אשר עליו וגו' (מ"ב, ב) ויאמרו נחה רוח אליהו על אלישע וכו', עיי"ש. הרי מבואר שאכן הנבואה עוברת מנביא לנביא. והדברים מפורשים בדרשות הר"ן בדרוש השמיני שכמו שהתורה נמסרת מדור לדור כמו"כ הנבואה עוברת מדור, ובי' שכמו שיש ירידת הדורות בתורה כן הוא בנבואה, שכל דבר העובר מדור לדור הדרו שלאחריו מתמעט מדור שלפניו, עיי"ש בדבריו. ומבואר מזה שבאמת הנביאות עוברת נביא מן נביא. ולפי"ז יתפרשו דברי רש"י "תחתי" כפשוטו והיינו שהנבואה עוברת מנביא לנביא, ודלא כמו שפירש הגרי"ז שהוא הבטחה שלא תהא הנבואה נפסקת בכל עת.

המשתדל בחלקו להוציא לפועל מוסירין אותו לו מן השמים, ויום זה מסוגל טפי לזה, לכך ישתדל האדם בפרישות קדושה בשלשת ימי הגבלה ויתבודד הרבה שתהא אימת שמים עליו "שהשגת חידושי תורה היא כענין נבואה וצריכה הכנה כמותה, ולולי הפרישה מעסקי עולם וחסיפת פיו ממותרי דיבור לא ישיג חלקו כראוי, רק כמסתכל באספקלריא שאינה מאירה" עכ"ל, עיי"ש. ועי' שבת דף קי"ט ע"א ובנביאי אל תרעו אלו ת"ח, ויסוד זה שגדר חידושי תורה הם כנבואה מבואר גם בתורת חיים בב"מ דף פ"ה ע"א עיי"ש.

והנה אי' בזוה"ק שבכל דור ודר יש איתפשטותא דמשה, וז"ל הגר"א בתיקו"ז (מ"ב, ג) הובא באבן שלמה פי"א אות ח' בהג"ה: כמו שניצוצי השמש שופעים בירח וכוכבים, כן בכל דור מאיר ניצוץ אחד ממשה רבינו ע"ה לחד בדור, והוא שופע אורו לכל התלמידי חכמים שבדור, וכל חידושי תורה שמתחדש בעולם הוא ע"י השפעת אורו של משה רבינו ע"ה, עכ"ל. וכן עי' באוה"ח ריש פר' תצוה שבכל דור ודור יש ניצוץ מנשמת משה, וזהו מה שאמרו בכ"ד בש"ס "משה שפיר קאמרת", והיינו שדבריו נכונים מכח שורש נשמת משה שמתנוצץ בקרבו, וכ"ה בשל"ה ובכתבי רצ"ה בכ"ד. ובחיד"א במדבר קדומות מערכה מ' אות ז' ביאר בזה ד' התוס' בברכות דף ל"א ע"ב שגדול הדור יש לו דין של רבו מובהק וכפי' התרוה"ד סי' קל"ח, כי דרך גדול הדור מושפעת התורה, עיי"ש. ועי' או"ש פ"ד מתשובה ה"ד: כי בכל דור ודור נותן השם נצוצין מנשמת צדיק קדום. ולפעמים גם במי אשר קרבת ד' יחפוץ נותן מנוח לנשמת צדיק קדום להתגשר בנפשו ומסייעו לעשות הטוב, וזה נקרא אצלן סוד העיבור וכו' וזה כמו משה שפיר קאמרת, עכ"ל.

וע"ע בדרשות הר"ן הנ"ל בהמש"ד שם שכ' כיסוד זה: שאין ספק שראוי שנאמין שכמו שבזמן שבית המקדש קיים, היה המעון ההוא המקודש מקום מוכן לחול שפע הנבואה והחכמה, עד שבאמצעות המקום ההוא היה שופע על כל ישראל. כן ראוי שיהיו הנביאים והחסידים מוכנים לקבל שפע החכמה והנבואה, עד שבאמצעותם יושפע השפע ההוא על המוכנים לכל בני דורם לכך גם אם לא ישתתפו עמהם. אבל מצד המצאם בדורם שהם עצמם כמו המקדש המקודש, עכ"ל, והדברים ידועים.

וברמח"ל [אדיר במרום ח"א עמ' ע'] וז"ל: ותדע שאפי' כל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש ניתן למשה בסיני והיינו כי מה שהוא אמת בתורה צריך הכל לצאת כך בסוד סיני ומשה. והנה באותו הזמן ניתן בגילוי לישראל החלק שהיה ראוייה להם. ובכל הדורות יש חלק שראוי להתגלות ע"י הת"ח. והכל צריך להיות ע"י משה בסוד "זכרו תורת משה עבדי" כי הוא מתלבש בנשמות הת"ח ועל ידו מתחדש התורה והוא סוד הדברים שמחים כנתינתן מסיני, עכ"ל.

ויתכן שזהו הכוונה "תחתי" היינו מכח משה, וכנ"ל שבכל דור ודור יש השפעה מניצוץ נשמת משה רבינו ע"ה ועל ידו באים כל החידושי תורה.

והנה איתא במד"ר שמות (כ"ח, ו) דאיתא: ולא כל הנביאים בלבד קבלו מסיני נבואתן אלא אף החכמים העומדים בכל דור ודור כל אחד ואחד קבל את שלו מסיני וכה"א "את הדברים האלה דבר ה' אל כל קהלכם קול גדול ולא יסף", עיי"ש. מבו' שאותו ה"קול גדול

ולא יסף" נדרש בין לענין הנבואה ובין לענין החכמים שקיבל כל אחד "את שלו" □ [חידושי תורה] בסיני.

וא"כ כבר יש אתנו לומר שה"אליו תשמעון" לדורות מתקיים ע"י הת"ח שבכל דור ודור בכח החידושי תורה דידהו שגם הם באים מכח נבואה.

ויש לבאר עוד, דהנה להלן פס' כ"ב פרש"י שמטרת הנביא הזה דכתי' ביה "אליו תשמעון" הוא "כדי לגדור את ישראל הכל לפי צורך שעה וסייג הפרצה לכך נאמר אליו תשמעון, עכ"ל. וי"ל שעכ"פ ע"י רוח הקודש שבקרבתם וכנ"ל מתקיים ענין זה, ועי"כ.

ואפשר לבאר הענין, ונקדים ללשון הרמב"ם בפ"ט מיסוה"ת שבה"א כ' שדבר ברור הוא שכל מצוה המפורשת בתורה הרי היא עומדת לעולמי עולמים בלא שינוי ותוספת, ונביא שמכחיש נבואת משה הר"ז נביא שקר, ושם בה"ב כתב וז"ל: א"כ למה נאמר בתורה נביא אקים להם מקרב אחיהם כמוך לא לעשות דת הוא בא אלא לצוות על דברי התורה ולהזהיר העם שלא יעברו עליה כמו שאמר האחרון שבהן זכרו תורת משה עבדי, עכ"ל. אשר מבואר מלשון הרמב"ם שעיקר מטרת הנביא היא לצוות לשמור על "תורת משה" וכל מה שמגלה עתידות וכו' הוא לצורך ענין זה.

ולפי"ז יש לפרש לשון רש"י יקים לך תחתי" ש"תחתי" הכוונה למה שהנביא "משמר" את "תורת משה", ותחתי קאי על ענין זה שהוא מוסר ומעביר את תורה משה, וכמו יהושע שבא "תחת" משה היינו לצוות על תורת משה, וזהו שכתב רש"י "וכן מנביא לנביא" היינו שכל נביא בא לשמר את דברי הנביא שקדם לו שהיה מצווה על ענין שמירת "תורת משה" וכן הנביא האחרון צווה "זכרו תורת משה עבד", ודו"ק. שו"ר לדברי הגו"א כאן שנראה שהביא כן בכוונת רש"י, וכן ע"ע ברבינו בחיי שנראה כן, וכן בפ"י הבאברבנאל כאן, ע"י עליו.

^{כב} ויש לציין עוד להא דאיתא בסדר עולם פ"ל: עד כאן היו הנביאים מכאן ואילך הט אזניך ושמע לדברי חכמים, ופי' שם הגר"א שמעת שבטלו היצה"ר דע"ז בטלה הנבואה והביא דבריו במש"ח פר' בהעלותך עיי"ש. ומבואר שכנגד יצה"ר דע"ז איכא להנבואה, וכל שבטלו היצה"ר דע"ז שוב פסקה הנבואה, והענין שכ"ז שהיה יצה"ר דע"ז כנגד זה היו הנביאים מתנבאים והיה ניסים גדולים כדי שתהא הבחירה שווה כנגד היצה"ר דע"ז, והדברים עתיקין. ועפי"ז יש לומר שהקרא כאן מצוה שלא לפנות אל הע"ז ואל המעוננים וכו' וע"ז אמר קרא שיש נביא שיש ללכת אליו והיינו שכנגד היצה"ר דע"ז יש הנבואה, אבל אה"נ מעת שפסק יצה"ר דע"ז שוב גם פסק הנבואה, ולפי"ז מבואר שלכך נכנס כאן ענין הנבואה באיסור על ע"ז כי כאמור הוי "זה כנגד זה", ועי'.

ויעוי' ברא"מ שכ' וז"ל: ואמר "וכן מנביא לנביא", שהרי המכוון מכל זה המאמר, אינו אלא להרחיקם מן המעוננים והקוסמים וכיוצא בהם, ואמר שאין צורך לך בהם, שמאחר שיהיו לך תמיד נביאים כמוני, שאני מקרבך ומאחריך שיהיו תחתי, זה אחר זה, בכל דור ודור, שוב אין לך צורך אל המעוננים ואל הקוסמים וכיוצ"ב, עכ"ל. וזהו כדברי הגרי"ז שהוא הבטחה שתמיד יהא נבואה ולא יהא צורך לילך למעוננים. ויל"פ שאף עתה שאין נבואה, מ"מ הלא גם ליכא להיצה"ר דע"ז וכמש"נ, ויל"ע בכ"ז.

דעת כהן / הרב שמואל מנחם כהן, ראש ישיבת 'תל

ציון'

זביחת בעל מום לגבוה

לא תזבח לה' אלקיך שור ושה אשר יהיה בו מום כל דבר רע פי תועבת ה' אלקיך הוא (יו, א)

איסור הקרבת בעל מום לגבוה נכתב כבר בפרשת אמור, שם הוא כתוב בהרחבה: "דבר אל אהרן ואל בניו ואל כל בני ישראל ואמרת אלהם איש איש מבית ישראל ומן הגר בישראל אשר יקריב קרבנו לכל נדריהם ולכל נדבותם אשר יקריבו לה' לעלה: לרצונכם תמים זכר בבקר בכשבים ובעזים: כל אשר בו מום לא תקריבו כי לא לרצון יהיה לכם" (ויקרא כב, יח-כ) בפסוקים שם נוקטת התורה לשון 'הקרבה', 'לא תקריבו', ואילו בפרשתינו נקטה התורה לשון 'זביחה' 'לא תזבח', ויש לעיין בטעם השינוי!

עוד יש לעיין, מדוע שם נכתב הציווי באריכות כה גדולה, ואילו אצלנו הוא נכתב בקיצור מרבי? וגם, מדוע שם הודגש ענין ה'רצון' 'לרצונכם' 'לא לרצון יהיה לכם' ואצלנו לא נזכר דבר זה?

נראה שיש כאן שני דינים ושני איסורים:

א] איסור על האדם המביא את הקרבן, שאסור לו להקריב לה' קרבן גרוע, הוא צריך להביא לה' מטוב מקנהו ולא את הגרועות שבהן.

ב] איסור על פעולת ההקרבה, שאסור לבצע פעולת הקרבה בבהמה גרועה.

בפרשת אמור נאמר איסור על האדם המביא הקרבן, וגדר איסור זה הוא, שכשהוא מביא קרבן אשר מהוה הקרבה מעצמו ומממונו לגבוה והוא רוצה להתרצות על ידי זה לה', הוא צריך להביא דבר מעולה, ולכן מקדימה התורה שם ואומרת 'לרצונכם תמים זכר' לומר שמטרת הקרבן היא להתרצות לה', ורק בהבאת קרבנות מעולים יתרצה האדם לה', ולכן גם מפרטת התורה שם את סוגי בני האדם ואומרת: 'איש איש מבית ישראל ומן הגר הגר בישראל', כי זו פניה לאדם □ לגברא, והתורה אומרת שכל סוגי האנשים בבני ישראל הבאים להקריב קרבן לגבוה ורוצים להתרצות על ידו, צריכים לעשות זאת על ידי הקרבת קרבן מעולה ולא בעל מום.

ואילו בפרשת שופטים מדברת התורה על פעולת ההקרבה, ואומרת שפעולת הקרבה של בהמה בעלת מום לה' היא פעולה מתועבת המבזה את כבוד ה' וכבוד ביתו.

והנה בפרשת אמור כתוב: 'לא תקריבו', כלומר, אסור להקריב בעלי מומים לגבוה, ולומדים מיתור הפסוקים שם שאסורה גם ההקדשה, גם השחיטה וגם הזריקה, ואילו בפרשתינו לא נאמר איסור אלא על השחיטה בלבד: 'לא תזבח', ויש לעיין בטעם החילוק.

ונראה לבאר, שבפרשתנו שהאיסור הוא על הפעולה המכוערת של הקרבת בעל מום, ועיקר פעולת ההקרבה היא הזביחה, בה יוצאת רוח הבהמה ובה נותן הזובח את רוח הבהמה לגבוה, והופך את כל הבהמה לקרבן כדברי הגמרא שסכין מקדשת את הקרבן (מנחות עח,ב; סוטה יד,ב ובעוד מקומות), ולכן לא אסרה כאן התורה אלא את השחיטה, כלומר, למרות שזריקת הדם היא עיקר הכפרה, לענין איסור פעולת ההקרבה של בעל מום לגבוה בתור מעשה מכוער, עיקר האיסור הוא דוקא השחיטה שבה נעשית הבהמה לקרבן, ומה שאין כן הזריקה שנעשית אחרי שנהפכה הבהמה לקרבן, ולכן גם חמורה השחיטה משאר עבודות הדם לענין זה אף שהיא אינה נחשבת עבודה לענין איסור זרות, כדברי הגמרא 'שחיטה לאו עבודה היא'.

ואילו בפרשת אמור שהאיסור הוא על האדם המביא את הקרבן, נאסרה לו כל פעולה שמהווה חלק מהבאת הקרבן לגבוה, וזה כולל גם את ההקדשה, גם את השחיטה, וגם את הזריקה שבה נשלמת הכפרה [הקבלה וההולכה אינן נחשבות לחלק מהבאת הבהמה לה' אף שהן נצרכות להקרבה^{כד}, כי הן רק כעין היכי תמצי לזריקת הדם שבה נעשית הכפרה]. נראה שישנו טעם נוסף לכך שבפרשתנו נכתב רק איסור הזביחה ולא שאר עבודות הקרבן, וזהו משום שבשעת הזביחה ניכר האם מקריבים כאן בעל מום או תם, אך בזריקה ובהקטרה שאינן נעשות בבהמה החיה אלא לאחר שחיטתה, אין ניכרת כל כך עובדת היות הבהמה בעלת מום.

האיסור על הגברא להקריב בעל מום הוא על כל העבודות, משום שזהו איסור על האדם לרצות את האדון ה' בדברים גרועים, ואילו האיסור על פעולת ההקרבה בבעל מום הוא איסור על כך שזה מבזה את המלך שמקריבם לפניו בהמה גרועה ואיסור זה הוא רק כשניכר שפעולת ההקרבה היא בבעל מום.

ולכן כתוב איסור זה של זביחת בעל מום אחרי האיסור ליטע אשרה ולבנות מצבה לה' משום שכל אלו הם איסורים הנוגעים לצורת בית המקדש והתנהלות העבודה בו.

אמנם צריך להדגיש שאף שיסוד איסור הקרבת בעל מום המבואר בפרשת אמור הוא על האדם המביא את הקרבן ולכן עובר בו גם המקדיש בעל מום, בפועל אין עובר על איסור זה בשחיטה, בזריקה ובהקטרה אלא הכהן הזורק והמקטיר, ולא בעל הקרבן, כמבואר בגמרא (תמורה ו,ב) משום שבפעולת הקרבה שהוא אינו עושה אין הוא נחשב כ'מביא' את הקרבן לגבוה, ורק השוחט, הזורק והמקטיר את קרבנו נחשב כמביא עבורו את הקרבן, והם עוברים על איסור זה משום שהם מביאים את הקרבן עבורו.

יש לציין את דברי הספרי בפרשתנו הלומד מהפסוק שכתוב כאן איסור גם על הקרבת בעל מום עובר, ולדברינו יש לומר, שמצד איסור ההקרבה לא היה אסור בעל מום עובר, משום שכיון שהמום עתיד לעבור מאליו זה נחשב שהאדם מביא לה' בהמה תמימה, ורק

^{כד} עיין בגמרא תמורה ו,ב שדעת רבי יוסי ברבי יהודה שאף המקבל את הדם עובר בלאו זה.

משום האיסור שהתחדש בפרשתינו שזהו איסור לעשות פעולת הקרבה בבהמה בעלת מום משום שפעולה זו היא מכוערת, אסור להקריב גם בעל מום עובר כי במעשה אין ניכר שזה מום עובר וזו צורה של הקרבה מכוערת.

ונראה שזה טעמו של הרמב"ם שמנה את איסור הקרבת בעל מום עובר כלאו בפני עצמו, והרמב"ן השיג עליו שזהו רק אחד מדיני המצוה, ולדברינו מבואר שזהו לאו בפני עצמו.

והיה מקום לומר שאיסור זה האמור בפרשתינו הוא רק בשחיטה שאז ניכר שהוא מקריב בעל מום, אך בזריקה ובהקטרה לא יהיה איסור זה, אך הרמב"ם (הלכות איסורי מזבח פ"א ה"ה) אומר שגם בבעל מום עובר עוברים בכל הלאוים [הקדשה, שחיטה, זריקה והקטרה], וכפי הנראה שיש ילפותא כל שהיא להשוותם, וצריך לומר שגם הזריקה וההקטרה מקרבן זה הן מכוערות כיון שידוע שהן באות מקרבן בעל מום, אך התורה כתבה את הלאו בשחיטה כיון שזו הצורה החזקה יותר לעבירת לאו זה, ודרך התורה לכתוב את האיסורים באופן החזק שלהם.

והנה בפרשת ראה כתבה התורה פעם נוספת איסור של הקרבת בעל מום, שם מדובר בבכור והתורה אומרת: "וכי יהיה בו מום פסח או עור כל מום רע לא תזבחנו לה' אלהיך" (דברים טו, כא), ויש לעיין מדוע נאמר הלאו על הזביחה כמו בפרשתינו ולא על כל ההקרבה כמו בפרשת אמור?

ויש לומר שבכור שהוא קדוש מאליו אין בו את האיסור על הבעלים לתת דבר גרוע לה', אלא האיסור הוא מעשה ההקרבה לגבוה שזהו מעשה מכוער, ואיסור זה נמצא בשחיטה בצורה היותר חזקה שלו כמו שנתבאר.

הכי איתמר / הרב איתמר טעף, מח"ס 'הכי איתמר',

קרית ספר

אם הבאת שלום נמנית בתרי"ג

פִּי תִקְרַב אֶל עִיר לְהִלָּחֵם עָלֶיהָ וְקִרְאתָ אֵלֶיהָ לְשָׁלוֹם (כ, י)

הבה"ג (עשה לז) מנה "ואהבת שלום וצדק אמת".^{כה} ובהגהות הרא"ש טרויב פשיטא לי' שאין כוונתו למנין מצוה אלא "וכל העם על מקומו יבוא בשלום", ובהידור זקן (סקל"ז) שעל אזהרות רבינו אליהו הזקן צידד שמא כוונתו למנות אמת, ואכן נראה שהיראים ורשב"ג ההולכים אחר בה"ג לא מנו הבאת שלום, ואולי היראים לשיטתו (תכט ק)) שאינו מונה מצוה דרבנן שאין לה אב בתורה. אמנם רוב סיעת הבה"ג מנאוה, דרבינו אליהו הזקן כתב "בקש שלום והעלות נדבות הדריך".^{כו} ור"י אלברגלוני כתב "טוהר גמילות חסד בין דל ובין עשיר, וכיבוד אב ואם, והבאת שלום ערופה,^{כז} טעם שלשה אלה לאכול פרים בזה, והקין קיים לתנופה, והיה פרו למאכל ועלהו לתרופה".

וכן מנאוה אתה הנחלת (ח ה) "אוהב שלום ורודף שלום".^{כח} ורבי יצחק אבן ג'יקטילה "חי ושלם תהי ברדפך חסד ונצדק ושלום] ואמונה כגן רטוב".^{כט} והסמ"ק (מצוה ח) כללה במצות "ואהבת לרעך" אבל עיקר אריכותו שם היא על הבאת שלום שבין אדם לחבירו, ל"ודוד המלך כתב בספרו בקש שלום ורדפהו".

ובהידור זקן (סק"צ) העיר היכן יש לזה סמך במקרא, וצ"ע כוונתו דהא הבה"ג וסיעתו מנו גם מצוות דרבנן, וכן נראה מרבינו אפרים בביאורו ל'אתה הנחלת' שסמך לה למשנה "הוי אוהב שלום". והסמ"ק הנ"ל ובפירושו מתקופת הראשונים על אזהרות ר"א הזקן הביאו

^{כה} ויש להעיר על הלשון "אהבת שלום" שמא הנוסח הוא "הבאת שלום", וכן הוא בכת"י רומי, וכן העיר הנתיב מצוותיך והוכיח כן מלשון ר"י אלברגלוני, אך אולי הכוונה למשנה "אוהב שלום ורודף שלום" כהנוסח באתה הנחלת. ועיין להלן בהערה על דבריו. ובה"ג כת"י רומי נמנית כאן גם אמונה, עי' בזה בדעת הבה"ג לעיל שמות (כ ב).
^{כו} בפירוש מבית מדרשו דר"ת על אזהרות אלו ביאר סמיכות המצוות, שאם ישלם נדריו לא ימותו בניו ויזכה לשלום. ובמתק אזהרות באמת ביאר מחמת זה גם בקשת השלום כלפי המזבח שנקרא שלום בסוף מס' דרך ארץ זוטא, ולא כמצוה בפנ"ע.

^{כז} יתכן שכוונתו לעריפת העגלה המביאה שלום, אך מפרשי אזהרותיו הישיר משה ונתיב מצוותיך פשיטא להו שהוא הבאת שלום שמנה הבה"ג, כמו שנראה מהמצוות הסמוכות לה, וממה שסיים ששלשתם הקין קיימת לעולם הבא. ובשמע אברהם מביא נוסחא והבאת שלום "עדופה", וכן הוא במחזור 'איש מצליח', וגם בזה וודאי כוונתו להבאת שלום. והישיר משה הקשה למה לא הזכיר גם ת"ת שפירותיה בעוה"ז והקין קיימת לעוה"ב, כמו שכבר מנה כיבוד או"א והזכירם כאן כדי לבלול אותם בדברים שאוכל פירותיהם בעוה"ז. ואולי י"ל שהזכיר כאן רק דומיא דגמילות חסדים.

^{כח} לכאורה הו"ל למימר "אהוב שלום ורודף שלום", וכן הקשה רבינו אפרים בפירושו ל'אתה הנחלת', וא"כ אולי אין כוונתו למנין המצוות אלא לתאר את הקב"ה, שכתב שם "המליכהו עליך ביום הזיכרון, אוהב שלום ורודף שלום, והצנע לכת עם אלהיך", אבל יותר נראה שכוונתו למנות מצוה, וכן פירש רבינו אפרים שכוונתו "הוי אוהב שלום". ומ"מ מסתבר שכוונתו למנות מצוה אחת ולא שתיים אף שנקט ב' לשונות.

^{כט} נראה ממש כהבה"ג שמזכיר גם צדק וגם שלום, ובה"ג כת"י רומי נמנית כאן גם אמונה.

^ל קצת צ"ע דרוב ככל הראיות שמביא אינם בהבאת שלום אלא להימנע משנאה ומחלוקת.

הפסוק בתהילים (לד טו) "בקש שלום ורדפהו", וא"כ היא מדברי סופרים. ובחרדים (מצוות עשה פרק ד נז) סמך לה לפסוק בדברים כאן "כי תקרב אל עיר להילחם עליה וקראת אליה לשלום", דאפילו בשעת מלחמה ציווה ית' להקדים שלום. ובמחזור לשבועות (מהדו' גולדשמיט) מביא כן מהסיפרי (שם קצט) "שאפילו במלחמתם של ישראל צריכים שלום". וצ"ע למה היראים ורשב"ג ורבינו אפרים וסמ"ק ובפירוש הנ"ל לא ניחא להו בזה, ואולי מפני שהוא רק ע"י ק"ו. ועוד שמעתי ליישב, שאולי דוקא בשעת מלחמה יש להזהיר על שלום, אבל אין ראייה מזה "לרדוף" ו"לבקש" שלום כשאינן קפידה ומחלוקת.

והחרדים (מצוות עשה מדברי קבלה ומדברי סופרים פ"ד ד) חזר ומנה בקשת השלום כמצוה מדברי קבלה להקדים שלום לכל אדם אפילו לנכרי בשוק. והחילוק מובן למה כאן החשיבה מדברי קבלה ולעיל כתב מפורש שהיא דאורייתא, דכאן איירי במידת חסידות של הקדמת שלום ולא בעצם המצוה של בקשת שלום.

ובשערי תשובה (ש"ג יב) הביא כל הפסוק "סור מרע ועשה טוב בקש שלום ורדפהו", וכתב "למדנו מזה כי מי שאינו עוסק בעשיית הטוב ובקשת שלום הפר יראת שמים, והוא מן הרשעים, כי לא יירא אלקים". והוא מחודש מאד שלמד שכל הפסוק הוא ענין אחד, וממילא גם ה"סור מרע" שעניינו הוא יראת שמים משוייך להבאת שלום. ועכ"פ לענייננו לא הזכיר בקשת השלום כמצוה בפני עצמה רק כחלק ממצות יראת שמים, אך שלפ"ז הוא ענף מצות היראה שמדאורייתא. [וצ"ע מדברי חז"ל שהביאו הסמ"ק וחרדים שהשלום מועיל גם לרשעים ועובדי ע"ז, וא"כ איך הוא ראייה ליראת שמים].

השבת של מ"י / הרב יחיאל פישל רוזנר, מח"ס 'מנחת יחיאל' ו'השבת של מ"י'

פניני עיון בפרשת השבוע □ פרשת שופטים

טז, יט: ולא תקח שֶׁחָד פִּי הַשֶּׁחָד יַעֲזֹר עֵינֵי חֲכָמִים.

החזו"א [אמונה ובטחון פרק ג אות ל ד"ה ואמנם] כתב בזה"ל והנה נוסף על כח נגיעה שהוא ממנהג העולם כפי טיבעת בני אדם, הוזמן כח טומאה בשוחד לטמטם הלב ולרדם את הבינה להנעים בפני הדיין לזכות את משחדו, ואחרי שהתורה פסלתו לדיין זה לדון בין משחדו לרעהו הוסר ממנו גם מחסה החכמה אשר הובטח בה תמיד לבלי הכשל בחטא ואשמה.

ממשיך החזו"א והנה אין אזהרת השוחד מכלל המשפטים אלא מכלל החוקים, שהרי לא אסרה תורה הוראה לעצמו ואדם רואה טריפה לעצמו אף אם הוא דל וכל חייו תלויין בו.

*

יז, ז: יֵד הָעֵדִים תִּהְיֶה בּוֹ בְּרֵאשֵׁנָה לְהַמִּיתוֹ.

הראוני לדברי מרן החזו"א באו"ח [סימן נו ד"ה ומ"מ] וז"ל וכל העונשים הוא להיות חכמת החכמים מוגבלת מאד ובלי מספקת ליתן לפתאים עורמה, ההכרח להשתמש בעונשים להקים גדרי עולם שלא יהיה העולם טרף לשיני בריאי הגוף וחלושי השכל, אבל העונש צריך להעשות מתוך יגון עמוק נקי מרגש צרות עין בשל אחרים, ובהיות האדם בלתי שלם בתכלית השלמות ומרוגז ביצר הרע, לא יחדל מלהיות רחמני ולהתירשל בשעה שמצווה לעשות דין, ואז ניתן לו להשתמש גם בהערת טיבעת נקמה תחת פיקוח הדעת שאין הערתו בזה רק לזירוז הדין וזהו בכל לבבך בשני יצריך.

*

יז, יא: לֹא תִסּוּר מִן הַדָּבָר אֲשֶׁר יִגִּדוּ לְךָ יְמִין וּשְׂמָאל.

פירש"י אפילו אומר לך על ימין שהוא שמאל ועל שמאל שהוא ימין. והרמב"ן כתב כי רוח השם על משרתי מקדשו ולא יעזוב את חסידיו לעולם נשמרו מן הטעות ומן המכשול. באילת השחר העיר וצ"ע וכי לא שייך שבי"ד יטעו, הרי יש פרשה בתורה שכשבית דין טועין בהוראה הם מביאין קרבן עכ"ד. וחכ"א יישב דזהו באופן הרגיל שאינם טועים, אבל לפעמים אם רצון הקב"ה שבי"ד הגדול יטעו אז גם הם טועין.

*

יז, יט: וְהִיְתָה עִמּוֹ וְקָרָא בּוֹ כָּל יְמֵי חַיָּיו.

במעלות התורה [לאחי הגר"א] כתב "והיתה" הוא לשון חיבור וקידושין כמו והיתה לאיש אחר [דברים כד, ב], שצריך לשמוח עמה ולהתחבר עמה, ובזה ישבור כח יצר הרע עיין שם.

ולפי זה אפשר להסביר בס"ד לשון הפסוק [במדבר ה, כז] גבי סוטה והשקה את המים, והיתה אם נטמאה ותמעול מעל באשה ובאו בה המים המאררים וגו', ולכאורה תיבת "והיתה" מיותרת ללא צורך. אולם להנ"ל יש לומר ד"והיתה" לשון חיבור ר"ל שנטמאה לרצונה שאז יש חיבור ביניהם, ולא באונס שאין זה חיבור, רק אז המים בודקין אותה, אבל באונס אפילו אשת כהן שנאסרת על בעלה אפילו באונס מכל מקום אין המים בודקין אותה.

*

יח, ד: וְרֵאשִׁית גֹּזַ צֵאנֶךָ תִּתֶּן לוֹ.

פירש"י וכמה צאן חייבות בראשית הגז חמש רחלות שנאמר וחמש צאן עשויות, ר"ע אומר ראשית גז שתיים צאנך ארבעה תתן לו הרי חמישה. ובחולין [קלז, ב] פליגי כמה צמר צריך שתגזוז כל שה, וגם פליגי מה שיעור הנתינה.

ובלב אריה [שם] נתן טעם למה צריך איזה שיעור על כמה חייב בראשית הגז, דבמועט לא מקרי "גז צאנך" וכך היה מקובל בידם, דבבציר מהאי שיעורא לכל חד וחד כדאית ליה לא מקרי גז צאנך כלל, דלא עביד דגזיזו בבציר מזה, והיינו דבבציר מיניה לא חשיב אצל בעה"ב לטרוח לגזוז, ומזה הטעם גופא צריך שיתן דבר חשוב לכהן, דכמו דאצל הבעה"ב צריך שיהא חשוב וכדאי לטרוח עליו, כמו כן אצל הכהן צריך שיהא חשוב וכדאי לקבל הנתינה.

*

יח, ט-טו: פִּי אֶתָּה בָּא אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר ה' אֱלֹקֶיךָ נָתַן לָךְ וּגּוֹ, פִּי הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֶתָּה יוֹרֵשׁ אוֹתָם אֶל מְעַנְנִים וּגּוֹ, נְבִיא מְקַרְבָּךְ מֵאֲחֵיךָ כְּמִנֵּי יָקִים לָךְ ה' אֱלֹקֶיךָ אֵלָיו תִּשְׁמָעוּן.

בבית אלקים להמבי"ט [שער היסודות פרק כ ד"ה ומפני] כתב וז"ל הנה סדר הפרשה מורה ראשונה כי הנביא שיקים ה' יהיה מקרבם ומאחיהם אחר שירשו את הארץ, כי לא ישרה שכינתו על נביא כי אם בארץ ישראל. והטעם, להורות כי ארץ ישראל מיוחדת לו יתברך ואין לשום שר ומזל חלק בה ומפני כך נקראת נחלת ה'. ושם בד"ה ואמר ארץ הוסיף בזה"ל ובהיות הארץ מיוחדת לו יתברך יתחייב שיקים לך נביא בה להורות על שהארץ מיוחדת לו יתברך ולא לשום שר, והראיה שמשפיע שם שפע נבואי על המוכן ולא במקום אחר עכ"ל.

ולפי זה אפשר לבאר הא דאיתא במו"ק [כה, א] דאף דאין הנבואה שורה אלא בא"י, יחזקאל בן בוזי הכהן נתנבא בחו"ל דכתיב היה היה דבר ה' אל יחזקאל בן בוזי הכהן בארץ כשדים דמאי היה שהיה כבר, ופירש"י כלומר ההוא שעתא הוה ולא יותר, ויש אומרים

שהיה כבר בארץ ישראל ששרתה עליו רוח הקודש עכ"ל. דטעם היש אומרים הוא מאחר דאין שום בעיא בעצם שישרה שכינה גם בחו"ל, אלא שיש מניעה צדדית שהקב"ה רוצה להורות שא"י מיוחדת לו יתברך ולא במקום אחר, לכך להורות יחוד זה סגי שלא יתחיל שום נביא להתנבא אלא בא"י דוקא ולא במקום אחר, אבל אחר שכבר היה נביא בא"י שפיר שורה עליו שכינה אפילו בחו"ל דהא קיי"ל [שבת כא, ב] מעלין בקודש ואין מורידין ואי לא ישרה עליו שכינה בחו"ל ירידה היא לו.

*

יח, טו-טז: נְבִיא מְקַרְבָּךְ מֵאַחֶיךָ כָּמֹנֵי יָקִים לְךָ ה' אֱלֹהֶיךָ וְגו', כָּכָל אֲשֶׁר שָׁאַלְתָּ מֵעַם ה' אֱלֹהֶיךָ בְּחֹרֵב וְגו'.

ברימב"ן [לעיל ה, כד ד"ה ואת] הוכיח מפסוק זה שלולי בקשה זו בחורב היו זוכין לשמוע לדורות מפי הקב"ה בעצמו ורק בשביל ששאלו כן בחורב ירדו דרגה לשמוע מפי נביא עיין שם.

וצ"ע וכי הקב"ה רוצה כאן להוכיח אותם על העבר וכו' לא משמע כן, אלא באמת אחר שהקב"ה אמר להן בחורב "היטיבו כל אשר דברו" ודאי יצא מזה גם דבר טוב, שאם הקב"ה היה מדבר עמהם זה היה רק לפעמים ולא כל עת שירצו, משא"כ כשהקב"ה חידש שיש מושג של נביא בתוך הכלל הלא היו נביאים כפליים כיוצאי מצרים כדאיתא בגמ' [במגילה יד, א] ותמיד אפשר להתרומם ולדעת דרך הנביא מה רצון השם בהיא שעתא שעומד בה. [שמעתי ממו"ר הגרמ"א פינקוס שליט"א]

*

יט, ב: שְׁלוֹשׁ עָרִים תִּבְדִּיל לְךָ בְּתוֹךְ אֶרֶצְךָ.

כתב בטעמא דקרא כתיב שלוש מלא, ובסוף הפרשה [פסוק ט] וְיִסְפַּתְּ לְךָ עוֹד שְׁלֹשׁ עָרִים עַל הַשְּׁלֹשׁ הָאֵלֶּה כְּתִיב חֶסֶר. וי"ל דמבואר במכות [י, א] דערי מקלט צריך שיהא בהן שווקים ומים ואוכלוסין דכתיב וחי דתהוי ליה חיותא, ולכן כתיב מלא דבעינן ערים מלאים כל טוב, אבל בקרא אחרינא דקאי אלעתיד לבוא בערי הקיני הקניזי והקדמוני כדפרש"י וכ"כ הרמב"ם בפ"ח מרוצח ה"ד, ולעתיד לבוא לא תהיה מיתה ואין צריך ערי מקלט רק בשביל אלה שיתחייבו גלות ומתו ולא גלו אז לעתיד לבוא יקומו ויגלו כמו שכתב בידי משה בדברים רבה ל, ב בשם המדרש, ולעתיד לבוא לא יצטרכו כל זה כי כל המעדנים מצויים לכל כעפר כמו שכתב הרמב"ם פי"ב ממלכים ה"ה וכן הוא במדרש, ולכן נכתב חסר עכ"ל.

ובקונטרס תא שמע [חלק יב על הטעמא דקרא] העיר על דבריו בזה"ל אכתי תיקשי למה בפסוק ז' עַל פֶּן אֲנֹכִי מְצֹנֵךְ לְאֹמֵר שְׁלֹשׁ עָרִים תִּבְדִּיל לְךָ כְּתִיב שְׁלֹשׁ חֶסֶר, ושם לא קאי אלעתיד לבוא עכ"ל.

ולכאורה נראה שרבינו הרוקח עמד בדקדוק הנ"ל ולפי דבריו אתי שפיר הכל, שכתב בפסוק ב' שלוש ערים מלא וי"ו, ג' עיירות במדבר וג' בארץ ישראל הם ו' קולטות בין לדעת

ובין שלא לדעת [ובשדי יער הוסיף כי אין השלוש שהבדיל משה קולטות עד שהבדילו אלו שבא"י לכך שלוש בוי"ו כי אין פעולת השלוש כלום עד שתהיינה ששה].

ובפסוק ז' פירש הרוקח שלוש ערים תבדיל לך בארץ סיחון ועוג עכ"ד. והיינו רק אותן שבעבר הירדן שהן ג', ולפי זה שפיר כתיב שלש חסר, כיון דהוי שלש לחוד, וכן להלן בואם ירחיב וגו' אלעתיד לבוא דהוי שלש לחוד כתיב חסר.

ויש להוסיף תבלין אמאי בפסוק ז' דיבר רק על הג' שבארץ סיחון ועוג ולא רמז גם לג' שבא"י, משום דשם כתיב על כן אנוכי מצוך לאמור, ולשון ציווי איתא בקידושין כט, א כל מקום שנאמר צו אינו אלא זירוז מיד ולדורות עכ"ד. וא"כ בשלמא הג' שבארץ סיחון ועוג שכבר כבשו יכלו לצוות מיד להבדיל ולהפריש הערים האלו ולתקן אותו לרוצחים כמו שבאמת עשה משה רבינו, אע"פ שלא היו קולטות אז, עד שיקלטו אותן שבא"י, אבל אותן ג' שבא"י שעדיין לא כבשו לא שייך לצוות מיד להבדיל לך דיבר הכתוב רק על אותן ג' שכבר כבשו.

*

יט, ח: וְאִם יִרְחִיב ה' אֶלְקֶיךָ אֶת גְּבוּלְךָ כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְתָּיִךְ וְגו'.

פירש"י כאשר נשבע לתת לך את ארץ קיני וקניזי וקדמוני.

ובתר הכי כתוב פסוק ט האיך זוכין להרחבה זו פי תשמר את כל המצוה הזאת לעשותה אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְךָ הַיּוֹם וְגו', והיינו דהוי תנאי הצריך כדי לזכות לזה. וכ"כ רבינו יוסף בכור שור דזה תלוי בכך.

והעירוני אמאי לעיל [יב, כ] כי ירחיב ה' אלוקיך את גבולך כאשר דיבר לך ואמרת אוכלה בשר וגו', ובספרי שם איתא ד"כי ירחיב בקיני קניזי קדמוני הכתוב מדבר", ושם אין תוספת זו ד"כי תשמור את כל המצוה הזאת" וכו' הכתוב כאן וצ"ע.

יט, יט: וְעֲשִׂיתֶם לוֹ כַּאֲשֶׁר זָמַם לַעֲשׂוֹת לְאַחֵיו.

עיינ במכות [ה, ב] הרגו אין נהרגין. וכתב שם בפורת יוסף יש להסתפק אם מת הנידון קודם שהרגו את הזוממין, אי נימא דבעינן אחיו קיים וכיון שמת פטורים, או דילמא דוקא משום שנהרג על ידם ועל ידי בית דין אינם יכולים שוב להרוג העדים, משא"כ כשמת מעצמו אחר גמר דין ולא ע"י בי"ד, ולטעם הרמב"ן [דברים יז, ל] שכתב דמסתמא כיון שהרגוהו על פי בי"ד מסתמא היה חייב מיתה דאין מביא תקלה על ידם, הכא לא שייך זה כיון שמת מעצמו, אבל אם נימא דגזירת הכתוב הוא דבעינן דוקא אחיו קיים יש לומר דפטורין.

*

כ, ח: מִי הָאִישׁ הַיָּרֵא וְרַךְ הַלֶּבֶב יֵלֵךְ וַיֵּשֶׁב לְבֵיתוֹ וְגו'.

עיינ רמב"ן שהביא ירושלמי [סוטה פ"ח ה"ט] שכולן צריכין להביא ראיה לדבריהם כלומר שיביאו עדים על הבית ועל הכרם והאשה לפני שר הצבא ואז יתן לו רשות לחזור, וכן

אמרו גם לדעת רבי יוסי הגלילי שצריך להביא ראיה על עבירה שבידו, ולולי כן היו מרבית העם חוזרים בטענות שקר עכ"ל.

צריך ביאור למה צריך להביא ראיה על עבירה שבידו, ממה נפשך או שדובר אמת שעבירה בידו ומחמת כן צריך לחזור, או שעכשיו הוא משקר ועובר משום מדבר שקר תרחק ומחמת זה צריך לחזור, וראיה למה לי.

שוב הראוני להגר"ח קנייבסקי זצ"ל [במסכת כותים מטהר אות ל] שכתב דשקר שאין בו שום הפסד לזולתו אין בו איסור דאורייתא כלל רק מדברי קבלה ולכן התירוהו לצורך מצוה כגון להשים שלום או בהני תלת מילי דמשנו רבנן, והביא גם מספר יראים סימן רל"ה שמנה מצות עשה מדבר שקר תרחק וכתב גם כן דשקר שאינו בא לידי רעה לא הזהירה תורה עליו דדבר הלמד מעניינו שברשע רע רע לבריות הכתוב מדבר עיין שם באריכות עכ"ל.

ולפי זה מאחר דכאן שרוצה לחזור מעורכי המלחמה אינו עושה רעה לחבירו, יש לומר דהגם דאיתא בסוטה [מד, ב] דלרבי יוסי הגלילי הירא מעבירות שבידו חוזר אפילו בעבירות דרבנן, עם כל זה שפיר משכחת לה שישקרו שבנו בית ונטע כרם לצורך מצוה או דרכי שלום דשרי בכהאי גונא לשקר לכך הצריכו שיביא עדים על כך.

ויצבור יוסף / הרב יוסף צברי, רב ומו"צ בעיר אלעד, ומח"ס ויען יוסף, שלחן מלכים וש"א"ס האם הסוס נדרש לשבח או לגנאי?

רק לא יִרְבֶּה לוֹ סוּסִים (יז, טז)

איתא בברכות (נ"ז ע"א): "הבא על אחותו בחלום - יצפה לחכמה, שנאמר אמר לחכמה אחתי את".

ויש לתמוה, כיצד ניתן לקשר ענין טומאה ועריות, ואיסור חמור מן התורה, לענין החכמה הרוחניות והעליונה.

להבין זאת יש להקדים גם את דברי המדרש שכל טוב (בובר, ויצא פרק ל'): "לכך אמרו רבותינו, שאם טבלה אשה ועלתה ופגעה בכלב, לא תשמש את ביתה עד שתחזור ותטבול, שלא תעמיד בן שפניו דומין לכלב, וכן אם פגעה בחמור שלבו טפש כחמור, וכן אם פגעה בעם הארץ, אבל אם פגעה בסוס - תעלה ותשמש" ע"כ.

ויש להבין, הלא הסוס, מרמז גם על ענין תאוות הגוף, וכמו שנאמר על הגויים: "אשר בשר חמורים בשרם, וזרמת סוסים זרמתם" (יחזקאל, כ"ג, כ'), ופרש"י ביחזקאל שם: "וזרמת סוסים - לשון רבוי תשמיש שמרבים תשמיש יותר משאר כל הזכרים שבבהמה", וא"כ כיצד זה דרשו רבותינו את ענין הסוס למעלה, שאם פגעה בו תעלה ותשמש.

וביותר תגדל התמיהה, שכן מהעיון במקורות חז"ל רואים שפסוק זה נזכר ביחזקאל על הגויים, רק בהקשר ענין העריות, שכן בגמ' (יבמות צ"ח ע"א) למדו מפס' זה: "ש"מ אפקורי אפקריה רחמנא לזרעיה, דכתיב: בשר חמורים בשרם וזרמת סוסים זרמתם", ועוד מובא במדרש (בתי מדרשות מדרש אלפא ביתא ד"ה באותה שעה): "ואח"כ התרתי להם העריות וכו' כסוסים וכחמורים שאינם באים לחיי העוה"ב שנא' וגו' וזרמת סוסים זרמתם" ע"כ. וכן בזוה"ק (ויחי דף רכ"ב ע"ב) נאמר על יעקב שלא רצה להיקבר במצרים משום שהם טמאים, וז"ל: "דלא יתקבר בין אינון מסאבין דלא נטרו ליה (היינו לברית קודש שדיבר שם) לעלמין דכתיב בהו אשר בשר חמורים בשרם וזרמת סוסים זרמתם" עכ"ל. ומשום כך גם רש"י בפר' לך לך (בראשית י"ב, י"ט) פי' על המצרים: "שהמצרים שטופי זמה הם, שנאמר: וזרמת סוסים זרמתם" עכ"ל. וא"כ לפי כל הנ"ל יגדל הקושי, כיצד לא נדרש הסוס לגנאי באם פגעה בו, ונדרש לשבח שעוד תעלה ותשמש.

ונראה לבאר, בהקדים את דברי הג"ר צדוק מלובלין, בספרו צדקת הצדיק הכותב, שלא יבהל האדם בראות את טבעו נמשך יותר לגשמיות תאוות הגוף, ויסבור כי גשמי הוא מטבעו לתאוה, אלא ידע כי כמו שנמשך לתאוה, כך יוכל הוא ינצל את כוחותיו לטוב, ויוכל הוא להשיג כמו כן בחכמה, כמה ידות מהאחרים.

וזה לשונו (אות מ"ד): "מי שיש לו תשוקה גדולה לתאוות הגוף, אל יתעצב בזה לחשוב כמה פגום הוא שיש לו תשוקה כל כך. כי אדרבה, הוא כלי מוכן לתוקף אהבת ותשוקת דרישת האמת, וכמו שנחמו ההוא סבא (אשר הוא אליהו לדעת יש מפרשים בתוס' פרק קמא דחולין (ו' א) ושמעתי דכן הוא האמת ודקושיית תוס' שם אין כאן מקומו) לאביי (סוכה נ"ב א), ועל זה אמרו דלעתיד לבוא צדיקים נדמה להם יצר הרע כהר ורשעים כחוט השערה, ואינו שקר רק שניהם אמת, כי לאלו תשוקתם ותאוותם עצומה ביותר" עכ"ל.

ויש להוסיף עומק ונופך בדבריו, שכן ידוע כי כל המידות, שרשם מהמידות והספירות העליונות. ונמצא שמי שיש לו תשוקה גדולה לתאוות הגוף, הרי שמידת החסד ואהבה מצויה בו ותכונותיו במידה גדולה מהאחרים. ולכן בא רבי צדוק לגלות, כי מה שרואה האדם כעת כי היצר הרע מתגבר בו, זה מחמת מידת החסד שהיא "נפולה" ומצויה בידי הסטרא אחרא. אבל תקנתו היא **לפעול באותם מידות שיש לו**, דהיינו באותה מידת חסד ואהבה הטבועה בו זה כבר ונמצאת בתוקפה, ולהפעיל אותה כלפי אהבת ה' ומידת החסד דקדושה, ואז באותם כוחות ממש יוכל הוא להגביר חיילים לתורה ויראת ה' טהורה, כמה ידות מאחרים.

וחשבתי להביא ראייה לדבריו הקדושים, מהא דאיתא בגמרא ביומא (ס"ט ע"ב), כי כאשר חז"ל כפו את יצרא דעריית ונתנוהו בתוך דוד על מנת להעבירו מן העולם, לא מצאו באותו יום ביצה בת יומא, וראו כי אין העולם יכול להתקיים בלעדיו, מאחר שהוא האחראי על כח ההולדה והפרייה ורביה בעולם.

וז"ל הגמרא שם: "אמרו (חכמי הדור, אחר שהצליחו לבטל את יצרא דעבודה זרה): הואיל ועת רצון הוא, נבעי רחמי איצרא דעבירה. בעו רחמי ואמסר בידיהו. אמר להו: חזו דאי קטליתו ליה לההוא - כליא עלמא. חבשוהו תלתא יומי, ובעו ביעתא בת יומא בכל ארץ ישראל ולא אשתכח" ע"כ. ופרש"י: כליא עלמא - יכלה העולם, שלא תהא פרייה ורביה. ביעתא בת יומא - ביצה הנולדה בו ביום, לפי שפסק החימום מן המעים, ואפילו אותן שעיברה התרנגולת כבר אינן מתבשלין במעיה.

ובזוה"ק (ח"א קל"ח ע"א, במדרש הנעלם) מובא דבר נפלא, כי בכח יצר הרע דעריית, תלויה גם ענין שמחת הלימוד בבית המדרש. וז"ל: "רבי יצחק בר' יוסי הוה אתי מקפוטקיא ללוד פגע ביה רבי יהודה א"ל רבי יצחק תאמר דחבינא חכימי מתניתא אתערו להאי עניינא דיצר הרע יתנשי מן עלמא בר ההיא שעתא לזיווגא א"ל חייך הכי אצטריך יצר הרע לעולם כמטרא לעולם דאלמלא יצר הרע **חרוותא דשמעתא לא ליהוי**" ע"כ. יוצא כי ביצר הרע תלויה **חרוות הלימוד!** ויש להבין את הקשר בין יצרא דעריית לחרוות הלימוד.

ויש לבאר עפ"י הגמרא ביומא הנ"ל, כי ענין יצרא דעריית הוא זה שאחראי על ענין הפרייה ובעולם, וממילא הוא זה שנותן כח גם לענין הפרייה ורביה בתורה וחידושי תורה, הרי שזה לעומת זה עשה האלהים, וכמו שיש לאדם נפש לכח התאוה ופור', אם מנווטים כח זה לקדושה, ניתן לנצלם לכוחות רוחניים גדולים ועליונים של חידושי תורה נפלאים, וזה ענין ה"חרוותא דשמעתא" שנאמר בזוהר.

ויש להוסיף עוד ולבאר, כי כיון ש"יצרא דעריות", נתבאר ששורשו ממידת החסד והאהבה, נמצא כי על ידו נמצאת באדם החמימות והאהבה הטבעית, וממילא הוא יכול לנווט אותה לקדושה, על ידי שלימוד תורתו יהא בשמחה ואהבת התורה ואהבת ה'. ולפי זה התיבות "חדוותא דשמעתתא" מתבארות היטב, כי הלימוד בשמחה וחדווה נובע מתוך מידת האהבה הטבעית שיש באדם, ונמצא שאם ינווטו לטוב, ע"י היצר שנותן את בו כח האהבה, ישיג הוא את חדוות ושמחת התורה, וממילא גם את חדות ושמחת המצוות.

וראה דבר נפלא בזה, המובא בכתבי המגיד ממזריטש (תורת המגיד ש"ס יומא, זאת זכרון י"ד, ב'}, וזה לשונו: "שמעתי מהרב המגיד מראוונא פירוש על הגמ' בקשו ביעתא בת יומא לחולה ולא אשכחו (ס"ט ב'}, שגם לתפילה צריך חשקות מצד יצה"ר, כי הזך והברור מתיירא לבד, ואינו מתפלל כל כך בחשק רב, כי אם בפחד גדול. והנה לתפילה חדשה מתפללים בחשק יותר, וזה בקשו תפילה בת יומא לחולה שנחלה באותו יום ולא אשכחו, כי לא היה יצה"ר בעולם, וביעותא לשון תפילה, כמו אם תבעיון בעיו" (ישעיהו כא, יב) עכ"ל.

ובתוספת ביאור מובא בס' תורת המגיד (ש"ס שבת) בזה"ל: "אמנם הפי' על דרך שפעם אחד לא היה היצר הרע אפילו ביעתא בת יומא לא משתכח (יומא סט ב), כי יש ב' מיני תפילות בהתלהבות, הא' שאדם עושה לעצמו הכנה, ואחד מה שמתפלל בלי שום הכנה רק הזמן הוא גורם, וזהו ביעתא לשון תפילה, בת יומא שהזמן גורם, לא אשתכח, כי היצה"ר נקרא כח התאוה והוא החשק, וכמו שאדם רוצה מהפך החשק, אם לטוב מתפלל בחשק ובהתלהבות" עכ"ל. הרי שע"י היצה"ר, אפשר להגיע להתלהבות אף בתפילה.

מעתה נבין, כי גם דבר המסמל את תאוות העריות, כמו הסוס, אינו דבר טמא מיסודו, אלא דבר ששורשו בקדושה, ואם מנתבים אותו לקדושה באופן הנכון, ניתן להגיע לכוחות מיוחדים, בשמחת התורה והמצוות, והתלהבות התפילה.

ובזה ניתן להבין מדוע אם פגעה האשה בסוס תעלה ותשמש, כי אע"פ שהסוס מסמל את כח ותאוות הגוף, מכיון ששורשם של הדברים בקדושה שייך לחדוות התורה ועבודת ה', הרי שאם פגעה בו האשה הוא סימן יפה לה, שתכוין היא לטוב ולקדושה ותוכל לזכות לבנים גדולים בחכמה ועובדי ה' בהתלהבות.

ועל פי זה יש לבאר גם את ענין הביאה המבואר בפ"ט דברכות, שאע"פ שהוא לכאורה דבר שלילי, דרשוהו בגמ' לעניינים גדולים בעבודת ה'. שכן אף שיתכן שמראים לאדם דבר שלילי, ואם מראים לו זאת חושב האדם שהוא מונח שם, אל יפול בדעתו מזה, אלא יבין שכמו שהראוהו אדם שנפשו ותאוותו רחבה אפילו לדברים שהיצר אינו מתגרה בהם, מ"מ כיון שעצם המעשה הוא מעשה ששורשו במידת האהבה והחסד, זה עצמו סימן לכך שנפשו ראויה לתוספת השפעה יותר מהאחרים, ואם נדרוש זאת על התורה זה סימן שיוכל הוא לקבל חכמות שאין לאחרים, ולכן אמרו לו שם ש"יצפה לחכמה", היינו לתוספת חכמה על כל החכמות שכבר קנה.

ובזה יש לדרוש, את הפסוק שהביאו שם חז"ל שהוא: "אמור לחכמה אחותי את". דתיבת "אמור" נדרשת מלשון ציווי, ונראה בזה כי באו חז"ל ללמד את האדם שחולם כן, שלא רק "יצפה לחכמה" מלשון עומד ומצפה, אלא יהא בגדר "אמור לחכמה אחותי את", שיהא האדם פעיל מצד עצמו לקום ולרדוף אחר החכמה, ויעורר את תאוותו אליה, ואז ימצא בנפשו כוחות מיוחדים וכלי קיבול לחכמה, מתוך תכונת נפשו המיוחדת.

חלקו של ידיד / הרב משה יעקב הלוי קנר, מח"ס 'שפתי מלך' על הרמב"ם, כותב 'איגרת לידיד' (טורונטו - קנדה)

בענין חזקת ירושה בשאר המינויים

לְמַעַן יֵאָרֶיךָ יָמִים עַל מַמְלַכְתּוֹ הוּא וּבְנָיו בְּקֶרֶב יִשְׂרָאֵל (יו, כ)

על פסוק זה נדרש בספרי שופטים פי' קס"ב. שאם הוא מת בנו עומד תחתיו ואין לי אלא זה בלבד מנין לכל פרנסי ישראל שבניהם עומדים תחתיהם ת"ל הוא ובניו בקרב ישראל. כל שהם בקרב ישראל בנו עומד תחתיו.

והנה אי' במג"א ססי' נ"ג כתב [לענין חזן] וז"ל הרשב"א סי' ש' וכ"ה בספרי שכל המנויין בניהן קודמין וכ"כ בכנסת הגדולה ורשד"ם בי"ד סי' פ"א כ' דבחכם הממונה להרביץ תורה או לדין לא אמרי' כך עכ"ל. ואילו בס' עשרה מאמרות מאמר חקור הדין [מ"ב פי"ט] דכל המינויין שהם כתר תורה אין בניהם קודמין רק מהלל הנשיא ואילך נהגו שבניהם קודמין ע' פ' י"ג דכתובות [ק"ג:].

אמנם מאידך כתב הרמ"א ססי' רמ"ה כ' וז"ל ומי שהוחזק לרב בעיר, אפילו החזיק בעצמו באיזה שררה, אין להורידו מגדולתו אף על פי שבא לשם אחר גדול ממנו (ריב"ש סימן רע"א). אפילו בנו ובן בנו לעולם קודמים לאחרים, כל זמן שממלאים מקום אבותיהם ביראה והם חכמים קצת עכ"ל. והיה משמע דמינוי של תורה יש לבן זכות קדימה.

וכ' בחת"ס או"ח סי' י"ב דכוונת הרמ"א על מינוי שיש בה שררה. וז"ל ומ"ש הרמ"א ביו"ד ססי' רמ"ה בניו קודמים נמי אהחזיק עצמו בשררה [קאי] אבל לא אהוראה ורבנות. והחת"ס אכן ס"ל ש"דוקא מינוי של שלטונים אבל של קדושה והוראת התורה אינה בירושה לבניהם כלל" ולפי זה אין ירושה ברבנות, אכן בסי' י"ג חזר בו לענין רב, משום דס"ל שיש בידו שררה, אכן לענין מינוי של קדושה ס"ל דליכא ירושה.

ובאבני נזר סי' יו"ד שיי"ב בקונטרס שש מעלות לכסא, חלק על שיטה זו מכמה טעמים. ואחת מהן היא, על מה שכ' החת"ס שמינוי מלכות אינו מינוי של קדושה. וז"ל ועיקר הדבר שבדבריו שמינוי המלך אינו מינוי של קדושה. לא ידעתי. שהרי נמשח בשמן משחת קודש. ובמשיחת דוד כתיב [שמואל א' ט"ז] וימשח אותו בקרב אחיו ותצלח עליו רוח ד' מהיום שהוא ומעלה. ופי' הרד"ק רוח"ק ורוח גבורה. ובשלמה כתיב [דה"א כ"ט כ"ג] וישב שלמה על כסא ה' למלך. הלזה יאמר שאינו מינוי קדושה. ובהוריות (י"ב ע"ב) כל המקודש מחבירו קודם את חבירו וילפינן לה מדכתיב וקדשתו להקדימו בכל דבר שבקדושה. עכ"ל.

וליישב את דברי החת"ס יש להציע אולי, דשאני מינוי מלך, דאע"פ שיש בו קדושה, זה מצד מה שהמינוי משפיע קדושה בגברא של מלך, אבל מצד עצם המינוי הרי מ"מ עיקרו מיועד לשררה.

אכן בלשון הרמב"ם יש משמעות שכל מינוי בכלל שכן כ' בפ"א מהל' מלכים ה"ז, ולא המלכות בלבד אלא כל השררות וכל המינויין שבישראל ירושה לבנו ולבן בנו עד עולם. והרי שחילק בלשון "כל השררות" וכל ה"מינויין" ומשמע לכאן דמיירי במינוי אף ללא שררה.

וכמו כן משמע מל' החינוך מ' תצ"ז ולא המלכות בלבד, אלא כל השררות שהם במעשה או בשם כבוד מן השמות הנכבדים וכל המינויין שבישראל בירושה הם לו לאדם שזוכה בה בנו אחריו ובן בנו ובן בנו עד לעולם ומשמע כנ"ל.

להתענג על ה' / הרב יעקב מנשה, מגיד מישרים

בשכונת פסגת זאב

עבירה גוררת עבירה

שֹׁפְטִים וְשֹׁטְרִים תִּתֵּן לָךְ בְּכָל שְׁעָרֶיךָ אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ לְשִׁבְטֶיךָ וְשִׁפְטוּ אֶת הָעָם מִשִּׁפְט צְדָק (טז, יח)

בפרשתנו אנו קוראים ה' ציווים שנראים שאין שום קשר בניהם.

א. שפטים ושטרים תתן לך בכל שעריך.. לא תטה משפט, לא תכיר פנים, ולא תקח שחד.

ב. לא תטע לך אשרה כל עץ אצל מזבח ה' אלהיך אשר תעשה לך.

ג. ולא תקים לך מצבה אשר שנא ה' אלהיך.

ד. לא תזבח לה' אלהיך שור ושה אשר יהיה בו מום כל דבר רע כי תועבת ה' אלהיך הוא.

ה. כי ימצא בקרבך באחד שעריך אשר ה' אלהיך נתן לך איש או אשה אשר יעשה את הרע בעיני ה' אלהיך לעבר בריתו.

ואמנם חז"ל (סנהדרין ז): אמרו: 'כל המעמיד דיין שאינו הגון, כאילו נוטע אשירה בישראל'. שנאמר "שופטים ושטרים תתן לך". וסמך ליה "לא תטע לך אשרה כל עץ". וביאר רבינו האלשיך שהוא משום מה שאמרו: (ירושלמי מכות פ"ב ה"ו) 'למה נסמכה פרשת דינין [משפטים] לפרשת מזבח [יתרו]. לומר לך שתשים הסנהדרין אצל המזבח'. ונמצא שהמעמיד דיין שאינו הגון כאילו נוטע אשרה אצל המזבח. והטעם שהוציא בלשון 'נטיעה'. שבא לרמוז כי כמו שהנטיעה הולכת וגדילה, כן רעת הדיין שאינו הגון, שבתחיה רעתו מועטת, אבל אח"כ הולכת וגדילה ורבה.

ועפ"ז כתב רבינו לומר שכל סמיכות הפסוקים הבאים, באים ללמד לאדם כלל גדול בכל ענייני התורה. כי כאשר האדם הולך בדרך ה' הוא עולה ממדרגה אל מדרגה עד בלי די. אבל אוי לו מתחיל להתפתות ביצרו, אף גם בדבר מועט, כי יצרו הלך ילך ועוקר אותו מעבודת שמים עדי אובד.

מהטיה משפט - מדרדר ללקיחת שוחד

ולזה התחילה תורה בשופטים והשטרים שהם ראשי העם, שכיון שהם דנים את העם, חובה עליהם קודם שהם ינהגו במידת הדין, וזה שאמר: "שופטים ושטרים תתן לך". שהיות והם עשירים, ויכולים לעמוד במידת הדין, אבל לשאר המון העם שאינו מסוגל לסבול שורת הדין אמר "ושפטו את העם משפט צדק". דהיינו דרך פשרה וכמו שאמרו חז"ל (סנהדרין ו): עה"פ ו"יהי דוד עושה משפט וצדקה". (שמואל ב, ח, טו). שהיה עושה משפט שיש בו צדקה דהיינו פשרה.

ואמנם אם לא ירצו הבעלי דין פשרה, לא יאמר הדיין לעצמו, מפני השלום והצדק אני יטה את המשפט קצת, לזה אמר מיד "לא תטה משפט". כי באמת זה מעצת היצר, שבמה שמתחיל לעשות מעט רע כביכול 'לשם שמים', הוא גוררו לעשות רע יותר, כי מהטיית המשפט, יבוא להכיר פנים מפני הכבוד. ואח"כ כבר יורד בדרגה שמסיתו לחטוא בעבור הממוץ ולוקח שוחד להטות המשפט. ולזה פתחה תורה שאם תחילה יזהר שלא יטה המשפט, ממילא גם לא יבוא לעבור על החמורות שהם להכיר פנים ולקחת שוחד.

ושכשיראה הדיין שאינו יכול לעשות כפי 'הדין' וגם לא לעשות 'פשרה'. יאמר הדיין לבעל דין, שיש בידו לעשות דבר שהוא יותר טוב מב' הדברים האלו, והוא "צדק צדק תרדוף". דהיינו שלא יעשה דין עם 'צדק' אלא יהא 'צדק' כפול שהוא לפנים משורת הדין, ויותר ממונו לגמרי. והוא משום "למען תחיה וירשת את הארץ אשר ה' אלהיך נתן לך". כי הקב"ה ינהל אותך, שכיון שאתה בא להיטהר מעט, הקב"ה יטיב עמך הרבה יותר.

לא תטע אשירה - עד ע"ז ממש

וסמכה תורה ציווי "לא תטע לך אשירה". להראות לנו את דרך היצר, שאחרי שמפיל את האדם בדבר קטן, הרי הוא מנסה להכשילו בדברים יותר חמורים, וכמו שאמרו חז"ל (שבת קה:): שכך אומנתו של יצר הרע היום אומר לו עשה כך, ולמחר אומר לו עשה כך, עד שאומר לו עבוד עבודה זרה והולך ועובד. כי בתחילה אינו אומר לאדם 'לך עבוד אלהי נכר' אלא רק תטע לך אילן יפה ענף, וחורש מצל, **לנוי אצל מזבח ה'**, וגם שלא יעלה בלבך לעלות עולה שלא לצורך ה'. רק לנוי וכבוד ה'. [וכמו שהאריך בזה רבינו הרמב"ן].

כי היצר מתכוון להערים על האדם שעושה כן לכבוד ה', ואמנם מתוך זה גורר את האדם לחטוא עוד, עד שיעשה שינו במזבח עצמו, לעשות מצבה אשר שנה ה' אלהיך להקריב בה. ולזה סמך לאיסור "לא תטע אשירה". את איסור "לא תקים מצבה".

ואמנם היצר אינו בוחל רק בשינוי מקום ההקרבה, אלא מוסיף להחטיא את האדם גם בדבר הנקרב, להקריב לה' בעל מום כדרך הגויים שמקפידים רק על חסרון אברים ולא על 'מום'. ולזה סמך לומר: "לא תזבח לה' אלהיך שור ושה אשר יהיה בו מום כל דבר".

אם גם בזה נכשל ח"ו, ממשיכה תורה לומר שבסוף נופל הוא לעבוד ע"ז ממש, ולזה סמך "כי ימצא בקרבך באחד שעריך אשר ה' אלהיך נתן לך איש או אשה אשר יעשה את הרע בעיני ה' אלהיך לעבר בריתו". ועל כן טוב הוא לאדם לעצור את הירידה מיד, כי זה מתחבולות היצר שמדרדר את האדם מדחי אל דחי עד תהום.

לוית ח"ן / הרב חיים נתן היילפרין, מח"ס 'לקוטי שערי תשובה' (מאנשעסטער)

**האם "ימי רחמים ורצון" גם מצד "אני לדודי" או רק מכח
ה"ודודי לי"?**

החודש החביבה המלאה בקרבת השם וסייעתא דשמיא!! אלול! המוכתרת בשם "ימי רחמים ורצון" (ע' ביסוד ושורש העבודה - שער המים - פרק ראשון בשם האריז"ל, במטה אפרים תקפ"א, קיצור שו"ע קכ"ח). ויש להרחיב בס"ד אודות ענין ה"רחמים ורצון" הנוגע הלכה למעשה מכח הכרת מציאות החודש ביתר עומק. ועד כמה מחויבים אנו להרבות במידת הרחמים, מכח הגמרא (שבת קנא:): "תניא רבן גמליאל ברבי אומר.. כל המרחם על הבריות מרחמין עליו מן השמים, וכל שאינו מרחם על הבריות אין מרחמין עליו מן השמים".

כל מציאות "תשובה" נובע ממדת הרחמים

הנה במסילת ישרים (פרק ד') מבאר באריכות כי לפי שורת הדין ממש, היה ראוי שהחוטא יענש מיד תיכף לחטאו בלי המתנה כלל, וגם שהעונש עצמו יהיה בחרון אף, כראוי למי שממרה פי הבורא יתברך שמו, ושלא יהיה תיקון לחטא כלל, כי הנה באמת, איך יתקן האדם את אשר עיות והחטא כבר נעשה? הרי שרצח האדם את חברו, הרי שנאף, איך יוכל לתקן הדבר הזה? היוכל להסיר המעשה העשוי מן המציאות. עכ"ד.

והנה כאשר מתבוננים בזה, ומכירים עד כמה החטא הוא מציאות ממשי, באופן שהנרצח מונחת לפנינו, והרי אין כזה מציאות לתקן ולהחיותו, וזהו היושר והצדק "שלא יהיה תיקון לחטא כלל" וכל מציאות של תשובה הוא טובה נפלאה וחידוש גדול וכלשונו של רבינו יונה בתחילת ספרו שערי תשובה "מן הטובות אשר היטיב השם יתברך עם ברואיו, כי הכין להם הדרך לעלות מתוך פחת מעשיהם ולנוס מפח פשעיהם, לחשוך נפשם מני שחת ולהשיב מעליהם אפן". הרי זהו בחינה של "הנותן מתנה לחבירו צריך להודיעו" (שבת י:). וצריכים להכיר גודל החסד עליון שיש בתשובה, ובזה נמשיך ללמוד דברי המסילת ישרים..

המשך דברי המסילת ישרים

"אמנם, מדת הרחמים היא הנותנת הפך השלשה דברים שזכרנו: דהינו, (א) שיתן זמן לחוטא ולא יכחד מן הארץ מיד כשחטא, (ב) ושהעונש עצמו לא יהיה עד לכלה, (ג) ושהתשובה תינתן לחוטאים בחסד גמור, שתחשב עקירת הרצון כעקירת המעשה, דהיינו, שבהיות השב מכיר את חטאו ומודה בו ומתבונן על רעתו ושב ומתחרט עליו חרטה גמורה דמעיקרא כחרטת הנדר ממש שהוא מתנחם לגמרי והיה חפץ ומשתוקק שמעולם לא היה נעשה הדבר ועוזב אותו להבא ובורח ממנו, הנה עקירת הדבר מרצונו, יחשב לו כעקירת הנדר ומתכפר לו. והוא מה שאמר הכתוב (ישעיה ו): וסר עונך וחטאתך תכפר, שהעון סר

ממש מהמציאות ונעקר במה שעכשיו מצטער ומתנחם על מה שהיה למפרע, עכ"ד (וע"ש עוד) □ הרי נמצינו למדים כי כל מציאות התשובה והכפרה הם מצד הרחמים □ וכאשר מתכווננים לקבל מחילה וסליחה וכפרה, צריכים ביותר להתנהג במדת הרחמים לעורר לעילא הרחמים עלינו.

י"ג מכילי דרחמי

"והנה נודע שבאלול הוא זמן התגלות י"ג מדות הרחמים" לשונו של הליקוטי תורה פ' ראה, עד כדי כך ששואל למה הם ימות החול ואינם יום טוב, כי בדרך כלל בזמן התגלות הי"ג מדות של רחמים הוא יום טוב ואסור במלאכה! ע"ש מה שמבאר בזה אודות "מלך בשדה" (ואולי לכן דייקא בחודש אלול יש הרבה הרבה ראשי תיבות אודות עבודת החודש, כי ה"מלך בשדה" בבחינת "אתכסיא" וכמו כן קוראים החודש רק בשמו, אולם כאשר מתגלים ומבינים עומק החודש ופוחתים ה"ראשי תיבות" רואים גודל עבודת וסגולת הזמן). אולם הכרת הענין שיש התגלות של מדות הרחמים מחייב אותנו ביותר לקיים דברי הרמ"ק וכפי שכותב בתחילת ספרו "תומר דבורה" בביאור י"ג מדות ה' והתדמות האדם אליהם □ וז"ל "האדם ראוי שיתדמה לקונו ואז יהיה בסוד הצורה העליונה, צלם ודמות. שאלו ידומה בגופו ולא בפעולות, הרי הוא מכזיב הצורה ויאמרו עליו צורה נאה ומעשים כעורים. שהרי עיקר הצלם והדמות העליון הן פעולותיו, ומה יועיל לו היותו כצורה העליונה, דמות תבנית אבריו, ובפעולות לא יתדמה לקונו. לפיכך ראוי שיתדמה אל פעולות הכתר, שהן י"ג מדות של רחמים עליונות ורמוזות בסוד הפסוקים (מיכה ז', י"ח-כ'), ע"ש באריכות עד כמה יש לנו להתנהג בסבלנות וברחמנות יתירה, ובסוף הפרק הראשון מסיים "כמו שיהיה האדם מתנהג למטה כך יזכה לפתוח לו מדה עליונה מלמעלה, ממש כפי מה שיתנהג כך משפיע מלמעלה, וגורם שאותה המדה תאיר בעולם".

ויהיה בזה משמעות אחרת להרמוז המובא בקיצור שו"ע (קכ"ח, א') אשר המילים "איש ל'רעהו ו'מתנות ל'אביונים ראשי תבות אלול", כי הזמן גרמא להיות דורש טוב לעמו מתוך רחמים וסבלנות. ויש לציין לדברי רבינו יונה בשערי תשובה (ג', י"ג) "חייב אדם לטרוח בדרישת טוב לעמו ולשקוד בעמל נפשו על תקנת חברו אם דל ואם עשיר, וזאת מן החמורות ומן העקרים הנדרשים מן האדם".

צער השכינה

והנה בהאי סוגיא של "ימי הרחמים והרצון" מצינו בספר ישמח ישראל (פרשת תצא) עוד ענין, ואלו דבריו "הימים האלו שמתעורר הי"ג מכילין דרחמי צריך שיעורר בקרבו צער על השכינה, שע"י חטאינו ופשעינו כביכול גלתה עמנו כמחז"ל (מגילה כ"ט). שבכל מקום שגלו שכינה עמהם, וכמה"כ (ישעי' ס"ג, ט') בכל צרתם לו צר, וכמאחז"ל (סנהדרין מ"ו). בשעה שאדם מצטער שכינה מה לשון אומרת קלני מראשי קלני מזרועי, וזהו עבודה בתחתונים צורך גבוה, ר"ל שיעורר בקרבו צער השכינה, אך ידע בידיעה ברורה ואמיתית שאין זה מצדו מצד מדרגתו שמרגיש ומעורר בקרבו צער על השכינה, אך הזמן גורם לזה, וכמ"ש

המקובלים בכל צרתם "לו צר, קרי בוי"ו וכתוב באל"ף, הוא צירוף אלול, יען שמתעורר רחמים מלעילא. עכ"ד.

מחשבות של תשובה מכח מדת הרחמים

וענין זו של "צער השכינה" ג"כ שייכת למדת הרחמים, והרבה הרהורי תשובה יכולים לעורר מכח מדת הרחמים, וכפי שמצינו ספר התניא (אגרת התשובה פרק ז' □ ח') ונעתיק חלק מדבריו הק' □ "ואולם דרך האמת והישר לבחי' תשובה תתאה.. הוא לעורר רחמים העליונים ממקור הרחמים על נשמתו ונפשו האלקי' שנפלה מאיגרא רמה חיי החיים ב"ה לבירא עמיקתא הן היכלות הטומאה והסט"א. ועל מקורה במקור החיים הוא שם הוי' ב"ה וכמ"ש וישוב אל הוי' וירחמהו. פי' לעורר רחמים על השפעת שם הוי' ב"ה שנשתלשלה וירדה תוך היכלות הסט"א הטמאים להחיותם ע"י מעשה אנוש ותחבולותיו ומחשבותיו הרעות וכמ"ש מלך אסור ברהטים ברהיטי מוחא וכו' היא בחי' גלות השכינה כנ"ל... והנה אחרי העמקת הדעת בכל הנ"ל יוכל לבקש באמת מעומקא דלבא כרוב רחמיך מחה פשעי וכו'. כי אזי תקבע בלבבו באמת גודל הרחמנות על בחינת אלקות שבנפשו ושלמעלה כנ"ל. ובזה יעורר רחמים העליונים מי"ג מדות הרחמים הנמשכות מרצון העליון ב"ה..

תורה תפלה וצדקה מכח הרחמים

ולכן כאשר מתחזקים מג' עמודי עולם, ומכירים עד כמה מציאות החודש שייכת ומוכתרת בשם "ימי רחמים ורצון" הרי יתעורר בזה ביותר ללמוד וללמד ביתר שאת וביתר עוז, כי הרי מרבים לתאר השי"ת בשם "אבינו אב הרחמן המרחם" בנוגע ללימוד התורה, וכמו כן מצינו בנוסח התפלה "השבינו אבינו לתורתך". וכמו כן בנוגע לעבודת התפלה שמצינו בטור (סי' תקפ"א) בענין חודש אלול "וכל המוסיף לבקש רחמים זכות הוא לו", ומובא בספרי הלכה אודות המנהגים של אמירת מזמורי תהלים, וכמו כן בנוגע למצות צדקה וחסד שיהיה מתוך רחמים וחסדים, ושנוכה להבטחת חז"ל הנ"ל "כל המרחם על הבריות מרחמין עליו מן השמים", אכ"ר.

מי הדעת / הרב יוסף קסלר, מח"ס 'משנת ברכה', מודיעין עילית

כתרה של תורה

וְהָיָה כְּשִׁבְתוֹ עַל פֶּסַע מַמְלַכְתּוֹ וְכָתַב לוֹ אֶת מִשְׁנֵה הַתּוֹרָה הַזֹּאת עַל סֵפֶר ... וְהִיְתָה עִמּוֹ וְקָרָא בּוֹ כָּל יְמֵי חַיָּיו וּגּוֹ' (יז, יח-יט)

ובתוספתא בסנהדרין (פ"ד ה"ה) והלא דברים קל וחומר ומה אם מלך ישראל שלא עסק אלא בצרכי ציבור נאמר בו "והיתה עמו וקרא בו כל ימי חייו" שאר בני אדם על אחת כמה וכמה, וכיוצא בו (דברים לד) "ויהושע בן נון מלא רוח חכמה כי סמך משה את ידיו וגו'" וכן הוא אומר (שמות לג) "ויהושע בן נון נער", וכן הוא אומר (יהושע א) "לא ימוש ספר התורה הזה מפִּיךָ והגית בו יומם ולילה", והרי דברים קל וחומר ומה יהושע בן נון שעסק בכיבוש הארץ ועומד לחלקה לישראל נאמר בו לא ימוש וגו' שאר בני אדם על אחת כמה וכמה, עכ"ל התוספתא.

המלך מוזהר על דביקות בתורה

ויש להתבונן טובא בדברי התוספתא שלומדים ק"ו לכל ישראל ממה שהמלך מוזהר ביותר על עסק התורה, דהנה עצם הדבר שהמלך מוזהר טפי על דביקות בתורה מתבאר בדברי הרמב"ם (הלכות מלכים פ"ג ה"ה ה"ו) וז"ל המלך אסור לשתות דרך שכרות שנא' אל למלכים שתו יין אלא יהיה עוסק בתורה ובצרכי ישראל ביום ובלילה שנא' והיתה עמו וקרא בו כל ימי חייו, וכן לא יהיה שטוף בנשים אפילו לא היתה לו אלא אחת לא יהיה מצוי אצלה תמיד כשאר הטפשים שנא' אל תתן לנשים חילך, על הסרת לבו הקפידה תורה שנא' ולא יסור לבבו, שלבו הוא לב קהל ישראל ולפיכך דבקו הכתוב בתורה יותר משאר העם שנא' כל ימי חייו, עכ"ל הרמב"ם.

קשה כיצד שייך ללמוד ק"ו ממלך לשאר העם

ומתבאר שהמלך דיבקו הכתוב בתורה יותר משאר העם, אך מאידך מבואר שהוא הלכה דוקא במלך כמתבאר בפרשה דמלך וכמו שביאר הרמב"ם הטעם שליבו הוא לב כל קהל ישראל' והיינו שזה הטעם שהתורה רוממתו משאר העם באזהרות מיוחדות למלך וא"כ כיצד שייך ללמוד קל וחומר למי שאינו מלך, דאף שאין לאדם אחר את המפריעים שיש למלך אך מ"מ הרי אף אין אצלו את המחייב של מלך וממילא אין את הסיבה להזהירו להיות מרומם על שאר העם, וא"כ מהיכתי תיתי ללמוד קל וחומר ממלך כיון שאין אצלו כלל את הסיבה לחייבו בחיובים שנאמרו למלך.

והנה בדברי הרמב"ם מתבאר בהלכות תלמוד תורה שיש דרגה בתלמוד תורה של כתר תורה ויש להתבונן טובא כיצד שייך מושג זה של כתר תורה להלכות תלמוד תורה, ויש לעיין אם הוי גדר חיוב או מעלה.

דהנה בפ"ג (ה"ו - ה"ז) כתב הרמב"ם וז"ל מי שנשא לבו לקיים מצוה זו כראוי לה ולהיות מוכתר בכתרה של תורה לא יסיח דעתו לדברים אחרים ולא ישים על לבו שיקנה תורה עם העושר והכבוד כאחד, כך הוא דרכה של תורה פת במלח תאכל ועל הארץ תישן וחיי צער תחיה ובתורה תהיה עמל ולא עליך המלאכה לגמור ולא אתה בן חורין לבטל, אבל אם הרבית תורה הרבית שכר והשכר לפי הצער, שמא תאמר עד שאקבץ ממון ואחזור אקרא עד שאקנה מה שאני צריך ואפנה מעסק ואחזור ואקרא, אם תעלה מחשבה זו על לבך אין אתה זוכה לכתרה של תורה לעולם אלא עשה תורתך קבע ומלאכתך עראי ואל תאמר לכשאפנה אשנה שמא לא תפנה עכ"ל.

ודברי הרמב"ם צריכים תלמוד שמגדיר את ההלכה של כתר התורה 'מי שנשא לבו לקיים מצוה זו כראוי לה ולהיות מוכתר בכתרה של תורה' דלכאורה מצוה זו היינו מצות תלמוד תורה ומה ההגדרה "מצוה זו כראוי לה" דממה נפשך אם יש קיום מצות ת"ת בלא דרגה זו א"כ מה חסר במצוה שיש עדיין קיום מצוה כראוי לה, דלכאור' במצוות דאורייתא מצינו גדר ושיעור ברור למצוה שכשנתקיים באופן זה יש קיום מצוה, ולא מצינו מצוה כראוי, וכן צ"ב לשון הרמב"ם 'נשא לבו' דהיכן מצינו במצוות דאו' שיש מושג של נשיאות לב לקיים את המצוה באופן הראוי, אלא במצוות יש חיוב לקיום המצוה וכשקיים באופן הנדרש הרי כבר קיים ומה שייך בזה נשיאות לב.

וכן יש להבין מה המקור לענין זה דהרי המחייב למצות תלמוד תורה נלמד מהפסוקים של 'ולמדתם אותם ושמרתם לעשותם' כמבואר ברמב"ם (פ"א ה"ג) ומהפסוק 'ושננתם לבניך' כמבואר ברמב"ם בספר המצוות, וכן מהפסוק 'והגית בו יומם ולילה' כמבואר ברמב"ם (פ"א ה"ח).

ויש לפרש שהמצוה ללמוד כדי לדעת את התורה נלמד מ'ולמדתם' ומ'ושננתם', והמצוה ללמוד ולקבוע עת בזמן היום והלילה נלמד מ'והגית בו יומם ולילה', אך מנלן שיש מושג של נשיאות לב להיות מוכתר בכתר התורה.

והנה הרמב"ם פותח את פרק ג' בהלכות ת"ת שעיקרו עוסק בכתר התורה בזה"ל בשלשה כתרים נכתרו ישראל, כתר תורה וכתר כהונה וכתר מלכות, כתר כהונה זכה בו אהרן וכו' כתר כהונה זכה בו דוד וכו' **כתר תורה הרי מונח ועומד ומוכן לכל שנא' תורה צוה לנו משה מורשה קהילת יעקב כל מי שירצה יבא ויטול**, שמא תאמר שאותן הכתרים גדולים מכתר תורה, הרי הוא אומר בי מלכים ימלוכו וכו' הא למדת שכתר התורה גדול מכתר כהונה וכתר מלכות וכו' עכ"ל.

כהונה ומלכות □ מצוות שנאמרו לכלל ישראל

ונראה מזה דבאמת יש מצוות שנצטוו בהם כלל ישראל בכללות ולא נאמרו בתור ציווי על היחיד אלא על כלל ישראל, וכמו מצות כהונה ומלכות במציאות הכהונה ונכלל בו עבודת הקרבנות נאמר לכלל ישראל שהציבור מצווה שיהא עבודת הקרבנות ושהיו כהנים בעבודתם אלא שיש מי שממונה על כך וזה הכהנים עצמם שהם ממונים על קיום מצות הכהונה, אך המצוה בעיקרה שייכת לכלל ישראל, וכן הוא ענין המלכות דצריך שיהא מלך בישראל עם כל עניניו אך המלך הוא הממונה על עניני המלוכה, והמצוה בעיקרה שייכת לכלל ישראל.

אף במצוות תלמוד תורה יש ציווי לכלל ישראל

ובמהלך זה יש לפרש שיש במצוות תלמוד תורה מלבד המצוה שנאמרה לכל יחיד מצד מצוות 'ולמדתם' ו'שננתם' ו'הגית בו' יש עוד מצוה שנאמרה לכלל ישראל שיהא בהם אנשים המוכתרים בכתר התורה שזה ע"י דביקות מופלגת בתורה יותר מגדרי המצוה שנתחייב בהם כל יחיד ויחיד.

ומצוה זו נאמרה על כלל ישראל בכללות שיהו בכל דור ודור מוכתרים בכתר התורה, אלא שבזה יש שינוי מכהונה ומלכות דהתם יש ממונה על המצוה שהם הכהנים או המלך אך במצוה זו המוטלת על כלל ישראל שיהא בהם אנשים מוכתרים בכתר התורה כל אדם שנשאו ליבו לכך להיות מוכתר בכתר התורה הוא הממונה בעצמו על כך, ועל דבר זה נאמר 'תורה מונחת בקרן זוית כל הרוצה יבא ויטול' דהיינו שכל מי שנשאו לבו להיות אחראי לכך הרי הוא נוטל על עצמו את האחריות לקיום ענין זה.

ובזה נאמרו דברי הרמב"ם 'מי שנשאו ליבו לקיים מצוה זו כראוי ולהיות מוכתר בכתר התורה' דהיינו שבמצוה זו של כתר התורה הרי אין חיוב על כל יחיד ויחיד אלא תלוי בנשיאות לב של החפץ לכך שנטל על עצמו להיות מוכתר בכתר התורה, והיינו דמלבד מצות ת"ת שהיו ביחס לכלל אדם לעצמו אך יש מושג ביחס לכלל ישראל היכן נמצא כתר התורה שבאותו דור, וכמו שיש כתר כהונה שזכו בו הכהנים וכתר מלכות שזכה בו דוד ובניו המלכים, ה"נ יש בכלל ישראל כתר התורה, אלא שבו לא זכה בו אדם אלא כל הרוצה יבא ויטול והרי הוא מונח באופן שמי שנשאו ליבו לכך הוא זוכה בכתר התורה ועל ידו יהיה קיום מצוה זו בישראל.

המקור לכתר התורה נלמד בק"ו ממלך

והשתא יש לפרש מה המקור למצוה זו והיכן למדנו שיש מצות תלמוד תורה על הכלל והוא ענין כתר התורה, ונראה דהם דברי התוספתא דזה ילפינן בקל וחומר ממלך ישראל שנאמר בו זירו מיוחד על דביקות בתורה כמתבאר ברמב"ם בהלכות מלכים שכיון שלבו הוא לב כל קהל ישראל לפיכך דבקו הכתוב בתורה יותר משאר העם, והיינו כתר התורה שהמלך צריך שיהא מוכתר בו, אך כיון שמתבאר שאין זה ענין השייך דוקא למלך אלא שעל כל ישראל שייך ענין זה למי שנשאו לבו להיות מוכתר בכתר התורה הרי יש לו ליקח

קל וחומר מהמלך שאם המלך שמוטל עליו צרכי הציבור מ"מ מחוייב בדביקות בתורה הרי אותם החפצים לזכות לכתר התורה שנטלו על עצמם אחריות זו שהם יהיו מוכתרים בכתר התורה וכיון שעליהם אין מוטל צרכי ציבור ק"ו שהם צריכים להיות דבקים בתורה כמו שנאמר על מלך.

והשתא אין להקשות דק"ו פריכא הוא שהרי דוקא המלך מוזהר באזהרות המלך ומה שייך לחייב מזה בכל אדם, אך להמתבאר באמת אין כאן ק"ו המחייב כל אדם, אלא נאמר על אותם שנשא לבם להיות מוכתרים בכתר התורה וכמו שנתחדש ענין זה לגבי מלך הרי אותם אנשים הם צריכים ליקח קל וחומר בעצמם מן המלך, שמצינו שכתר התורה הנאמר בפרשה של מלך נאמר למלך שמוטל עליו צרכי ציבור ומ"מ חייבתו תורה בכך, הרי למדנו מכך על חובת כתר התורה למי שזוכה לכך ונשאו לבו לזה, שהוא יש לו לישא ק"ו ממלך לגודל האחריות המוטלת עליו בקל וחומר ממלך.

מנחת שלום / הרב אהרן אקר, דומ"צ בבית הדין 'דבר למשפט', ומח"ס 'משפטי אהרן'

דינים בשוחד

שָׁפְטִים וְשֹׁטְרִים תִּפְּן לְךָ (טז, יח)

שוחד מאוחר: הרעק"א בחו"מ סי' ט' מביא רמ"א בסימן ל"ד סי"ח שאסור, וע"ש בפ"ת ובנחלת צבי בסי' ט'. והיינו דשם איתא דדיין שדן ובא הבע"ד ליתן לו מתנה על שהיפך בזכותו אסור לו לקבלו, וכתב הרעק"א דהיינו דוקא שאומר לו שזה על הדי"ת.

שוחד לנאמני הקהל: הפת"ש כתב דאף בנאמני הקהל יש איסור בשוחד. ויש להזהר מאד בהרחבות בניה המפריעות לשכנים שלא לשחד את ועדת התכנון וכדו'. ועיין באבני נזר (יו"ד סי' תס"ה) לגבי נטילת תפקיד ציבורי ע"י מתן שוחד, ושו"ת תשורת שי (תקל"ה), וחת"ס (חו"מ סי' ק"ס). וכתב הדברי משפט דה"ה לדיין שקיבלו עליהם נמי יש איסור שוחד.

השיב אבידה לדיין: בשו"ת חלקת יעקב (חו"מ סימן א') כתב דאחד שהשיב אבידה לדיין נחשב שוחד. ולכא"ו זה צ"ע, דהא כיון שנותן דבר השייך לו וחייב לעשות את זה, מדוע יהא אסור, ונראה דמ"מ מקרב אליו דעתו של הדיין, שהחזיר לו דבר שלא חשב שיקבל. ולכא"ו נראה לחלק, דאם זה אבידה שהתיאש ממנה פשיטא דנחשב שוחד, כיון דקיבל דבר שלא שלו, ואם זה אבידה שלא נתיאש, בזה אפ"ל דלא נחשב שוחד, אבל מ"מ אפשר דנחשב שוחד, כיון דהיה לבעל האבידה צד שלא יקבל לעולם את האבידה, כמו שקורה בהרבה סוגי אבידות, וא"כ אפשר דנחשב שוחד, וע"כ הכריע בשו"ת חלקת יעקב דנחשב שוחד.

שוחד לגוי: כתב הפתחי תשובה בסי' ט' דעוברים על לפני עור, כיון דהגוי מצווה על השוחד.

ויש לחקור בזה, אי הגוי מצווה על השוחד בכל אופן, והיינו דאסור לו ליטול שוחד, או דאסור לו לעוות את הדין, ונפק"מ אם מותר ליתן לו שוחד לזכות את הזכאי, ויעויין בזה בשואל ומשיב (מהדו"ק ח"א סי' ר"ל) דכתב דכל האיסור בגוי הוא רק לעוות את הדין. ויעויין עוד בענין שוחד לגוי, בשו"ת חלקת יעקב (חו"מ סי' ב'), ובמהרי"ל דיסקין (קו"א קכ"ג), ובתשו' חת"ס (חלק ו' סי' י"ד), ושו"ת משנה הלכות (ח"ב סי' שע"ו).

אמנם כשניכר שדעת השופט נוטה להצדיק את הגוי נגד הצדק, בזה מותר לתת שוחד, כשהיהודי בטוח שהצדק עמו. ובתומים כתב דפשט המנהג להתיר ליתן שוחד לגוי, כיון שהחסרון בשוחד הוא שנעשה אחד, ובגוי אין פסול קורבא. ולכא"ו לדברי התומים יוצא ששוחד הוא קורבא, וא"כ לכא"ו מהני קיבלו עליהם, והלא אינו כן.

הדברי משפט מוכיח דלא כתומים, דהטעם דשוחד אינו משום קורבא. ולענין לתת שוחד לשופט כשהבע"ד השני נתן, בברכי יוסף כתב שאסור (מובא בפת"ש).

שׁוֹחַד דְּבָרִים: מח' הראשונים אם פסול לדון (רמב"ם), או דזה מידת חסידות גרידא (תוס'), ולכו"ע בפני הבע"ד זה איסור ממש, כיון דנסתתמו טענותיו של השני עי"ז. וכשזה באקראי כתב הרמ"א דשרי כשלא ניכר שהוא עבור הדין. ולענין אי דיעבד כשר כתב בשו"ת יעבץ דדיעבד כשר לכו"ע, וזה דוקא לשיטת השו"ע דאוהב ושונא כשר דיעבד, אבל לרמ"א שם אף כאן פסול דיעבד. אכן הב"ח כתב בשיטת הריב"א דשׁוֹחַד דְּבָרִים אף דיעבד פסול. ועיין אגרות משה (חו"מ ח"ב סי' כ"ו סק"ג) דכתב שכשמגדילו לרב על שאר הרבנים ומחזיקו ליותר נאמן ולת"ח גדול זה שׁוֹחַד דְּבָרִים, ובזה לכו"ע יש לפסול.

רופא שריפא הדיין בחנם קודם לדי"ת: הפת"ש מביא מח' דבר שמואל וברכ"י, לדבר שמואל דינו דין, אלא דלכתחילה לא ידון, ולברכ"י אין דינו דין, ואם ריפא בשכר יש רק מידת חסידות שלא לדון. ונפק"מ גם בשואל אם היה רגיל קודם לשאול אם דינו דין או לא. ויש להסתפק בבעל גמ"ח המלוה לכולם סכום זהה ומלוה בקביעות לדיין, האם הדיין יכול לדונו, ומסתבר לי שאסור, אכן חברי אמרו דשרי, כיון שמלוה לכולם ולא דוקא לו, אכן לכאוי' לפת"ש אם מלוה בקביעות אסור. ויעויין בכסף הקדשים דמחלק בין שאלה להלוואה, דבשאלה כיון שאפשר ליקח כסף ולא לוקח נחשב שׁוֹחַד, אבל בהלוואה שאסור ליקח שכר אי"ז שׁוֹחַד, וכתב דאם היה מלוה לו אף בלא הדיין, וכגון שמלוה לכולם אותו סכום, אין בזה שׁוֹחַד.

מעדני מלך / הרב מרדכי מלכא, הרב הראשי לעיר אלעד, נשיא וראש מוסדות "אור המלך", מחבר ספרי שו"ת דרך המלך, אמרי מרדכי ועוד

דעת התורה על כל מגלי העתידות

דברים פרשת שופטים פרק יח (יא) וְחָבֵר חָבֵר וְשָׂאֵל אֹב וַיִּדְעֵנִי וְדָרַשׁ אֶל-הַמְּתִים: (יב) פִּי-תוֹעֵבֶת יִקְוֶה כָּל-עֲשֵׂה אֱלֹה וּבְגִלָּל הַתּוֹעֵבֶת הָאֱלֹה יִקְוֶה אֱלֹהֶיךָ מוֹרִישׁ אוֹתָם מִפְּנֵיךָ: (יג) תָּמִים תִּהְיֶה עִם יִקְוֶה אֱלֹהֶיךָ: (יד) כִּי הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אַתָּה יוֹרֵשׁ אוֹתָם אֶל-מְעַנָּיִם וְאֶל-קִסְמִים יִשְׁמְעוּ וְאַתָּה לֹא כֵן נָתַן לְךָ יִקְוֶה אֱלֹהֶיךָ: (טו) נְבִיא מִקִּרְבְּךָ מֵאַחֶיךָ כָּמֹנִי יָקִים לְךָ יִקְוֶה אֱלֹהֶיךָ אֵלָיו תִּשְׁמָעוּן:

ודרשו חז"ל במסכת פסחים דף קיג ע"ב אמר רבה בר בר חנה אמר רבי שמואל בר מרתא אמר רב משום רבי יוסי איש הוצל מניין שאין שואלין בכלדיים שנאמר תמים תהיה עם ה' אלהיך.

שאלות:

א { עלינו להבין מדוע התורה אוסרת לחקור אחרי עתידות, הרי מחוייב האדם לעשות את ההשתדלות וא"כ וכי זה לא בגדר השתדלות לעשות מה שביכולתו בכדי להתגונן? ב { זאת ועוד היות ואחרים עוסקים בגילוי עתידות מה הנזק שיש בזה ששואל וחוקר אחר העתידות אינו אלא מנצל את הידע של אחרים? ג { גם עלינו להבין מדוע המעשים האלה נקראים בשם תועבת שבגללם מוריש את הארץ לישראל מאותם גויים? ד { עוד יש לשאול לאחר שהתורה מחייבת את האדם להיות תמים ולא לחקור אחרי העתידות כיצד ממשיכה וכותבת לנו התורה נביא מקרבו יקים השם אליו תשמעון, ביאור הדבר שללכת לחקור אחרי העתידות מהנביא היכן התמים תהיה? גם עלינו להבין אם כך מה המושג של דעת תורה ועשית ככל אשר יורוך?

תפיסת העם:

כאשר נתבונן נראה עד כמה נפשו של אדם חושקת בגילוי העתיד וחובב כל מיני סגולות וגורלות ומגלי עתידות למיניהם, אנשים מסונוורים מכוחות מיסטיים ובטוחים שהם מחוללים נפלאות. אנשים רוצים ישועות. זיווג, ילדים, רפואה, פרנסה, הצלחה ושלל דברים נוספים. זה כל כך מפתה להגיע לאיזה מישהו שכאילו יהפוך את כל כוחות העולם לטובתנו וכך יסדר לנו את הכל. עד אשר הפך הדבר להיות מבוקש ומקור פרנסה לתעשיית כסף, ושכנוע גבירי ועשירי העולם לתרום בעין יפה לכל אשר בשם מקובל או צדיק המגלה עתידות, כך שהדבר והמציאות הזו גורמת לצערנו לנוכלים רבים להתחפש כמגלה עתידות ופועלי ישועות ומנצלים את תום ליבם ומצוקתם של בני אדם, ולצערי אנכי מכיר רשעים מחופשים לאנשי מופת וגילוי עתידות ולעולם יש את התמימים שמתוך מצוקתם מחפשים

כל עלה נידף להתלות בו לישועה, ולדוגמה כאשר הייתי בשלחותי למען התורה ולומדיה בלוס אנג'לס סיפר לי אחד העשירים אשר יש לו ילדה מונגולית וחולה המרותקת לכסא גלגלים ובא אליו מחופש אחד מעירנו אלעד וביקש ממנו שמונים אלף דולר והוא מבטיח לו שיקים את ביתו ותבריא ותלך על רגליה, אך כמובן מדובר בבור ועם הארץ ואף נוכל ממדרגה ראשונה וברור שלא נעשה דבר וגרם לאותו גביר למאוס ברבנים בהיות וחושב שכל הרבנים הן כאלה רמאים נוכלים ושקרנים, ויש ספורים לרוב על המסחר שיש לצערנו בדבר, אולם תורתנו הקדושה מלמדת אותנו שחובת האדם לנהל את חייו אחרת חשוב לדעת שגם בלעם ידע לעשות מופתים וגם חרטומי מצרים הפכו מטות לתנינים. זה לא אומר שהם צודקים או שהם יכולים להועיל לנו. כל זה כמובן מדובר על כוחות שונים שבאמת פועלים בעולם, כי ברוב המוחלט של המקרים אותם אנשים כלל לא מסוגלים לעשות שום דבר. זה הכל הצגה כדי להרוויח כסף וכבוד על חשבוננו. הם לוקחים סכומים נכבדים ומציגים את עצמם כעושה ישועות אבל זה שקר. רק הקדוש ברוך הוא יכול להביא לנו ישועות, ואם בכל זאת נראה ישועה כלשהי מאותם כוחות טומאה, זה מפני שבדרך שאדם רוצה ללכת מוליכים אותו. לכן התורה מצווה אותנו □ תמים תהיה □. בוודאי שהתורה לא מצווה אותנו להיות □ טמבלים □ שהולכים בעיניים עצומות בלי להבין. התורה רוצה שנגיע לשלמות אמתית ונוכל להיות שלמים עם האמונה החזקה שלנו. אנו צריכים להיות תמימים עם השם יתברך, כי אנו מבינים שרק הוא הכוח היחיד שקיים בעולם ולכן את כל רצוננו אנו מפנים אליו. כי גם כל הכוחות שאנו מכירים, כל הדברים הטובים והלא טובים, כל הסביבה שלנו וכל העולם כולו, הכל מקבל כוח מהשם יתברך בכל רגע ויוצא שהכול זה מכוחו. גם כשהדברים נראים לא טובים, גם כשהחיים מסתבכים להם, גם כשהמצב נראה מייאש, עם כל זה אנו מוכרחים לדבוק בהשם בעזרת האמונה שלנו, כי אנו מבינים שהוא היחיד שיכול באמת לעזור לנו, בעצם אדם צריך לחיות בתמימות אמתית עם הבורא שאין לו שום שאלות, ולכן בשביל מה לדבר עם שליחים ובובות כשאפשר לפנות ישירות אל השם יתברך? למה לחכות שבועות בתור בשביל איזה אדם מפוקפק שמגדיר עצמו כמקובל שייקח לעצמו כמה מאות שקלים מאיתנו בשביל כמה דקות בהם הוא הורס לנו את החיים? האם לא עדיף לפנות ישירות אל המקור ולקבל את רצוננו בצורה ישרה וטובה, וכתב הבעל שם טוב הקדוש, **תמים, בניקוד הדגש בתי"ו**, מורה על נקודת הלב, רצונו לומר שתהיה תמים עם נקודת הלב. (בעל שם טוב על התורה, פרשת שופטים, אות י').

סיפור פלאי בזכות התמימות החייה את המת כאלישע:

נפתח בסיפור פלאי על כוחה של תמימות. מעשה שהיה עם האדמו"ר מחב"ד הצמח צדק בחג השבועות בדרך כלל מגיעים כל הרבנים החשובים שלא יכולים לעזוב את מקומם מפני מחוייבות הציבור, ופעם הגיע לחג השבועות פנים חדשות משה מרדכי החייט הזקן מעיירה רחוקה ופנה לגבאי למרות העומס שהיה שהוא נצרך דחוף להיכנס לאדמו"ר הגבאי דחה אותו בערב חג ולמחרת בחג הכניס אותו כמובן נכנס בחיל וברעדה בהיותו מכיר עצמו כאדם פשוט שלא קרא ושנה כל ימיו, ופתח פיו ופנה לאדמו"ר שהוא בצער

גדול בהיות וכל ימיו עסק לפרנסתו וכעת בניו עושים במקומו ומעולם לא למד ומאוד משתוקק וצמאה נפשו ללמוד כיצד עליו לעשות מעכשיו ואילך, אמר לו האדמו"ר עצם ההשתוקקות לתורה זה דבר גדול ולכן תתחיל ללמוד תנ"ך עם פירוש ותחזור שלושה פעמים על כל פרק, שמח ותיכף אחרי החג הלך לביתו והתחיל ללמוד תנ"ך ומאוד היה שמח וחוזר אולם יש פרקים שמשכו את ליבו במיוחד והיה חוזר ושונה אותם פעמים רבות ובמיוחד את הפרק במלכים על אלישע והשונמית לא הפסיק לחזור עד שידע אותו בעל פה, ולאחר כמה חודשים חזר לאדמו"ר בתחילת החורף וביקש שצריך להיכנס דחוף, ובאמת האדמו"ר קיבלו והתחיל לספר את אשר עשה ולמד תנ"ך וחזר שלוש פעמים והתאהב במיוחד בפרק המספר על אלישע והשונמית והתחיל לספר את כל הפרק והתנצל שמאריך אך האדמו"ר עדודו להמשיך ואז הוא מספר לאחר שסיפר על אלישע איך החיה את בן השונמית ואומר לאדמו"ר שכך היה איתו שביתו מתגוררת אצלו וב"ה יש להם בן מחונן ומוצלח ואהוב עליו מאוד אולם פעם חלה ואיבד את הכרתו ללא תנועה וקמה צעקה גדולה בבית, ואז אמר לביתו שתכניס את הילד לחדרו ותשכיב אותו על מיטתו וסגר עליו הדלך ועשה כמו אלישע שכב עליו ופיו על פיו וידו על ידיו והתפלל לבורא עולם שיחיה אותו ותיכף ב"ה התעורר וקם והבריא. אמר לו האדמו"ר עד כמה גדולה התמימות שאפשר להשיג מה שנביא השיג בגדולתו. והתמימות שחשב שגם הוא יכול לעשות כאלישע עולה בערכה כדרגת אלישע הנביא. וזה שכתוב בספרי (פיסקא קע"ג) נאמר: "תמים תהיה עם ה' אלוקיך, כשאתה תם, חלקך עם ה' אלוקיך."

ביאור מצוות תמים תהיה:

והנה בביאור מצוות תמים תהיה. למרות שבשפת בני אדם למילה "תמים" נלווה צליל שלילי, במשמעות של פתי. אולם, התורה מתייחסת לתמימות כאבן יסוד לאמונה של האדם מישראל. ופרש"י תמים תהיה עם ה' אלוקיך. הַתְּהִלְךָ עִמּוֹ בְּתַמִּימוֹת, וְתִצְפֶּה לוֹ, וְלֹא תִחְקֶר אַחַר הַעֲתִידוֹת, אֲלֵא כֹל מֵה שְׂיָבֵא עֲלֶיךָ קִבֵּל בְּתַמִּימוֹת וְאִז תִּהְיֶה עִמּוֹ וְלִחְלָקוֹ: וכתב הרמב"ם הלכות עבודה זרה פרק יא הלכה טז 1. שכל המאמין בכל סוגי מגלה העתידות הכישוף והקסמים וכדומא שיש בהן איזה תועלת או שאפשר להיעזר בהן, אינו אלא אינן אלא מן הסכלים ומחסרי הדעת ובכלל הנשים והקטנים שאין דעתן שלימה, אבל בעלי החכמה ותמימי הדעת ידעו בראיות ברורות שכל אלו הדברים שאסרה תורה אינם דברי חכמה אלא תהו והבל. והוסיף הרמב"ן דברים פרשת שופטים פרק יח פסוק יג וז"ל וטעם תמים תהיה עם ה' אלהיך - שנייחד לבבנו אליו לבדו, ונאמין שהוא לבדו עושה כל והוא היודע אמתת כל עתיד וכו'. ועוד הוסיף 2. לכתוב בפרשת לך לך ובהשגות כי אדם שמאמין שיש תועלת או כוח אחר מבלעדי הבורא יתברך הרי זה ממש כעובד עבודה זרה, הראת לדעת שיסוד ועניין מצוות תמים תהיה היא יסוד האמונה והביטחון בקב"ה שאין עוד מלבדו והכל מאיתו ובידו יתברך לטוב ולרע, ואילו אדם שמנסה להתחכם ולחשוב שיכול לשנות את המציאות מסיר מליבו את האמונה הצרופה ונחשב כעובד עבודה זרה. כך שאדם אשר זוכה למידת התמימות אדם כזה מבין שאין שום כוח בעולם מלבד השם ואין טעם להילחם במלחמות כוח מול אנשים, גופים או מצבים בעייתיים, כי כולם כמו בובות

ורק השם לבדו הכניס אותנו למצב בו אנו נמצאים ורק הוא יכול להוציא אותנו משם. אדם תמים עם השם זה אדם שיודע בידיעה מוחלטת שהשלמות המוחלטת זה השם יתברך, האינסוף ברוך הוא, ושאינן שום דבר אחר חוץ ממנו וכל הדברים שנראים לנו כקיימים הם מקבלים חיות וכוח ממנו.

אהבת השם התמימות כדרכי האבות:

הראשון שנאמר עליו תמים הוא "נח איש צדיק, תמים היה בדורותיו". אנו רואים שתמימות היא משהו מעבר לצדיקות. וכן על אברהם אבינו נאמר "התהלך לפני והיה תמים". וכתבו חז"ל במדרש תהלים (שוחר טוב; בובר) מזמור קיט [ג] אשרי תמימי דרך. דבר אחר הולך בתום. זה אברהם, שנאמר התהלך לפני והיה תמים (בראשית יז א), מה אמר לו הקדוש ברוך הוא לך מארצך וממולדתך (בראשית יב א), ולא השיב דבר להקב"ה לומר לו מה בין נשב כאן מה בין לילך לעיר אחרת וכו', ולא עיכב אלא מיד עשה כל מה שאמר לו, שנאמר וילך אברם כאשר דבר אליו ה' (בראשית י"ב ד) וכו', ואף כשאמר לו קח נא את בנך את יחידך (בראשית כב ב), היה לו להשיב ולא השיב, לומר אתמול אמרת לי כי ביצחק יקרא לך זרע (בראשית כא י"ב) הריני מקריבו מהיכן אתה מברכני, ולא השיבו, אלא מיד עשה כל מה שאמר לו הקדוש ברוך הוא, שנאמר וישכם אברהם בבקר ויחבוש את חמורו (בראשית כב ג), וכן על יעקב נאמר "איש תם". וגם במזמור טו בתהילים "מְזַמֵּר לְדָוִד ה' מִי יִגּוֹר בְּאֵהָלָיךְ מִי יִשְׁכַּן בְּהַר קְדֻשָׁיךְ. הוֹלֵךְ תָּמִים, וּפְעֵל צְדָקָי". ועוד נאמר (שם, קיט, פ) "יהי לבי תמים בחוקיך למען לא אבוש".

סיפור על הבעש"ט גילו שיש יהודי יותר צדיק ממנו:

ובכדי שנבין מעלת עבודת השם בתמימות מלבד מה שסיפרנו איך החייה את המת כאלישע עוד מסופר על הבעל שם טוב הקדוש שיום אחד גילו לו מן השמים שיש יהודי צדיק שעובד את השם יותר ממנו, ואם ירצה יוכל לפגוש אותו ולהיווכח במו עיניו. סיפר הבעל שם טוב את הסוד שגילו לו משמים לתלמידיו, והזמינם להכיר את הצדיק. התלמידים נדהמו ולא האמינו למשמע אוזניהם, אולם הבעל שם טוב ביקש מהם להצטרף אליו כדי לחזות במו עיניהם את הנהגותיו של הצדיק. לשם כך ביקש הבעל שם טוב מתלמידיו לבוא עמו אל היער, ולהתחבא מאחורי עצים, בהסבירו להם ששם עומד הצדיק להתגלות אליהם נכנסו התלמידים לתוך היער הסתתרו מאחורי העצים מתוך ציפיה לפגוש איזה צדיק גדול. בעודם מתרגשים ממה שהם עתידים לגלות, עבר לפנייהם נער כפרי רועה צאן. אולם איש מהם לא שת לבו לנער הזה לתדהמתם החל הנער כורע על ברכיו וקרא בקול גדול ריבונו של עולם אני כל כך אוהב אותך, רק אתה יודע עד כמה אני אוהב אותך, אבל מה אעשה ואיננו יודע מה לעשות, להתפלל אינני יודע, לקרוא אינני יודע, ללמוד תורה אינני יודע, אבל יש דבר אחד שיודע אני לעשות, אני יודע לחלל בחליל, אז זה מה שאעשה לקח הנער את חלילו והחל לחלל בכל כוחו לכבוד הקב"ה מרוב מאמץ התעלה הנער ונפל על הרצפה. עברו דקות מספר שוב התעורר הנער ושוב קרא בקול ריבונו של עולם, אני אוהב אותך, אני נשבע שאני אוהב אותך. מה אני יכול לעשות עבורך? יודע

אני לקפוץ ולהתגלגל אז זאת אעשה למענך, ומיד החל הנער לקפוץ ולהתגלגל על הרצפה לכבוד השם, וגם הפעם עשה זאת עד שאפסו כוחותיו והתעלף, הביטו תלמידי הבעל שם טוב בתעלוליו של הנער, ולא הבינו למה הם מבטלים לימוד תורה ומציצים מבין העצים על מעשיו של נער שוטה. אולם הבעל שם טוב הביט על הנער כשהוא מחייך וכולו רועד, ומאיץ בתלמידיו לשתוק ולהמשיך להביט בנער. שוב התעורר הנער וזעק בקול גדול ריבונו של עולם אני אוהב אותך, ורוצה לתת לך מתנה, ומה אעשה וכסף אין לי? אבל יש לי פרוטה שחוקה אחת, אותה רוצה אני לתת לך, תוכל לקנות בה מה שתרצה, מיד זרק הנער את הפרוטה כלפי מעלה; באותו רגע יצאה יד מן השמים ותפסה את הפרוטה. אמר הבעש"ט לתלמידיו ראיתם מה זה עבודת השם בתמימות שעולם בערכה על כל התורה שלנו. **וכן כמו שמסופר בתקופת האריז"ל על אדם ששמע בדרשה על מעלת לחם הפנים והוא בתמימותו החליט להכין בכל יום שישי שנים עשר חלות והיה בא לבית הכנסת ומניח בתוך ההיכל וגבאי בית הנכסת כאשר הגיע לאחר מכן התפלא מהיכן הגיעו החלות ולקח אותם וכך היה כמה פעמים ואותו אדם רואה שהשם יתברך לוקח אותם והיה מאוד שמח, עד שהחליט הגבאי לעכוב לדעת מי עושה הדבר ואכן מצא אותו מכניס את החלות וצעק עליו והלך וסיפר לרב כמובן הרב הוכיח אותו שזה אסור וביזוי כבוד התורה ומסכן התאכזב ומיד שלח האריז"ל שליח לאותו רב שידע שמאז חורבן הבית לא היה נחת רוח לבורא כמו אותם חלות ובגלל שהפסקת אותו גזרו בשמים שלא ישלים שנתו ואכן כך היה. ללמדנו כמה גדולה התמימות בעיני השם יתברך.**

דברי המהר"ל והרש"ר מדוע מותר בנביאים ודעת תורה:

והוסיף המהר"ל לבאר בחידושי אגדות למהר"ל נדרים דף לב ע"א וז"ל ודע עוד כי מי שהוא תמים הוא עם השם יתברך לגמרי, מפני שהוא מקבל הנהגתו מן השם יתברך כפי מה שהוא נוהג העולם, ואינו מתחכם בדעתו ומעצמו על דרכי ה' רק מקבל עליו הנהגת השם יתברך ולפיכך אמרו בפרק ערבי פסחים (פסחים קי"ג, ב') מנין שאין שואלים בכלדיים שנאמר תמים תהיה עם ה' אלקיך וגו'. ופירוש כי השואל בכלדיים על ידיעות העתידות ע"י אצטגנינות, אין נחשב זה תמים כאשר רוצה לדעת העתידות ע"י אצטגנינות, ואלו השואל את הנביא על העתידות בודאי אינו יוצא מן התמימות. וזה מפני כי הנביא מתנבא מן השם יתברך ודבר זה הוא ראוי ואין יוצא מהנהגת העולם, וכו' והדברים האלו עמוקים מאד, אף שנראים נגלים לכל ואין להאריך בזה. והוסיף לבאר הרש"ר ואם תאמר אז אולי נשאל את הנביאים על עתידנו? תכלית הנביאים איננה למלא בישראל את מקום המעוננים והקוסמים של הגויים, שהרי עצם הצורך בתכלית זו כבר נשלל במאמר "תמים תהיה עם ה' אלהיך" (ראה רש"י לפסוק יד). חיינו, כל מעשינו ומחדלינו, כבר הוסדרו במלואם על ידי התורה ועל ידי המורים והשופטים שנקבעו בידי ה'. הנביא לא נשלח כדי שנשאל ממנו עצה על מעשינו או כדי שנבקש ממנו גילוי נסתרות; הוא לא בא לספק את רצון האדם להשיג ידיעה שנמנעה ממנו השם לא שלח את נביאו כדי שנשמע מפיו מה שאנחנו רוצים לדעת, אלא הנביא נשלח כדי לומר לנו את מה שהשם רוצה שנדע. הנביא איננו שלוחנו

אלא הוא שליח ה', ולא נאמר בפסוק שלנו "אותו תשאלון" אלא אליו תשמעון, ה' משתמש בנביא לצורך הגשמת מטרותיו בנו.

הסתכלות התמים על המתחולל:

הגמ' במס' ברכות דף ה' מספרת, כי לרב הונא היה ארבע מאות חביות יין והן התקלקלו החביות החמיצו נזק רב. חבריו של רב הונא נכנסו לביתו ונודע להם על ההחמצה של היין. אילו הדבר היה בזמננו היינו מיד שואלים שמא לא נזהר להניח היין בכלים טובים או במקום משומר, אולם חכמנו מלמדים אותנו מבט אחר של תמים תהיה עם השם ולכן דיברו על התכלית שצריך לפשפש במעשיו. אמנם הגיב רב הונא, וכי חשוד אני בעיניכם שעד שהגעתם לא עשיתי חשבון נפש, עד כדי כך אני חשוד בעיניכם, וודאי כבר ערכת חשבונות אך לא מצאתי חטא, אמרו לו אם כן פירוש דבריך שאתה בסדר, רק שהקב"ה לא בסדר? "אבל לא מצאתי, אולי אתם תסייעו לי" ביקש מהם רב הונא. אמרו לו האריס שעובד בכרם שלך שמענו שאמנם קיבל ממך משכורת מכל המינים מהאפרסקים מהענבים שבכרם, אבל מזמורות הגפן לא נתת לו מאומה. אם כן יש לך חטא. השיב להם אל תדאגו למה לא נתתי לו, כי ידוע לי כי הוא "לוקח" כבר בעצמו את הזמורות, הם טענו לו כי אף על פי כן אתה חייב לתת לו, הוא שמע להוראתם ונתן לו מהזמורות. ברגע שרב הונא העביר לו זמורות, התרחש נס וההפסד נעלם, יש אומרים כי החומץ שב להיות יין, ויש אומרים כי החומץ התייקר ומכרו אותו במחיר יין, כך פותרים בעיות על ידי אמונה תמימה. **ואכן כך היה מעשה עם החפץ חיים שפעם אדם סיפר להחפץ חיים כי אבד לו סכום כסף גדול, שאלו החפץ חיים "איך אבד לך?" "היה חור בכיסי, לא שמתי לב לחור והכסף נפל החוצה. לכן אבד". "לא נכון" הפטיר החפץ חיים "לא אבד הכסף בגלל החור, אלא מפני שהיית צריך לאבד כסף נהיה חור".**

ביאור המהר"ל בחטא אדה"ר:

ובזה מבאר המהר"ל בנתיבות עולם נתיב התמימות פרק א 3. את חטא אדם הראשון שהביא מיתה לעולם כי השם יתברך ברא את האדם מושלם ותמים עם השם אולם אחרי חטא הנחש התפקח וידע טוב ורע ואיבד את התמימות בשם יתברך וזה בעצם הביא את המיתה לעולם כיון שכאשר האדם חושב שיכול להתחכם עם הקב"ה זה עצמו המפלה שלו ולכן גדולה התמימות, ובוה תירץ את קושיית הרמב"ם במורה נבוכים ששאל איך יתכן שאדם הראשון אחרי החטא נשכר להיות פיקח יודע טוב ורע? וכותב המהר"ל שהפיקחות הזו אינו שכר כיון שזה מה שגרם לחטא כאשר האדם מערב שיקולים מדעתו ומאבד את התמימות בהשם יתברך.

כל העוסק בגילוי עתידות אחריתו מרה:

וכתב רבי יהודה החסיד בספר החסידים (מרגליות) סימן רה מי שעוסק בהשבעות של מלאכים או של שדים או בלחישת כשפים לא יהיה סופו טוב ויראה רעות בגופו או בבניו כל ימיו, ולכך יתרחק אדם מעשות כל אלה וגם ימנע משאלות חלום שידע איזה אשה יקח ובאיזה דבר יצליח לעולם או לא, וכו' וזה שנ' (דברים י"ח י"ג) תמים תהיה עם ה' אלהיך,

ולא בשום דבר, כי לבסוף לא תהא לו תקנה, כמה עשו וכמה שאלו ומהם נדלדלו או המירו הדת או נפלו בחולי רע או זרעם, ולא יבקש שאחרים יעשו לו, ואין טוב לאדם אלא להתפלל להקב"ה, ואם יצא בדרך לא יאמר השבעת מלאכים לשומרו בדרך אלא יתפלל לפני הקדוש ברוך הוא בכל צרכיו ורחום וחנון הוא ונחם על הרעה. וכמה נביאים נהרגו ולא השביעו בשם הקודש אלא בתפלה עמדו, אמרו אם לא ישמע תפלתינו נדע שאין אנו ראויים להנצל, ולא היו עושים אלא בתפלה. ועיין עוד אשר כתב בספר חסידים (מרגליות) סימן תסט. וכתב מרן החיד"א בברכי יוסף יורה דעה סימן רמו ס"ק כד. בביאור דברי התנא ודאשתמש בתחגא חלף יש אומרים זה המשתמש בשמות וכו'. ראיתי למהרח"ו זצ"ל כתב בשערי קדושה חלק שני שער ו' וז"ל המשתמש בשמות הקדש, ארוז"ל ודאשתמש בתגא חלף ונעקר מהעולם, וישתמד הוא או בניו, או ימות הוא או בניו, או יעני הוא או בניו. עכ"ל. וכתב עוד בחלק ו' סוף שער ו', אסור להשתמש בקבלה מעשית, כי בהכרח ידבק ברע וכו' וחושב לטהר נפשו ומטנפה וכו', שמלבד שמטמא נפשו יענש בגיהנם, ואף גם בעוה"ז קבלה בידינו כי יעני או יחלה בחלאים או ישתמד הוא או זרעו וכו'.

מעשה עם שלמה המלך על שיחת עופות:

כתב הרה"ג יצחק זילברשטיין בספרו טובך יביעו אמרו רבותינו ז"ל בא אדם אחד אל שלמה המלך וביקשו שילמדנו שיחת עופות החכם מכל אדם השיב שלא כדאי לו לדעת ומשהתעקש לימדו שלמה את שיחתם של העופות והנה בלכתו בשדה שומע האיש שני עופות המודיעים זה לזה שבשבוע הבא ימות עדר כבשיו חזר האיש במרוצה לביתו ומכר מיד את כל העדר קודם שתבוא הרעה אל ביתו ואכן כעבור ימים אחדים מתו כל הכבשים אצל הקונה. עברו כמה ימים והנה שומע את העופות האומרים שבעוד זמן קצר תהיה שריפה בביתו מיד מכר את ביתו וניצל לכאורה מן ההפסד הגדול והנה בשבוע השלישי שמע מהם בשורה רעה מאד בעוד כמה ימים יאסף איש פלוני אל עמיו והכוונה היתה אליו. בא האיש בבהלה אל שלמה המלך וסיפר לו את מה ששמע השיב לו שלמה הרי אמרתי לך שלא טוב לך לדעת שיחת העופות אם לא היית שומע את השיחות הקודמות והיית מפסיד את העדר והבית תוך קבלת דין שמים באהבה והיית שב בתשובה על מעשיך היו אלה כפרה על נפשך אבל עתה שהאזנת לשיחות והצללת את ממונך מבלי לתקן את נפשך אין לך ברירה אלא לעזוב את העולם יש מקרים שנגזרה חלילה גזירה לא טובה על בני אדם והקב"ה האל הרחמן המרחם על עמו ואינו חפץ במות המת כי אם בשובו וחיה מבקש לתת להם עונש אחר קל יותר ועל ידי זה מבטל מעליהם את רוע הגזירה בתנאי שיקבלו את העונש הקל בתמימות וישובו בתשובה. אפשר שזוהי גם הסיבה שהקב"ה גורם שיולד להורים ילד בעל מום שיביא בעקבותיו סבל רב לכל המשפחה אם יהיו פקחים דיים ויקבלו את הגזירה ללא טרוניות כלשהן יזכו שתבטל מהם גזירה יותר קשה.

מעשה עם הסטייפלר זצ"ל:

מסופר על חתן אחד שקבע את יום נישואיו עם בת גילו והכל היה מוכן ליום שמחת כלולותם, אמנם נאמר לו על ודי אחד מקרוביו שעליו לבדוק את שמו ואת שם כלתו, וברוב

תמימותו פנה מיד לאחד המקובלים אשר בודק תמיד בשמות ומצא שאין ביניהם התאמה ופסק מיד לבטל את השידוך כי לא יעלה זיווגם יפה. החתן דנן חשכו האורות בעדו וכמעט יצא מדעתו על רוע מזלו שנהפך יום שמחת לבו ליום חורבן ביתו, ובא לפני חכם אחד ושאל בעצתו, החכם השיב לו מיד שאין לו מה לחוש וכתוב תמים תהיה עם ה' אלקיך ואין לנו עסק בנסתרות ושומר פתאים ה' וכו'. אמנם הוסיף החכם ואמר לו שלבו נוקפו שיסמוך עליו ולכן הציע לו שיגש אל הגאון רבי יעקב ישראל קנייבסקי זצ"ל וכאשר יורה לו כן יעשה ואכן נסע החתן עם אחד מידידי החכם ונכנסו אל הקודש פנימה כשבידיהם דף אחד שעליו כתבו את כל המעשה שמכיון שהגאון הנ"ל היה כבד שמיעה על כן הוצרכו לכתוב לו את הענין והנה אך התחיל הגאון הסטייפלר לקרוא את הכתב מיד התחיל לשאוג כארי מרוב כעסו וצערו על עיוות האמת והתבטא בלשונות קשים כלפי המקובל שנתן את העצה לבטל את השידוך באומרו ומה רוצה שלא יתחתנו וככל שהמשיך לקרוא גבר כעסו ושאגו עד שנכנסו בני ביתו החדרה פנימה והוכיחו לשואלים על שהטרידוהו וביקשום לצאת החוצה. השואלים יצאו לחוץ והרב מבפנים המשיך לקרוא את הכתב והם מבחוץ הקשיבו מבעד לחלון עד שעברו קרוב לעשרים דקות שסיים את הכתב, והתחיל להרגע שוב נקראו השואלים פנימה ופנה הרב הקדוש הסטייפלר זצ"ל אל החתן ובירכו והבטיחו שיצליח בזיווגו והרגיע רוחו וסילק את כל ספיקותיו באומרו שדברים אלו שטויות והבלים ואין זה דרך התורה לשאול ולדרוש בדברים אלו אלא הכל בהשגחת הבורא יתברך וממנו אשה לאיש ואין לנו להשען אלא על אבינו שבשמים ובתורה נאמר תמים תהיה עם ה' אלקיך, והולך בתם ילך בטח [משלי י-ט] ואכן בסוף הצליח זיווגם. וכך כתב מרן הרב ש"ך זצ"ל במכתב בענין מה שנתפשט אצל הרבה אנשים שדורשים על ענינם אצל אנשים המתמרים לדעת את העתידות מה שיקרה לו ואיך להתנהג להוי ידוע שכל אלו הם רמאים עמי הארץ ובשביל בצע כסף עושים כן ונותנים קמיעות ועצות שונות ואסור לסמוך עליהם ואין להם שום ידיעה באלו הענינים ואוי לנו שכן עלתה בימינו שכל אמונה תפלה תופסת מקום אצל אנשים מפני שבדרך שאדם רוצה לילך מוליכים אותו אבל מי שלא מסתכל על זה ה' הוא מבטחו ואין עלינו אלא לשמור ולקיים את מצוות ה' ולא להרהר אחריו ותמים תהיה עם ה' אלוקיך וה' יכפר עוון.

שכר התמים עם השם:

וכתבו חז"ל בספרי דברים פרשת שופטים פיסקא קעג תמים תהיה עם ה' אלהיך, כשאתה תם חלקך עם ה' אלהיך, וכן דוד אמר [תהלים כו יא] ואני בתומי אלך פדני וחנני [תהלים מא יג] ואני בתומי תמכת בי ותציבני לפניך לעולם. וכן פרש"י דברים פרשת שופטים פרק יח פסוק יג תמים תהיה עם ה' אלהיך - התהלך עמו בתמימות ותצפה לופ ולא תחקור אחר העתידות, אלא כל מה שיבא עליך קבל בתמימות ואז תהיה עמו ולחלקו: וכתבו חז"ל במדרש תהלים (שוחר טוב; בובר) מזמור קיט [ג] דבר אחר [קיט, א] אשרי תמימי דרך. זהו שאמר הכתוב הולך בתום ילך בטח (משלי י ט), מי שהוא הולך בתמימות יהא מבושר שהקב"ה מצליח דרכיו וכו'. וכך ביאר האור החיים הקדוש "אם תהיה עם ה' - תמים תהיה, לא יחסר לך דבר ואין מה שיגיד המזל עליך תתקיים לרעה... וכפי זה תיבת תהיה

נמשכת למעלה ולמטה על זה הדרך תמים תהיה אם תהיה עם ה', או על זה הדרך תמים תהיה כשאתה עם אלהיך". **וכן מסופר במסכת שבת דף פח על מעלת ישראל שזכו לשני כתרים שהקדימו נעשה לנשמע ושאל אותו מין את רבא איך הקדמתם את הנעשה לפני נשמע והשיב לו כי אנחנו תומת ישרים תנחם הולכים בתמימות ואמונה בשם יתברך ולכן זכו לשני כתרים כמבואר במהר"ל שם 4.**

סיפור מתוק על אמונה תמימה

מסופר על עגלון פשוט שהקשיב לדרשתו של הבעל שם טוב, שבה הסביר הפסוק "תמים תהיה עם ה' אלוקיך" כך: אם אדם משליך על ה' את דאגותיו ומאמין בלב שלם שה' ישלח לו את פרנסתו, מובטח לו שיראה ישועה משמים. העגלון החליט לנטוש את המושכות, לשבת בבית מדרש ולעסוק בתורה. כשנגמר מעט הכסף שהיה בביתו ובני ביתו באו אליו בדרישה שיחזור לעבודתו, אמר להם שהוא נשאר בבית המדרש ויהי מה. לאחר כמה ימים, כשהגיעו מים עד נפש ודרישותיהם של בני משפחתו שייטול את המושכות ויביא פרנסה הביתה גברו, אמר להם למכור את החמור ואת העגלה. אשתו נחרדה ולא הייתה מוכנה לשמוע על מכירת מקור פרנסתם היחיד, אך היהודי שכנע אותה ואמר "אם הרב אמר שצריך לסמוך על ה' בכל מחיר אז זה מה שצריך לעשות." ואכן הלכה משפחתו ומכרה לגוי את החמור ואת העגלה. הגוי שקנה את העגלה היה שודד דרכים ובאותו יום החליט להעביר את ארגזי הכסף והזהב ששדד מהמערה שבה היו מוחבאים לביתו. לאחר שכמעט כל תכולת המערה הייתה על העגלה נפלה עליו המערה וקברה אותו בחיים. החמור חיכה עד הערב. כשהתחיל להיות רעב וראה שאף אחד לא הגיע לקחת אותו חזר לבית בעליו הקודם עם כל המטען בעגלה. כך נתעשר העגלון עושר גדול. תלמידיו של הבעל שם טוב באו לרבו ושאלו "כיצד ייתכן שאותו עגלון שישב כמה ימים בבית המדרש זכה לעושר כה גדול, והם שכל ימיהם עוסקים בתורה אינם זוכים לנסים כאלה." תשובתו של הבעש"ט הייתה שעצם שאלתם מראה על חסרון באמונה התמימה, אולם העגלון נהג בתמימות עם השם יתברך ונושע.

מוסר השכל:

עלה בידנו להבין ולהשכיל כי כל המתחכם לחשוב שיש איזה כוח בעולם שיכול לסייעו ולעקוף את רצון השם יתברך אינו אלא טועה וגורם נזק לעצמו ולבני ביתו, כך שהשם יתברך מצווה כל אדם להיות תמים עם השם ולהאמין באמונה שלימה שאין עוד מלבדו ואפס זולתו ואין לו לפנות לשום כוח בעולם אלא להתפלל אליו מעומק הלב ואז זוכה לכל הישועות כאשר מקיים התורה והמצוות מלבד הנביאים וגדולי התורה אשר בעצם מכוונים את האדם לקיים ולעשות רצון השם הוא שמותר ללכת לשאול, ולזאת צריך כל אדם לחזק את עצמו באמונה וביטחון בקב"ה וישים על השם מבטחו ולא ילך לחפש מגלה עתידות למיניהם אלא ישא תפילה לבורא עולם אשר הכל בידו ויושע בישועות נסים ונפלאות אמן ואמן.

החותם בברכת שבת שלום ומבורך וחודש טוב וכתובה וחתימה טובה.

הצב"י מרדכי מלכא עיה"ק אלעד

*

מקורות:

1. וכתב הרמב"ם הלכות עבודה זרה פרק יא הלכה טז ודברים האלו כולן דברי שקר וכזב הן והם שהטעו בהן עובדי כוכבים הקדמונים לגויי הארצות כדי שינהגו אחריהן, ואין ראוי לישראל שהם חכמים מחוכמים להמשך בהבלים אלו ולא להעלות על לב שיש תועלת בהן, שנאמר כי לא נחש ביעקב ולא קסם בישראל, ונאמר כי הגוים האלה אשר אתה יורש אותם אל מעוננים ואל קוסמים ישמעו ואתה לא כן וגו', כל המאמין בדברים האלו וכיוצא בהן ומחשב בלבו שהן אמת ודבר חכמה אבל התורה אסרתן, אינן אלא מן הסכלים ומחסרי הדעת ובכלל הנשים והקטנים שאין דעתן שלימה, אבל בעלי החכמה ותמימי הדעת ידעו בראיות ברורות שכל אלו הדברים שאסרה תורה אינם דברי חכמה אלא תהו והבל שנמשכו בהן חסרי הדעת ונטשו כל דרכי האמת בגללן, ומפני זה אמרה תורה כשהזירה על כל אלו ההבלים תמים תהיה עם ה' אלהיך עב"ל.

2. ועיין עוד מה שהוסיף הרמב"ן בפרשת לך לך על הפסוק והיה תמים - מצוה אחרת עוד בענין הזה כטעם תמים תהיה עם ה' אלהיך (דברים יח יג) אחרי אזהרת השם לא ימצא בך קוסם קוסמים מעונן ומנחש ומכשף וגו' (שם יח י), והענין בשניהם שיאמין בלבו כי הקדוש ברוך הוא לבדו הוא בעל היכולת בתחילה ובסוף, הוא היכול לעשות ולבטל, ולא ישמעו אל מעוננים ואל קוסמים או למנחש ומכשף, ולא יאמין שיבאו דבריהם על כל פנים, אבל יגזור בלבו שהכל ביד עליון העליונים, שהוא "אל" והוא "אל שדי", עושה טובה שלא היה במזל ומביא רעה בהיות המזל טוב ויפה, כפי שיתהלך האדם לפניו, מפר אותות בדים וקוסמים יהולל (ישעיה מד כה). וזהו שאמרו (שבת קנו א) צא מאצטגנינות שלך וכו': וכן האריך בהשגות הרמב"ן לספר המצוות לרמב"ם שכחת העשין מצוה שמינית: וכך כתב בדרשות הר"ן הדרוש האחד עשר וזו התשובה, שהתורה אסרה אותם הענינים כולן, ואף על פי שאפשר שימשך מהם תועלת, מפני שהשימוש בדברים ההם, יביא לרומם הכוכבים ולגדלם, [ו]יהיה אפשר שימשך מזה שיעבדם, (שכשיחשוב) [ושיחשוב] שמה שיועילו הכוכבים או יזיקו, יהיה בבחירתם ורצונם, ושכפי מה שנעשה מהפעלים האהובים אצלם, או השנואים, יועיל או יזיק. וזה כולו טעות גמור. שגם כשנודה שהכוכבים מזיקים או מועילים, אינם עושין כן בבחירתם, אבל מצד הטבע שהטביע השם יתברך, שאי אפשר שישתנה מצד פעולתנו. שכמו שאי אפשר לאש שלא ישרוף הדברים המקבלים שריפה ממנו, כן אי אפשר למאדים שלא יחמם. ונמצא שכל הפעולות שיעשו האנשים להשיג רצון הכוכבים, הוא דבר בטל. וכדי שיבצר ממנו הטעות, שהוא מין עבודה זרה בלי ספק, אסרה אותו תורה עלינו, גם בחירת העתים, אף על פי שאפשר שימשך מזה איזה תועלת עב"ל. וכ"כ תלמיד הרשב"א בדרשות ר"י אבן שועיב פרשת וירא אליו. וז"ל והשלשה כמו תמים תהיה עם יי' אלקיך, הבא אחר פסוק אל מעוננים ואל קוסמים, כלומר שתצא מן

האצטגנינות ולא תדרוש אל מזל ואל כוכב, אבל תגזור בלבך שהכל ביד אל שדי לעשות טובה למי שמזלו רע ורעה בהיות המזל טוב ויפה עכ"ל.

3. ובזה מבאר המהר"ל את חטא אדם הראשון שהביא מיתה לעולם וז"ל **בנתיבות עולם נתיב התמימות פרק א ובספרי (שופטים י"ח) כשאתה תם חלקך עם ה' אלהיך, וכן דוד אומר ואני בתמי תמכת בי ותציבני לפניך לעולם ע"כ, הרי לך מי שהוא תם חלקו עם השם ית' והוא נצב וקיים. ויראה שלכך תי"ו של תמים תהיה עם ה' גדולה, לרמוז על המדריגה האחרונה שמגיע אליו מי שהוא תמים ויש לו הקיום הנצחי ואין שולטים בו מתנגדיו וכמו שאמר דוד (תלים כ"ו) ואני בתומי אלך פדני וחנני, ר"ל כאשר הוא הולך בתומו הקדוש ברוך הוא הוא פודה אותו משונאיו אשר לא ישלטו בו, ויותר ע"ז כי הש"י מקיים אותו עד שהוא נצחי לגמרי וכמו שמוכיח הכתוב השני ואני בתמי תמכת בי ותציבני לפניך לעולם, הרי לך שני דברים שנמצאו בתמים, האחד שהקב"ה פודה אותו מיד שונאיו, ויש לו קיום נצחי עם זה. ואלו שני דברים נרמזים בלשון זה תמים תהיה עם ה' אלהיך, כי כאשר הוא עם ה' יוצא מיד אשר רוצים לשלוט בו, וכאשר הוא עם ה' מקבל הקיום הנצחי מן השם ית' וכדכתיב (דברים ד') ואתם הדבקים בה' אלהיכם חיים כלכם היום, הרי שהדביקות בו ית' גורם לו הקיום הנצחי. ומי שמבין בחכמה יבין שאלו שני דברים היו ביעקב כי יעקב לא מת והיה צורתו חקוקה בכסא הכבוד עם השם ית', והיה יוצא מכל המתנגדים שלא שלטו עליו עד שעולה על הכל ומגיע עד כסא הכבוד, ולפיכך היה מתאבק עם המלאך כאשר היה מתנגד לו עד שהיה האבק מגיע עד כסא הכבוד כמו שדרשו ז"ל (חולין צ"א, א'), ויתבאר בסמוך. וכל זה בשביל שהיה יעקב איש תם וסימן לזה כי תם הפך מן מת, כי מי שיש בו מדת התמימות שאינו יוצא חוץ מתמימותו ואינו מתחכם בתחבולה כלל ולפיכך בעל המדה הזאת אינו סר מן הש"י, כי כל מי שהוא מתחכם ויוצא בחכמתו חוץ לתמימות מה שהוא בעצמו דבר זה הסרה מן הש"י כאשר יוצא בתחבולות חכמתו, וזה בודאי הסרה מן הש"י. ולפיכך אצל אדם הראשון קודם שחטא והיה עם הש"י לא היה בו תחבולות חכמה יתירה, והנחש שהיה ערום היה מרוחק מן הש"י, ובערמת הנחש הסית ג"כ את האדם שנאמר ונפקחו עיני שניכם והייתם כאלהים יודעי טוב ורע, ודבר זה ידיעה יתירה חוץ מעצמו של אדם ובחכמה זאת הסיר את האדם מן הש"י, כי ידיעת טוב ורע היא ידיעה יתירה אל האדם כי הידיעה אל הרע אין צריך אל האדם והוא שהיה גורם את המיתה לאדם, וכל אלו דברים סתרי חכמה. ואילו לא היה זה לאדם היה חי לעולם כי כך ראוי אל התמים הנצחי, כמו שאמר בתומי אלך ותציבני לפניך לעולם, ולכן הקושיא שהקשה הרמב"ם ז"ל בספרו מו"נ וכי נותנים שכר על העבירה, שמפני שעבר מצות הש"י נתן לו שכר שידע בין טוב ובין רע והיה משכיל יותר ממה שהיה לאדם קודם, כי בודאי יצא שכרו בהפסדו כי החכמה הזאת הוא התחכמות שיצא מן התמימות וגרם לו המיתה, והיה הסבה אל הדבר הזה הנחש שעליו נאמר והנחש היה ערום מכל ועל ידי נחש באה המיתה לעולם, שמזה תראה כי כמו שהתמימות הוא החיים, וכל זמן שאדם הראשון היה תמים היה חי ולא מקבל מיתה וע"י הנחש שהוא ערום קבל המיתה:**

4. עוד כתב המהר"ל בנתיבות עולם נתיב התמימות פרק ב ובפרק ר"ע (שבת פ"ח, א') אמר רבי חמא בר חנינא מאי דכתיב כתפוח בעצי היער וגו' למה נמשלו ישראל לתפוח לומר לך מה תפוח זה פריו קודם לעליו אף ישראל הקדימו נעשה לנשמע, ההוא מינא דחזייה לרבא דקא מעיין בשמעתא ויתבא אצבעתא דידיה תותי כרעיה וקא מייץ בהו וקא מבעין אצבעתא דמא אמר ליה עמא פזיזא דקדמיתו פומא לאודני אכתי בפחזותייכו קיימיתו ברישא איבעי לכו למשמע אי מציתו קבליתו ואי לא לא קבליתו, אמר ליה אנן דסגינן בשלמותא כתיב בן תומת ישרים תנחם הנך אינשי דסגן בעלילותא כתיב בהו וסלף בוגדים ישדם וגו' ע"כ. והרי לך כי השיב רבא לאותו מין כי ישראל הליכתם בתמימות מבלי מחשבה חיצונית ואין סומכין על זה, כי הליכת התמים התמימות מנהיג אותו אל הטוב מצד שהליכתו של תם ישרה והיושר נמשך אחר הטוב בעצמו, אבל מי שהליכתו בתחבולה ודבר זה הליכה עקומה ודבר זה מוליך אותו אל הרע. שאל יחשוב אם ילך בתמימות ולא בתחבולה ובערמומית שלא יגיע בהליכתו זאת אל הטוב, דבר זה אינו רק התמימות מנהיג אותו אל תכלית הטוב, וזה שאמר (משלי י') הולך בתום ילך בטח, ודוד המלך אמר (תהלים קי"ט) אשרי תמימי דרך ההולכים בתורת ה', כלומר שזהו מאושר ומקוים כי אשרי הוא מלשון אשרינהו וקיימינהו, כי מאושרים הם אותם שהם תמימי דרך שאין מגיע להם מכשול בהליכתם שהיא תמימה וכו'. ולא זה בלבד כי ההולך בתמים מאושר אלא גם בניו אשריו כמו שאמר (משלי כ') מתהלך בתומו צדיק אשרי בניו אחריו, ודבר זה מופלג בחכמה מאוד עכ"ל.

משאת משה / הרב מנחם ישראל חזן, מודיעין עילית

החיים שמאחורי הדמיון

שֹׁפְטִים וְשֹׁטְרִים תִּתֵּן לָךְ בְּכָל שְׁעָרֶיךָ אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ לְשִׁבְטֶיךָ וְשֹׁפְטוּ אֶת הָעָם מִשֹּׁפֵט (טז, יח)

שעריך. שער.

על דרך ה'דרוש':

שער, הוא כניסה למציאות חדשה. לעולם חדש. לחיים חדשים.

□ או למה שאנחנו רוצים שיהיו חיים חדשים.

ובדיוק שם, צריך להעמיד את ה'שופט' הפרטי שלנו: השכל.

ותפקידו של השופט הזה הוא לשקול את הדברים בצורה מושכלת. ראויה. ישרה. וגם □ למנות 'שוטר'. שישמור. שימנע כניסה בלתי מאושרת.

שיהיה □ 'משפט צדק'. משפט אמת. קשה להאמין, אבל זה יכול להיות אפילו היום.

□ שנדע נאמנה מה נכון, ומה לא. מה טוב, ומה אינו טוב.

מה כדאי לנו □ ומה ממש לא כדאי.

כי באופן טבעי, אין שם שופט. וגם לא שוטר. יש שם רק 'נחל שוטף': הדמיון שלנו.

לרדוף אחר הרוח

האדם נברא □ כרודף הנאה.

□ ואין בזה בחירה!

האדם חייב להיות רודף הנאה. הבחירה היא רק איזו הנאה לרדוף. הנאה של גשמיות, או של סיפוק; הנאה של רגע □ או של נצח; הנאה שהיא רק 'עֲרֵב', בלי תועלת, או הנאה □ שהיא 'טוב': גם 'ערב' □ וגם 'מועיל'.

ויש, שהאדם מדמיין שהוא רודף הנאה. ומה שנותר בידו הוא □ הרדיפה עצמה.

האמת □ שנותרו בידו כמה 'רווחים' נוספים: העדר הכח שהשקיע. הסבל שעבר. האנשים שנפגעו בדרך.

לדוגמא.

אדם קונה רכב חדש. מודל עשירים עשירים ושלש. מנוע חזק. מפרט עשיר. פאר והדר.

- השכן שלו, הוא כזה אחד שלא 'מבין' בדברים כאלו. רכב, ובפרט רכב חדיש, לא נמצא בראש מעייניו. אפילו לא בזנב מעייניו.
- ואותו שכן פוגש בבעל המודל החדש, ולמרבה ההפתעה □ הוא מביע באזניו את התפעלותו. ועוד לפני שה'בעל עגלה' מספיק להביע את השתוממותו מה'מייבין' החדש שהתגלה, השכן מוסיף:
- וחוץ מזה □ תודה רבה.
 - תודה רבה? על מה ולמה?
 - על הרכב.
 - אתה בסדר?
 - חושבני שכן, אמנם אין הנחתום מעיד על עיסתו.
 - אז אולי יבאר לי מר את פשר דבריו?
 - אנסה.
- והוא אכן מנסה:
- במחילה מכבודך. ואבקש שאכן תמחל, כי יהיה על מה...
- אתה עובד קשה. אני יודע. קשה מאוד אפילו.
- בתחילה צירפת פרוטה לפרוטה. היום אתה כבר מצרף אלף לאלף. התחלת מכלום, ואתה מטפס במעלה (...?) הר-הכסף. אולי יותר נכון □ הר הזהב.
- בן שיחו מניד בראשו מבלי משים.
- והשכן ממשיך:
- דרכך □ רצופת מכשולים. אתה משתמש בטכניקות נכונות יותר ונכונות פחות, כדי להתקדם הלאה במסלול אותו ייעדת לעצמך. אתה 'ממרפק' את דרכך □ אל המטרה.
 - והמטרה □ רכב פאר, מודל 'עשרים עשרים ושלש'. דירה חדשה □ אולי וילה □ אולי אחוזת פאר. וכנראה דברים נוספים מלאי פאר והדר ויופי. עולם המושגים שלי דל מאוד, במחילה.
- נקח לדוגמא את הרכב.
- שאפת אליו □ חודשים. אולי שנים. אספת כסף. טרחת והזעת. דרשת וחקרת היטב, והנה אמת נכון □ הרכב הזה. בדיוק הזה. ועם כל השינויים וההזמנות האישיות שהחלטת עליהם, לאחר עמל ויזע.
- והנה, הגיע הרכב. ואתה נוהג עליו. איזה תענוג.
- נח מאוד. אין מה לדבר. נהיגה חלקה. העין נהנית מהמראה היפה. אפילו הריח של העור החדש מסעיר את דמיוןך.

ומסתבר שיש עוד הרבה. אני לא כל כך מבין, אתה יודע.

נשאר לרגע בצד את החשש מהנורא מכל, המדיר שינה מעיניך, שמא ח"ו תיווצר שריטה קטנה ל"ע. ואני ח"ו לא 'פותח פה'.

עובר יום. עובר שבוע. שבועיים לכל היותר, אם אתה לא באמת מודע לעצמך.

הרכב מתחיל לאבד את חינו. אתה כבר לא שם לב ל'נסיעה החלקה'. וכשאתה חושב על זה □ אז זה באמת די חלק. חוץ מה... שמעתי אותך אתמול מסביר למישהו, ואני לא יודע לחזור על השם המסובך, שהוא 'לא בדיוק'.

גם ראית שהמודל החדש יותר □ יוצא ל'אור' בימים הקרובים. שם ה... וה... □ משודרגים. לא כמו ברכב המיושן (!) שקנית.

הפאר גם הוא כבר חלק מהחיים. ההתפעלות הצטמצמה. ואם תסכים להודות בכך □ היא נעלמה. 'התאדרתה'.

הפרוספקטים חוזרים לשולחן. אתה מחפש משהו אחר, שישקיט את הבערה הפנימית. ואם אכן כך, למה עמלת כל כך קשה? על נוחות של שבוע? לא היה עדיף לשכור רכב? לא.

כי על הרכב השכור מתנוססת מדבקה □ שהוא אכן שכור. ואז מה??

אז כולם ידעו שזה לא שלי...

אה, 'כולם'. הבנתי...

אז אני, בתור חלק מה'כולם' הזוה, וחלק מאוד חשוב □ אני הלא שכן קרוב; וגם □ ידיד טוב, לפחות הייתי, עד השיחה הזו...

אני □ אומר לך תודה! תודה רבה מאוד!

הלא עמלת כה קשה, הזעת, בדקת, חקרת, אספת פרוטה לדולר, וקנית את הרכב □ כדי שאני אתפעל, כדי שאראה □ ואתרשם.

אז באמת, לא היית צריך. אבל אם כבר עשית את זה □ אז אני מודה לך מקרב הלב. טרחת עבורי כל כך. לא אוכל להשיב לך על כך. אין לי אמצעים לכך, ואני גם לא רוצה בהם. אני רק מביע את הכרת טובתי.

ואולי אני קצת כן משיב לך טובה, כי אם תחשוב ותפנים □ זו אכן תהיה טובה גדולה מאוד □ □ □

...נעזוב את מיודענו הנבוך, במבוכתו. וננסה להבין.

לשדרג את החיים

למה קונים דבר חדש. למה מחפשים הנאות חדשות.

הדמיון שלנו □ כנחל שוטף; והשכל □ קודם שטבע בו □ זעק 'הצילו'.

□ אז למה שלא ננסה להציל אותנו. למשות אותנו מעומק הזרם השוצף. אולי יש לו מה לחדש לנו.

הנאה היא תפיסה של חיים. האדם חושב, יותר נכון □ חש, מדמיין, שלאחר שהוא יקנה את הדירה הזו, ויחליף את הספה בדגם המודרני יותר □ הוא יהיה אדם חדש. יהיו לו חיים חדשים.

הפרסומאים, הם אנשים חכמים עד למאוד. הם מעסיקים פסיכולוגים מומחים, אשר יודעים היטב כיצד לחדור לדמיון שלנו.

ואחת מהמילים החכמות ביותר שהם אומרים לנו, היא □ 'תשתדרג'.

נשים לב: לא 'תשתדרג' את הפלאפון שלך. אלא □ 'תשתדרג' עם מכשיר חדש.

המסר □ אם יהיה לך משהו חדש, לא הוא משתדרג, אלא □ אתה משתדרג. אתה □ הופך להיות אדם אחר. חדש. חיים אחרים.

אם נחשוב. לא נדמיין □ נחשוב! נתבונן. מה יהיה לאחר שאקנה את הפלאפון החדש. אז ביום הראשון □ אלמד אותו. אעיין בכל התכונות והאפשרויות.

ביום השני □ אשתמש בו. אתקשר לכל העולם. יהיה לי הרבה יותר קל, הלא הלחיצים גדולים יותר, התפריט נגיש יותר.

ביום השלישי □ אנסה 'להחיות' את הנאת ההתחדשות. אולי גם אצליח קצת. הדמיון יעזור לי.

ביום הרביעי □ כבר לא אצליח כל כך.

אז למה לקנות! למה! כדי לדמיין הנאה?? כדי לנסות 'לעבוד על עצמי' שאני נהנה??

בועת השקר

כדאי לומר את זה במילים. לבטא. לשאול את עצמי. לאחר שאקנה, האם אני עצמי אשתנה. האם אהיה באמת שמח יותר. האם אהיה אדם טוב יותר.

ולענות בבהירות: אני □ אשאר אותו אדם בדיוק. עם אותם כעסים, ואותם תאוות. עם אותה תחושת חסר, שלעולם אינה מלאה. עם אותם תחושות בדיוק! עם אותו מצב רוח בדיוק!

עם אותו כאב המעיים, ואולי עם כאב חזק יותר, לאחר האבסת דמיון-חיים במזללת הגורמה הזו. עם אותה תחושת ריקנות □ ואולי אף היא גדולה יותר □ לאחר קניית 'גאדג'ט' חדש.

אם נהיה מודעים לעצמנו, אפילו רק קצת, נגלה □ שמעולם לא עשינו את החשבון הזה. יותר מכך: אף פעם, אבל ממש אף פעם, לא חשבנו דקה אחת קדימה □ מה יהיה לאחר שנקנה את השטות העדכנית.

כיצד בועת השקר, זו שהיתה כה נוצצת, כה מפתה ומזמינה □ תתפוצץ ותיעלם. ותותיר אחריה חורבן ושממה.

כיצד רדיפת הנאה, הינה רדיפה אחר הרוח. אחר האין. אחר הדמיון □ שאולי אני אהנה. ובאמת, כאן אנו מבקשים □ לעצור את שטף הקריאה, ולהתבונן. האם פעם חשבנו מה יהיה אחר כך?...?

מסקנה מסוכנת

ולאחר ההתבוננות:

למה, באמת, לא חשבנו??

כי אנחנו □ בתת ההכרה שלנו □ יודעים מה תהיה המסקנה.

והיא תהיה מאכזבת מאוד: אתה לא תרויח מאומה. מאומה!

והיא תוביל אותנו להסיק מסקנה מסוכנת מאוד:

ההנאה היחידה בחיים, הנאת אמת, היא תחושת סיפוק מדבר נכון שאני עושה. מצוה, למשל.

ובאופן, שאני משתדל לדעת □ שאני בניתי כאן בית להשי"ת. שעשיתי דבר נכון. שאני נהייתי, ובאמת נהייתי, אדם טוב יותר. יהודי נעלה יותר. 'משודרג' יותר. קרוב יותר למלך מלכי המלכים.

יש גם מסקנה נוספת, בקצרה:

כדאי לנו ללמוד ליהנות מהחיים עצמם. מההנאות שסביב. ההנאות ה'רגילות'.

וכבר אמרה פעם רבניתו של אחד מגדולי ישראל ע"ה: אל תבקש את מה שאתה רוצה. אלא □ תרצה את מה שיש לך.

או כפי שהיא אמרה על בעלה הגדול: הרב לא אוכל מה שטעים. אלא □ מה שהוא אוכל, טעים.

יש הרבה מה להאריך בזה, אבל היריעה קצרה מלהכיל את שתי הסוגיות כאחת.

לשפוט את הדמיון

עלוני הפרסום למיניהם, שלטי חוצות, וגם הרבה מוסכמות חברתיות □ משכנעות אותנו. שוטפות לנו את המח.

□ נחל שוטף.

המילים □ חסר לך. כדאי לך. תתחדש. תעלה בדרגה. יהיה לך חיים טובים יותר.

ומאחורי כל המילים המפוצצות □ מסתתר מסר אחד:

אתה תהיה אדם חדש. אתה תקבל, ותחווה □ חיים חדשים.

וכשאנו עומדים אל מול ה'שער'. ואנו רואים □ שער גדול ונאה. בעל חיטובים מעוצבים ביד אמן.

מאחוריו □ כך אנו מדמיינים □ מציאות חדשה. חיים חדשים.

הדמיון מסעיר לנו את הדעת. מערבב לנו את השכל. אפילו מפעיל אותנו לטובתו. כדאי לי. זה יהיה לי טוב. יהיה 'כיף חיים'.

ולאחר שחווינו את ה'חיים' □ וגילינו ריקנות, אנחנו רוצים עוד.

יש כאלו, ב'חוץ' (בתקוה שזה יהיה רק בחוץ), הצופים ב'מופעים אור קוליים'. 'סרט' בלע"ז. לאו דווקא כזה ש'כל ההכנסות קודש', אלא סתם. כדי 'ליהנות'.

הרבה מהם, לאחר המופע □ קונים לעצמם אוכל. חוקרי הנפש □ הגויים (!) שבדקו תופעה זו, הגיעו למסקנה מעניינת:

המופע, הוא 'הנאה' חזקה של עולם הדמיון. אמנם לאחר סיום המופע, כשעל סף תודעת הצופה עומדת המסקנה □ לא נהניתי מאומה, הוא 'מדחיק' אותה חזרה פנימה □ על ידי 'הנאה' מוחשית יותר, הנאה של אוכל. הנאה בה השכל טובע יותר עמוק. לעצור את המחשבה ה'מסוכנת'.

אפילו הם הבינו את זה...

וכך האדם רץ מ'הנאה' ל'הנאה', ומתדרדר מדמיון לדמיון. וזו תהום פעורה □ שאין לה סוף. ולעולם □ לעולם! הוא לא יהנה באמת. אפילו לא חצי תאוותו.

זה כמו 'שער טיטוס'. השער שמסמל את החורבן הגדול.

השער הזה הוא גדול ומפואר. אתר תיירות מבוקש.

נפתח את השער. ניכנס דרכו. מה נמצא שם?...

ריק מוחלט. אין כלום. יש רק 'שער'. גדול, יפה. ציפוי מבריק. בפנים □ אכזבה. ריקנות. חידלון.

□ כך נראה חורבן.

אז כדאי לנו □ להעמיד 'שופט'. שכל קר. נטול להט הדמיון. שכל נכון. שכל של התורה הקדושה.

שישפוט. שיבהיר. שיסיר את המסכה היפהפיה'.

□ 'בואו חשבון'. מה הרווח, ומה ההפסד.

וכדי שזה יעבוד באמת, עלינו לעשות 'תרגיל'.

נתאר לעצמנו, בכתב, את ה'שער' הזה □ של היצר, בשני טורים. הרווחים □ וההפסדים. נפרט כמה שיותר. בפרט את טור הרווחים, כדי שהיצר לא 'יעבוד' עלינו אחר כך שיש כאן 'משהו' שאנחנו לא מכירים. הוא יודע לעשות את זה מעולה.

ולאחר מכן, נחשוב על משהו טוב שעשינו. משהו של אמת. משהו □ שאינו נוצץ כלל וכלל. לא 'מזמין', וגם לא 'מושך'. בכלל לא!

ובכל זאת עשינו אותו. לא משנה למה. גם אם זה לחץ חברתי או משפחתי, ואפילו אם זה רק 'הרגל' משנים עברו.

וננסה להבהיר לעצמנו בכתב, מה 'יש' לנו כאן, ומה אין. שוב, שני טורים. רווח, והפסד. וכאן, נתחיל מההפסד. כמה זמן הפסדנו, כמה כח. כמה התעייפנו לאחר מכן. נחפש את ההפסדים 'מתחת לאדמה' □ ונכתוב אותם עלי גליון.

ולאחר מכן □ הרווחים.

לאחר כמה פעמים כאלו, הנפש שלנו תתחיל להבין. תתחיל להרגיש.

[השתמשנו בטכניקה זו פעמים רבות במסגרת הייעוץ שלנו. התוצאות היו מפתיעות.]

ואז נתחיל ליהנות באמת □ מהאמת. מהנכון. מרצון ה' יתברך שנעשה כאן. נתחיל אפילו 'להימשך' לאמת.

ה' יזכנו.

לתגובות: 0533127133m@gmail.com

מתורתו של הצפנת פענח / הרב אברהם י. בירנהק, מו"ל 'צפנת פענח החדשות', מודיעין עילית

האם גם באומר על ימין שהוא שמאל ועל שמאל שהוא ימין

על פי התורה אשר יורוך ועל המשפט אשר יאמרו לך תעשה לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל (יז, יא)

רש"י, ימין ושמאל. אפילו אומר לך על ימין שהוא שמאל ועל שמאל שהוא ימין (ספרי קנד.), וכל שכן כשאומר לך על ימין ימין, ועל שמאל שמאל:

רבינו הרוג'ובער זצ"ל מראה את דברי הירושלמי הוריות (פ"א ה"א) ז"ל: כהדא דתני יכול אם יאמרו לך על ימין שהוא שמאל ועל שמאל שהוא ימין תשמע להם ת"ל ללכת ימין ושמאל שיאמרו לך על ימין שהוא ימין ועל שמאל שהוא שמאל. מבואר להיפך מן הספרי.

ומציין רבינו לדברי הרמב"ן ז"ל כאן ז"ל: וענינו אפילו תחשוב בלבך שהם טועים והדבר פשוט בעיניך כאשר אתה יודע בין ימינך לשמאלך תעשה כמצותם ואל תאמר איך אוכל החלב הגמור הזה או אהרוג האיש הנקי הזה אבל תאמר כך צוה אותי האדון המצוה על המצות שאעשה בכל מצותיו ככל אשר יורוני העומדים לפניו במקום אשר יבחר ועל משמעות דעתם נתן לי התורה אפילו יטעו וזה כענין רבי יהושע עם ר"ג ביום הכיפורים שחל להיות בחשבונו (ר"ה כה) והצורך במצוה הזאת גדול מאד כי התורה נתנה לנו בכתב וידוע הוא שלא ישתוו הדעות בכל הדברים הנולדים והנה ירבו המחלוקות ותעשה התורה כמה תורות וחתך לנו הכתוב הדין שנשמע לבית דין הגדול העומד לפני השם במקום אשר יבחר בכל מה שיאמרו לנו בפירוש התורה בין שקבלו פירושו עד מפי עד ומשה מפי הגבורה או שיאמרו כן לפי משמעות המקרא או כוונתה כי על הדעת שלהם הוא נותן (ס"א לנו) להם התורה אפילו יהיה בעיניך כמחליף הימין בשמאל וכל שכן שיש לך לחשוב שהם אומרים על ימין שהוא ימין כי רוח השם על משרתי מקדשו ולא יעזוב את חסידיו לעולם נשמרו מן הטעות ומן המכשול ולשון ספרי (שופטים קנד) אפילו מראין בעיניך על הימין שהוא שמאל ועל שמאל שהוא ימין שמע להם. ע"כ.

ותמה רבינו^{לא} על הדוגמה שהביא הרמב"ן ז"ל מהא דראש השנה דף כ"ה דרבי יהושע עם רבן גמליאל, הלא שם, לגבי קידוש החודש, ישנו לימוד מיוחד כמפורש שם 'אתם' אפילו שוגגין, 'אתם' אפילו מזידין, 'אתם' אפילו מוטעין.

לפיכך מבאר רבינו שיש כאן פלוגתת תנאים ובהקדם דברי הירושלמי ברכות (פ"א ה"ב) שרבי עקיבא נחלק עם חכמים לגבי שדרה וגולגולת מב' מתים אם מטמאים. שר"ע טמא,

^{לא} נראה שרבינו תמה על עצם דבריו, ומוסיף להקשות כדלהלן.

ובכל זאת כשאירע מעשה טיהר ר"ע כחכמים. אמנם בבבלי בנזיר (דף נ"ב ע"א) איתא שר' יהודה אמר שחזר בו ר"ע בזה, ור' שמעון (בעמו' ב') נחלק ואמר שבימיו היה ר"ע מטמא אם משמת חזר בו איני יודע.

ומבאר רבינו דכלל בידינו (סנהדרין דף פ"ו ע"א) שסתם ספרי ר' שמעון, על כן י"ל שהספרי לפנינו זהו ר' שמעון לשיטתו שר"ע לא חזר משיטתו ורק למעשה עשה כחכמים החולקים כיון שהם המרובים וצריך לשמוע אליהם, אפילו אומר לך על ימין שהוא שמאל ועל שמאל שהוא ימין. אמנם הירושלמי בהוריות י"ל דהוא שיטת ר' יהודה הסובר שר"ע חזר בו משיטתו ולכן טיהר, אבל אם היה נשאר בשיטתו גם בפועל היה עושה כן ולא כחכמים, דרק באומר לך על ימין שהוא שמאל ועל שמאל שהוא שמאל. [מקור: צ"פ ירושלמי הוריות פ"א ה"א, וראה עוד בצ"פ הוריות דף ב' ע"ב מצוה לשמוע כו' (הקטע הראשון - הובא בצ"פ עה"ת)]

*

לתגובות ומסירה או הודעה על חומרים כתבים אגרות תולדות מסמכים או תמונות הקשורים לרבינו יוסף ראזין - הרוגוצ'ובער זצ"ל: tp089744873@gmail.com

נגוהות בפרשה / הרב ישראל מאיר אסטריק, מח"ס יאמר ישראל (רחובות)

שורשה של רציחה

כָּפַר לְעַמֶּךָ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר פָּדִיתָ ה' וְאֵל תַּתֵּן דָּם נָקִי בְּקֶרֶב עַמֶּךָ יִשְׂרָאֵל וְנִפְּפַר לָהֶם הַדָּם (כא, ח)

כמה תמיהות בעניין עגלה ערופה

כשמוצאים אדם מת בשדה ('חלל') ולא נודע מי רצחו, מודדים מהמקום שבו נמצא המת איזו עיר הכי קרובה אליו. זקני אותה עיר מביאים עגלה שלא עלה עליה עול לנחל איתן, עורפים את ראשה, נוטלים את ידיהם ואומרים ידינו לא שפכו את הדם. ואז אומרים הכהנים "כָּפַר לְעַמֶּךָ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר פָּדִיתָ ה'" (פרק כא פס' ח).

ובפרשה זו של עגלה ערופה יש להעיר כמה הערות. בהבאת העגלה מתוודים זקני בית הדין ואומרים "יְדִינּוּ לָא שְׁפָכוּ אֶת הַדָּם הַזֶּה וְעֵינֵינוּ לֹא רְאוּ", וכתב רש"י "וכי עלתה על לב שזקני בית דין שופכי דמים הם, אלא לא ראינוהו ופטרנוהו בלא מזונות ובלא לוייה". ויש להבין, מאחר שזקני בית דין אינם אשמים בהריגה מדוע מוטל עליהם להתוודות.

וקודם שמתוודים הזקנים נאמר בתורה שעליהם לרחוץ את ידיהם, ובטעם הרחיצה כתב החזקוני "סימן כשם שידינו נקיות כך אנו נקיים מחלל זה". ויש להבין שהלא אמירתם אינה מסתיימת באומרם "ידינו לא שפכו", אלא ממשיכים ואומרים "ועינינו לא ראו", ומדוע לאמירה זו לא הקדימו זקני ישראל לשטוף את עיניהם לאמר כשם שעינינו נקיות כך לא ראינוהו.

בסיום הבאת עגלה ערופה מבקשים מהקב"ה "כָּפַר לְעַמֶּךָ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר פָּדִיתָ ה'". ובקשה זו לא נאמרת על ידי הזקנים, אלא על ידי הכהנים (רש"י עפ"י סוטה מו א, ספרי רי) ויש להבין, מדוע אותם הזקנים שמתוודים על העגלה אינם מבקשים גם כפרה לעם ישראל, ומאידך, מה שייכותם של הכהנים לבקשה זו. ועוד, שבאמירתם "כפר לעמך ישראל אשר פדית" רומזים הכהנים על יציאת מצרים (הוריות ו א), ויש להבין מדוע בבקשה זו מזכירים הכהנים דווקא את יציאת מצרים.

שנינו (סוטה לח ב) "אמר רבי יהושע בן לוי, אין עגלה ערופה באה אלא בשביל צרי העין, שנאמר: וענו ואמרו ידינו לא שפכו את הדם הזה, וכי על לבנו עלתה שזקני ב"ד שופכי דמים הם. אלא, לא בא לידינו ופטרנוהו, ולא ראינוהו והנחנוהו, לא בא לידינו ופטרנוהו בלא מזונות ונהוצרך ללסטם את הבריות, ונהרג על ידי מי שבא ללסטם ממנו את מזונותיו (רש"י שם מה ב), לא ראינוהו והנחנוהו בלא לוייה". והקשה המהרש"א, איך אנו אומרים שאין עגלה ערופה באה אלא על צרות העין, והרי אדרבה הם אומרים שלא היו צרי עין לגביו, ובכל זאת מביאים הם עגלה ערופה.

יסוד □ לסנהדרין יש אחריות עקיפה לרציחה

והנראה בזה, שחז"ל (מכות יא א) ביארו את הטעם שתלתה התורה את שחרורו של רוצח בשגגה מעיר מקלט במות הכהן הגדול, לפי שאחריות מעשה הרציחה תלוי על צוארו של הכהן הגדול משום שהיה לו לבקש רחמים על בני דורו. והביאו על כך מעשה, שאליהו הנביא רגיל היה לבוא אל רבי יהושע בן לוי בכל יום. פעם אחת נטרף אדם על ידי חיה במרחק שלוש פרסאות (כשנים עשר קילומטר) ממקומו של ריב"ל, ואליהו הנביא לא נתגלה אליו במשך שלושה ימים בעוון זה. כיון שהצדיק משפיע על כל סביבותיו, עד שכל דבר שקורה סביב מקום מושבו תלוי בו, וכאשר קורה דבר בסביבתו, האשמה תלויה גם בו, שאם היה שלם במעשיו ובמידותיו לא היה מתרחש סביבו מאורע זה.

ביאור הפרשה לפי היסוד הנ"ל

וזהו עומק דברי ריב"ל בעניין עגלה ערופה. שפשוט הדבר שזקני בית הדין לא שפכו את הדם, אך אי אפשר לומר שאין להם שום שייכות למעשה שאירע, שהרי כיון שזה קרה בקרבת מקומם, ישנה תביעה כלפיהם במשהו דק מן הדק, ומבאר ריב"ל שהפגם שקיים אצלם היה חוסר בשלימות מידת החסד עד שהתבטא בצרות העין של הרוצח [ומה נפלא, שאותו ריב"ל שאליהו הנביא לא התגלה אליו בגלל שאירע במרחק י"ב מיל ממקומו, הוא בעל המימרא שזקני בית הדין יש עליהם אחריות על מעשה הרציחה שאירע סמוך לעירם].

והנה מעשה הרציחה מורכב משני חלקים - חלק המחשבה והרצון המושפע מגורמים רבים [החינוך, הסביבה, השפעות רוחנית ועוד] וחלק המעשה בפועל. וכנגד מעשה הרציחה בפועל, אומרים הסנהדרין "ידינו לא שפכו את הדם הזה", ויכולים מלבד אמירתם גם לרחוץ ידיהם, לבטא בכך שבחלק המעשי אין להם כל שייכות לרציחה. אולם ביחס להשפעתם העקיפה על הרציחה, המתבטאת באמירתם "ועינינו לא ראו" שאף בעקיפין אין להם שייכות למעשה הרציחה, כאן הם אינם יכולים לשטוף את עיניהם, משום שבעיניים [המבטאים את האחריות המקיפה] אכן יש אצלם פגם כל שהוא במידת החסד [שאפשר שלא התבוננו די הצורך מי זקוק לעזרה וכדומה].

ובכך יש להבין מדוע את בקשת הכפרה מהקב"ה מבקשים דווקא הכהנים ולא הזקנים. שמאחר ופגמם של הזקנים היה בעניין זה של שלימות במידת החסד, לכך את בקשת הכפרה מבקשים הכהנים ששלמים במידה זו של טוב עין, כמבואר בזוה"ק (אחרי מות דף סג ב) שהטעם שנבחרו הכהנים לברך את ישראל, כיון שיש להם עין טובה, ונאמר (משלי כב ט) "טוב עין הוא יְבָרֵךְ" (יעויין עוד בביאור הגר"א שם). ואפשר שטעם זה מזכירים הכהנים את יציאת מצרים, לפי שהמקום בו נתגלה ביותר גודל טוב ליבו של אבי הכהנים □ אהרן הכהן, היה ביציאת מצרים, כאשר משה רבינו אחיו הקטן נשלח לגאול את ישראל, לא עלתה על ליבו כל קנאה אלא אדרבה הקב"ה מעיד עליו (שמות ד יד) "וְרָאָךְ וְשָׁמַח בְּלִבּוֹ", וכשמבקשים מהקב"ה לכפר על מעשה רציחה שנעשה בגלל צרות עין, נבחרים לבקשה זו הכהנים שיש להם עין טובה (מהלך התורה).

נחשבה / הרב יחיאל הלוי נוביק, ראש כולל דעת יוסף - אשדוד, עורך ספרי מרן הגר"ש רוזובסקי זצ"ל

**אלול □ אני לדודי ודודי לי □ הילך כללא ואידך פירושא
היא זיל גמור...**

רבים השואלים מהי עבודת האלול?

ונראה בסיעתא דשמיא, שעיקר העבודה היא לפתוח פתח כחודו של מחט, והקדוש ברוך ברחמיו, יפתח לנו בזכות זה פתח כפתחו של אולם. וזהו **אני לדודי □ אפילו במשהו, ואז זוכים למצב של □ ודודי לי...** ואם נצליח בחלק זה, הרי זכינו לנצל את ימי האלול על האופן היותר טוב ומועיל לנפש.

וכך אמרו במדרש רבה שיר השירים פרשה ה' פ"ג על הפסוק, (שיר השירים ה' ב'), **קול דודי דופק פתחי לי אֶחָתִי רַעֲיָתִי יוֹנָתִי תַמָּתִי...** רבי יסא אמר, אמר הקב"ה לישראל, בני פתחו לי פתח אחד של תשובה כחודה של מחט, ואני פותח לכם פתחים, שיהיו עגלות וקרוניות נכנסות בו.

והנה יש לפרש כך: שהקדוש ברוך הוא כביכול מבקש מאתנו שנפתח את הדלת שסגרנו אנחנו בעצמינו, כדי שנוכל להתדבק בו יתברך ולילך בדרכיו. ואף שלנו נדמה כאילו אין בכוחינו לפתוח הדלת שאנו סגרנו, כי היצר וחייליו מונעים זאת מאתנו, שהרי כך דרכו של היצר הרע, היום אומר לו עשה כך ולמחר אומר לו עשה כך, והיינו שלמחר הוא כבר אוחו בדרגה אחרת נמוכה הימנה, ואינו מניח לאדם לחזור למקום הקודם, אלא מדרדר אותו במדרון, כידוע.

אולם הקדוש ברוך אומר לנו שלפחות ננסה לפתוח פתח של תשובה, כחודה של מחט, שלזה אין כל כך התנגדות של היצר, כי זה עדיין לא ממש עוזר לנו להתדבק בהקדוש ברוך הוא, ואנחנו עדיין במאסר היצר, אבל אז הקדוש ברוך הוא כביכול יפתח לנו - על אפו וחמתו של היצר □ כפתחו של אולם. ולא פתח אחד אלא **פתחים**, ולא כחודה של מחט, אלא **שיהיו עגלות וקרוניות נכנסות בו.**

ונתבונן עוד במשל שמשלו לנו חז"ל הקדושים. שהרי כמה יחס ההבדל שבין פתח כחודה של מחט, ובין פתחים שיהיו עגלות וקרוניות נכנסות בו, הלא ההפרש הוא באלפי אלפים וריבי רבבות פעמים. וכעין זה הוא ההפרש שבין היגעת לבין המצאת, ובין האני לדודי לבין הדודי לי.

וזהו עבודת האלול! וזה פריה...

ובאמת הדברים פשוטים למבין, כי האדם צריך לעשות מה שבכוחו הוא, וכוחו כמובן הוא דל מאד, אבל הקדוש ברוך מסייע להאדם במושגים של שמים, וזהו אינסופי, כמובן. וזו ההזדמנות שיש לנו בחדש אלול...

*

אלול - זהירות

בספר המוסר והדעת להגה"צ רבי אברהם יפה'ן זצוק"ל סיפר שחותנו הסבא מנובהרדוק זצוק"ל, היה משבח את אחד התלמידים הבחור הצדיק בעל המוסר ר' יעקב שצוצינר ז"ל, שהיה מגדולי חניכי נובהרדוק, על החלטה אחת שלו, שלולא היה עובד השם באמת, היה ניתן לחשוד, שהשיקול שלו נבע מחוסר יראת שמים ח"ו, אבל בהתבוננות אמיתית רואים שהמעשה נבע דווקא משיקול דעת עמוק וחשבון צדק. וכך היה הדבר:

הבחור ר' יעקב הנ"ל, נעשה 'אבל' רחמ"ל בחדש אב, והוא לא נסע הביתה, למרות שהמשפחה לא הבינה למה, והוא החליט לנסוע רק אחרי הימים הנוראים, ולא לעזוב את הישיבה קודם. למרבה הפלא בעשרת ימי התשובה ניגש לסבא ואמר לו כי בדעתו לנסוע לביתו לימים מספר, והיה הדבר לפלא בעיניו שאינו מוכן לדחות את הנסיעה לעוד איזה ימים, אבל הוא הסביר את הדבר בנימוק שנשארה להם ירושה גדולה מאביהם, והיורשים רבים הם וכל אחד טוען ומראה שמגיע לו חלק יותר גדול מהשני, ומתירא בנפשו שהוא בטענותיו לזכותו, לא יבא ח"ו לידי מחלוקת וטענות של שקר ואונאה, ועל כן הוא סבור כי כדאי לו לנסוע דוקא עכשיו כשאימת יום הדין עליו ויטפל בענין ביושר ובצדק, מה שאין כן אם ידחה זאת לאחר הימים הנוראים שאימת הדין כבר פגה, ויותר עלול הוא להתפתות בחשבונות רבים באין מעצור לרוחו.

ומסיים הגה"צ רבי אברהם יפה'ן זצוק"ל, אינני זוכר בדיוק איך נהג למעשה, אבל זוכרני היטב שהסבא הפליג מאד בשבח נימוקו, ודרך מחשבתו בזה.

והנה הסבא מנובהרדוק זצוק"ל התפעל מהשיקול דעת הנכון ומעומק החשבון, וכך גם חתנו הגה"צ רבי אברהם יפה'ן זצוק"ל. ונתבונן אנו מה נוכל ללמוד לעצמינו מסיפור זה.

ונראה שהלימוד הגדול שיש לנו ללמוד מעובד השם בדרגה של הדורות הקודמים הוא, כיצד יהודי אמור וצריך להרגיש באלול וימים נוראים. והתשובה היא, אימת הדין. והיינו שהתחושה של אימת הדין שברקע, צריכה להוות אצלינו גורם מכריע שישפר את הנהגותינו בהרבה תחומים. ועל היהודי לדעת ולזכור שעכשיו אלול, וכמו כן לדעת ולזכור ולקחת בחשבון, שעוד כך וכך ימים ראש השנה ויום כיפור, וזה צריך להיות מורגש אצלינו, ובהתאם לכך לשנות את כל הנהגותינו. וכתוצאה מכך התפלה תהיה יותר מעומק הלב, הלימוד יותר בריכוז, המדות והיראת שמים ויראת חטא תתחזקנה, וכן על זה הדרך. ולכן אפילו אם יקרה שנשתתף בדין תורה נהיה יותר אמיתיים ופחות נגררים למחלוקת. הכלל, יהודי של אלול זהו יהודי יותר נעלה יותר מרומם, ויותר נזהר ושקול במעשיו.

ואולי אולי, אם נגיע לכך, זה יחשב כבר פתח כחודה של מחט... ומזה אפשר להגיע רחוק, בסיעתא דשמיא. ויהי רצון שיהיה חלקינו עם עובדי השם ועבדי השם, ונזכה לכתובה וחתומה טובה. ולשקול מעשינו בשיקול הנכון. אמן.

*

אלול □ זריזות

אני לדודי □ עבודת השם מתוך אהבה □ זהו היסוד לעבודת האלול, ומזה זוכים לדודי לי □ שכביכול מראה לנו אהבתו.

בין הדברים שצריך להתחזק באלול, להיות במצב של חיזוק ולא רפיון ח"ו. בתורה בתפלה ובלימוד המוסר. על הכל צריך להיות ניכר אלול, תפילה של אלול, תורה של אלול, עבודת המדות של אלול, זהו חלק מן ההכנה הדרושה באלול. וכאשר נמצאים כבר במצב של חיזוק יותר קל לטפל בבעיות אחרות, כלומר בחסרונות שצריך לתקן. כי כאשר האדם הוא במצב של עליה, כל השאיפות משתנות, והאדם נעשה רוחני יותר, ונוטה לקבל על עצמו את קישוט המעשים ועבודת המדות מתוך שמחה וקורת רוח. ועיקר ושורש הדברים, לחשוב כמה הקדוש ברוך הוא, אוהב עמו ישראל, כאשר אנו אומרים אהבת עולם בית ישראל עמך אהבת, ונתפלל מעומקא דליבא, ואהבתך אל תסיר ממנו לעולמים.

וכבר רמזו הקדמונים על חדש אלול, אני לדודי ודודי לי, ראשי תבות אלול. והנה דודי הוא מלשון קירבה, כי זהו היסוד והשורש של עבודתנו בחדש אלול, ואני קרבת אלקים לי טוב. ההרגשה הפנימית, כי רק זה הוא הטוב, וכל זולת זה שיחשבוהו בני האדם לטוב אינו אלא הבל ושוא נתעה. ספר מסילת ישרים - פרק א'.

והנה באורחות חיים להרא"ש כתב, ויבהלוך רעיונך מידי זכרך חרדת רבי יוחנן זכרונו לברכה. והיינו שצריך לפחד מכל שכן מר"י, שאם הוא היה חרד, אנן מה נענה אבתריה.

ועי' ברכות דכ"ח ע"ב, תנו רבנן וכו' וכשחלה רבי יוחנן בן זכאי נכנסו תלמידיו לבקרו כיון שראה אותם התחיל לבכות אמרו לו תלמידיו נר ישראל עמוד הימיני פטיש החזק מפני מה אתה בוכה, אמר להם אילו לפני מלך בשר ודם היו מוליכין אותי שהיום כאן ומחר בקבר, שאם כועס עלי אין כעסו כעס עולם ואם אוסרני אין איסורו איסור עולם ואם ממיתני אין מיתתו מיתת עולם ואני יכול לפייסו בדברים ולשחדו בממון אף על פי כן הייתי בוכה, ועכשיו שמוליכים אותי לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא שהוא חי וקיים לעולם ולעולמי עולמים שאם כועס עלי כעסו כעס עולם ואם אוסרני איסורו איסור עולם ואם ממיתני מיתתו מיתת עולם ואיני יכול לפייסו בדברים ולא לשחדו בממון. ולא עוד אלא שיש לפני שני דרכים אחת של גן עדן ואחת של גיהנם ואיני יודע באיזו מוליכים אותי ולא אבכה, עי' שם.

ויש לעיין מאי ולא עוד. ונראה לפרש, שהכונה שהפחד היותר גדול, הוא במה שמפסיד גן עדן שהי' יכול לזכות. וזהו כעין מה שכתב המסילת ישרים ההערה לשלימי הדעת, דאין רע בעולם יותר מחסרון השלימות. הרי כמה צריך להתחזק בכל הדברים הצריכים חיזוק.

וככל שנתבונן בענין האהבה שאהב אותנו הקב"ה ונתן לנו תורתו וקרבתו לעבודתו, כך נזכה לעבוד עבודתינו יותר בשלימות. והזמן המתאים לזה במיוחד הוא בחדש אלול. וכאשר נהיה בגדר **אני לדודי**, נזכה לקיום של **ודודי לי**. אמן אמן.

עולמות בפירוש התורה / הרב זאב קופלוביץ

מצוות מינוי שופטים

שייכות 'מינוי שופטים' לארץ ישראל

שֹׁפְטִים וְשֹׁטְרִים תִּתֶּן לָךְ בְּכָל שְׁעָרֶיךָ (טז, יח)

פרשת שופטים נפתחת בפסוק: "שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך", וכו'. בהתאם לכך שחומש דברים מכונה 'משנה תורה', כאשר התורה חוזרת ושונה מה שנאמר בחומשים הקודמים, גם מצוות מינוי שופטים, לא נאמרה לראשונה בפרשת שופטים □ כדברי הרמב"ן כבר בחומש שמות נצטוו על זה 'ציווה בתורה 'עד האלו-ה-י-ם יבא דבר שניהם' ונתן בפלילים' אם כן מצווה שיהיו לישראל פלילים'.

אם כן נשאלת השאלה: מדוע ראתה התורה שכל קוץ ותג שבה צריכים לימוד על ככה, לכפול שוב את המצווה בחומש משנה תורה, והלא כמבואר בהקדמת הרמב"ן לחומש דברים, אין כפילות שאין לה תועלת. התשובה היא מאחר שחומש דברים נאמר בכניסה לארץ ישראל לכן "...שישימו השופטים בכל עריהם כאשר ייתן להם השם את הארץ". מצווה התלויה בארץ, ובחוף לארץ היא זכות ולא חובה.

וזאת מאחר "כי בחוצה לארץ אינם חייבים למנות להם בית דין, אבל כאשר יצעק המעוות, יעמדו עליו הראויים לשפוט ובמשפטיהם ישפטהו, או יעלה לארץ בזמנה ושם ישפטהו במקום המשפט". (השוטרים הם □ לדברי רבינו □ תוספת בחומש דברים של כפיה ליישום הדין). כל זה נראה לרבינו לפי פשוטו של מקרא, וכך גם פסק הרמב"ם, אך הגמרא במכות דורשת מ'בכל מושבותיכם', מלמד שסנהדרין נוהגת בארץ ובחוצה לארץ... בארץ אתה מושיב בכל פלך ופלך ובכל עיר ועיר, בחוצה לארץ אתה מושיב בכל פלך ופלך ואי אתה מושיב בכל עיר ועיר". עכ"ל.

הרמב"ן מציין, שכיום שאין דיינים סמוכים, וכל עצם האפשרות לדון היא מטעם שליחותייהו דקמאי עבדינן, אין חיוב הלכתי לכל מצוות מינוי שופטים. [לא נהירא מדקדוק לשון הרמב"ן, מה הדין כיום בא"י, וישנם בזה פנים להבנות שונות].

בין 'שופטי השבת' ל'שופטי העיר'

ישנם שופטי השבת, וישנם שופטי העיר. שופטי השבת הם הסנהדרין העיקרית, ושופטי העיר הם 'משנים למלך' □ שופטי השבת הם המובחרים שבשבת, ומקבלים את ההכרעות החמורות, וכאשר יש שאלות מפנים אליהם, הגם ששופטי העיר זהים להם במספרם, אך שופטי השבת הם העיקר, ועליהם מדברת הגמרא בהוריות □ כה נזכה במהרה, להשיבה שופטינו כבראשונה ויועצנו כבתחילה, אכ"ר.

פרחים לתורה - כיצד מחנכין / הרב ישראל חיים בלומנטל, מג"ש בכולל תורת מרדכי

דרך התורה □ לחפש זכותם של חוטאים!!!

תָּכִין לְךָ הַדֶּרֶךְ וְשִׁלַּשְׁתָּ אֶת גְּבוּל אֶרְצְךָ אֲשֶׁר יִנְחִילְךָ ה' אֱלֹקֶיךָ וְהָיָה לְנוֹס שָׁמָּה כָּל רֹצֵחַ (יט, ג)

בספר אהל משה (פרשת מסעי) מביא דברים נפלאים שכתב על כך הסבא מקלם (חכמה ומוסר, חלק א' עמוד כ'):

כלל גדול במידות מלמדת אותנו התורה. ממצות הכנת ערי מקלט לרוצחים, רואים אנו שהתורה הזהירה להיטיב עם כל הבריות ואפילו עם הרוצחים.

ואמרו בגמרא (מכות י א): דרש רבי סימאי, מאי דכתיב (קהלת ה ט) "אוהב כסף לא ישבע כסף ומי אוהב בהמון לא תבואה", אוהב כסף לא ישבע כסף זה משה רבינו שהיה יודע שאין שלש ערים שבעבר הירדן קולטות עד שלא נבחרו שלש בארץ כנען ואמר מצוה שבאה לידי אקיימנה. ע"כ.

ואמרו (שם): דרש רבי שמלאי מאי דכתיב (דברים ד מא) אז יבדיל משה שלש ערים בעבר הירדן מזרחה שמש אמר לו הקב"ה למשה הזרח שמש לרוצחים.

הרי שגם ברוצחים ישנה מצוה גדולה ורבה להיטיב עמהם, וגם ברוצחים במזיד אמר הפסוק "ושפטו העדה" "והצילו העדה" (במדבר לה כד-כה) לחפש להם זכות.

מה נואלו בני אדם אשר בראותם מישהו עובר עבירה, מתגברים בשנאתם עד לירד לחייו, ושלא להחיותו. לא כן דרך התורה! עד כאן דבריו

*

מרן הגרי"ג אדלשטיין הסביר לי, מדוע אפשר הגרצ"פ פרנק לאדם שלבש מכנסיים קצרים להיות שליח ציבור

כותב הגרי"י זילברשטיין שליט"א: צריך לדעת שלפעמים מותר להכניס לבית הכנסת אדם שאינו לבוש כיאות, ואף לאפשר לו לשמש כשליח ציבור, אבל הדבר צריך להיות מעוגן בהחלטתם של גדולי התורה. זאת נראה בקטע הבא.

ממקורות נאמנים שמעתי סיפור מדהים, שהתרחש בבית מדרשו של מרן הגרצ"פ פרנק זצ"ל, רבה של ירושלים, ומאחר שהתעוררה לי קושיה עליו, הצגתי בפני מרן הגרי"ג אדלשטיין זצוק"ל, ראש ישיבת פוניבז', והשיבני תשובה מופלאה.

הגאון רבי צבי פסח פרנק זצ"ל היה רבה של ירושלים, מחבר הספרים 'הר צבי' ו'מקראי קודש', ומגדולי הפוסקים. הוא התגורר בדירה חד-קומתית. בכניסה לביתו היה פרוזדור קטן שבו התפללו מדי יום שחרית, מנחה וערבית.

יום אחד, כאשר הגרצ"פ ישב ושוחח עם אנשים, נפתחה הדלת בטריקה, ונכנס אדם עם רעמת-שער גדולה, ללא כיפה, ולבוש במכנסיים קצרים, כפי שהיו לבושים באותו זמן.

"מתי מתפללים מנחה?" □ שאל האיש את הרב, והגרצ"פ השיב: "בעוד עשר דקות". לאחר עשר דקות מגיע האדם ההוא, שעדיין היה לבוש במכנסיים הקצרים, ועל ראשו הונחה כיפה מקומטת □ הוא ניגש אל הרב, ושאל: "האם אפשר להתפלל לפני העמוד?", והגרצ"פ השיב: "בבקשה".

הלה לבש טלית, ניגש לעמוד והתפלל מנחה, ולאחר מכן גם מעריב, וכמובן אמר קדיש. בתום התפילה שאל מתי מתפללים שחרית, ולאחר שהרב השיב לו שהזמן הוא בשעה 7, הלך האיש בלי לומר מילה.

כמה מאנשי המניין שאלו את הגרצ"פ, כיצד זה שהניח לו להתפלל לפני העמוד, והרב השיב שמי שאינו מרוצה יכול להתפלל במקום אחר □ במניין היו כמה ת"ח, ומאחר שהם שאלו את הרב בדרך-ארץ, בנוסח 'ילמדנו רבנו', ו'תורה היא וללמוד אנו צריכים', השיב הגרצ"פ ואמר, שהחליט לתת לו להתפלל לפני העמוד 'כי אם אני לא הייתי נותן לו, אך אחד לא היה נותן לו'...

למחרת הגיע שוב האדם ההוא, אבל היה כבר לבוש במכנסיים ארוכים, וחבש לראשו כיפה יפה □ הניח תפילין והתפלל תפילת שחרית לפני העמוד, ולאחר התפילה עזב מיד את המקום בלי שתהיה אפשרות לשאול אותו מי הוא. כך נמשך הדבר כשבועיים. הוא הגיע לתפילה פעמיים בכל יום, ומיד בגמר התפילה הלך לדרכו.

יום אחד הוא נשאר כמה דקות לאחר התפילה, והרב רמז לו לגשת אליו. הוא ניגש והרב שואל אותו לזהותו, והוא □ במקום להשיב אומר: "הרב, ניצחת אותי!!!"

הגרצ"פ היה מופתע, ושאל הרי לא דיברתי איתך מעולם יותר משתי מילים? ואז הלה אמר: הרב בוודאי זוכר את אותו יום שבאתי לכאן בפעם הראשונה להתפלל, זה היה היום בו נפטרה אמי שהיתה בת 96, ואני אהבתי אותה מאוד. אני עצמי מתגורר בקיבוץ 'קליה', סמוך לים המלח, ואינני דתי.

הוא ממשיך ומספר, שאמו קראה לו, וביקשה ממנו שיבטיח לה שיאמר עליה קדיש. "נתתי לה תקיעת כף, אבל עשיתי לי סימן: אני נכנס לבית הכנסת הראשון שייקלע בדרכי, והיה, אם יתנו לי להתפלל לפני העמוד כמו שאני, עם המכנסיים הקצרים, אמשיך להתפלל ולומר קדיש, ואם לא- לא רק שהייתי נקי משבועתי, ולא אומר קדיש..."

"בזה שאפשרת לי להתפלל, כבוד הרב, ניצחת אותי!!!". הגרצ"פ חיבק אותו, ואמר: "אוי!!! אני לא זכיתי לכיבוד-אם שכזה!!!". האדם התחיל לבכות בקול ובדמעות שלישי, ועזב את הבית, ושוב לא הגיע במשך כמה שבועות. הגרצ"פ החל כבר להצטער, וחשב אולי לא היה צריך לומר אף מילה □ אבל לאחר כמה שבועות הגיע הנ"ל, ועכשיו היה כבר לבוש בחליפה ובמגבעת, ומסופר כהלכה, כיהודי חרדי ממש.

"לאחר שהרב חיבק אותי ואמר את מה שאמר, קיבלתי זעזוע, והחלטתי לחזור בתשובה שלימה. נסעתי לקיבוץ, חיסלתי שם את כל עסקיי, ועכשיו אני יהודי ירא ושלם!" □ אמר... והנה, התקשיתי בסיפור זה, מאחר שבצורה שבה היה לבוש האדם ההוא, הרי אסור להתפלל לפני העמוד! ומקובלנו ממרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל, שגם אם רוצים לקרב יהודי ולגרום לו לחזור בתשובה, אפשר אולי לוותר על דינים שהם בבחינת חומרות, או לפני משורת הדין, אבל לא בדברים שהם מעיקר הדין, ולכאורה האדם ההוא היה לבוש בצורה שאסור לשמש כשליח ציבור, מה גם שבמניין התפללו תלמידי חכמים!

על מה הסתמך הגרצ"פ פרנק, כשנתן לאדם זה להתפלל לפני התיבה? שאלתי את מרן הגרי"ג אדלשטיין (שליט"א) זצוק"ל.

והשיבני מרן ראש הישיבה: "הרי יש דין, שאם יודעים על בת ישראל שיוצאת לשמד מותר לחלל שבת, ולרדוף אחריה כדי להשיגה ולהצילה מן השמד, ואם כן, במקרה שלנו, היה הגרצ"פ בבחינת 'חכם עדיף מנביא', ועוד לפני שהאיש אמר לו שהתכוון להתפקר לגמרי (אם בבית הכנסת הראשון לא יתנו לו לומר קדיש), 'הריח' רבי צבי-פסח ש'אלו הם פני הדברים', ולכן ברור שהיה צריך לתת לו להתפלל, כדי שלא יתפקר". (מתוך הספר 'מצוות בשמחה' - בעריכת הרב משה מיכאל צורן)

שבת שלום ומבורך!

לתגובות:

Blu.israel@gmail.com

שבת מישראל / הרב ישראל פרידמן, רב קהילת טשארטקוב, מח"ס 'שבת מישראל', מאנשעסטער

ובאת אל השופט אשר יהיה בימים ההם

וּבָאתְ אֶל הַפְּהָנִים הַלְוִיִּם וְאֶל הַשֹּׁפֵט אֲשֶׁר יִהְיֶה בַּיָּמִים הָהֵם וְדַרְשָׁתָּ וְהִגִּידוּ לְךָ אֵת דְּבַר הַמִּשְׁפָּט ... לֹא תִסּוּר מִן הַדְּבָר אֲשֶׁר יִגִּידוּ לְךָ יָמִין וּשְׂמָאל (יז, ט-יא)

ובגמ' ר"ה (כה:): איתא "יפתח בדורו כשמואל בדורו ללמדך שאפילו קל שבקלין ונתמנה פרנס על הציבור הרי הוא כאביר שבאבירים ואומר ובאת אל הכהנים הלוים ואל השופט אשר יהיה בימים ההם וכי תעלה על דעתך שאדם הולך אצל הדיין שלא היה בימיו הא אין לך לילך אלא אצל שופט שבימיו". וברש"י על פסוק הנ"ל כתב "ואפילו אינו כשאר שופטים שהיו לפניו, אתה צריך לשמוע לו אין לך אלא שופט שבימך".

והנה כדי להבין קצת מהו כוונת הציווי הזה ללכת אל השופט שבימך, יש להקדים המשנה במס' שבת ריש פר' ר"א דמילה (קל). שמביא מחלוקת גדולה בין רבי אליעזר ורבי עקיבא אם מכשירי מצות מילה דוחה שבת "רבי אליעזר אומר אם לא הביא כלי מערב שבת מביאו בשבת וכו' ועוד אמר רבי אליעזר כורתים עצים לעשות פחמין לעשות כלי ברזל, כלל אמר רבי עקיבא כל מלאכה שאפשר לעשותה מערב שבת אינה דוחה את השבת ומילה, שאי אפשר לעשותה מערב שבת דוחה את השבת".

ועל זה מספר הגמרא שם "אמר רבי יצחק עיר אחת היתה בארץ ישראל שהיו עושין כרבי אליעזר והיו מתים בזמן ולא עוד אלא שפעם אחת גזרה מלכות הרשעה גזרה על ישראל על המילה ועל אותה העיר לא גזרה".

קבלו שכר משום שהחמירו על מצות לא תסור

וצריכים להבין למה הגמרא הביא מעשה זה, הלא אין ההלכה כר' אליעזר אלא כר' עקיבא ומכשירי מילה אין דוחים את השבת, וכתב שם הריטב"א (שבת קל). "וז"ל "פירש הראב"ד ז"ל דלהכי מייתי הכא האי עובדא, להודיעך השכר שנותן הקב"ה על קיום לאו לא תסור, דכיון דר' אליעזר ראוי להוראה היה וכל זמן שלא נפסקה הלכה רשאי לעשות כדברי עצמן כדאיתא בפ"ק דיבמות (יד). ובמקומו היו עושין כמותו לקיים לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל, אפילו שיאמרו לך על ימין שהוא שמאל, קבלו השכר הזה וכל שכן בשאר מילי דרבנן שהמקימן נוטל שכר".

הרי שקבלו שכר על זה שהיו מקילין לעשות כרבי אליעזר להכין מכשירי מילה בשבת, הגם שידעו שהחכמים חולקים עליו וסוברים שזה נקרא חילול השבת, עכ"ז מאחר שלא נפסקה עדיין ההלכה, עשו לקולא כרבם וע"ז זכו לברכות הנ"ל. ובתוס' (יבמות יד. ד.ה. במקומו) הוסיף חידוש עצום "במקומו של רבי אליעזר היו כורתים עצים לעשות פחמים

בשבת לעשות ברזל, **במתכוין היו מביאים עצמם שיהיו צריכים לכך משום חיוב מצוה**." הרי הגם שהיה בידם להכין כלי ברזל לפני שבת ולא יצטרכו לחלל שבת, במתכוין לא עשו כן וביום השבת הביאו עצמם לעשות מלאכות כדי לקיים שיטת רבי אליעזר שסובר שמותר לעשות מכשירי שבת לצורך מילה בשבת.

ובזה יש להבין הגמרא סוכה (לב:): "היכי דמי עבות אמר רב יהודה והוא דקיימי תלתא תלתא טרפי בקינא, רב כהנא אמר אפילו תרי וחד, **רב אחא בריה דרבא מהדר אתרי וחד הואיל ונפיק מפומיה דרב כהנא** אמר ליה מר בר אממר לרב אשי אבא לההוא הדס שוטה קרי ליה". הרי שהגם שרב כהנא גם היה סובר שתלתא לתא מהודר יותר ורק אמר שאפשר לצאת ידי חובתו אפילו תרי וחד, עכ"ז אצל רב אחא בריה דרבא היה זה נחשב להידור לקחת תרי וחד "הואיל ונפיק מפומיה דרב כהנא", ומבואר על דרך הריטב"א הנ"ל.

והגם דכו"ע לא פליגי דהדסים משולשים הם יותר מהודרים מהדסים שהם תרי וחד ועכ"ז "רב אחא בריה דרבא מהדר אתרי וחד הואיל ונפיק מפומיה דרב כהנא", הרי שהגמרא נקט לשון של הידור שהיה מהדר אתרי וחד, שזה היה נחשב אצלו כהידור לשמוע לפשטות דברי רב כהנא לקיים לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך.

ובזה נבין דברי הרה"ק האדמו"ר הלב שמחה מגור זצ"ל כאשר התקין שיקנו אברכים אתרוגים רק בקופסה חתומה כדי להוזיל המחירים, ושאלו אותנו ומה עם המצוה של פרי עץ הדר שצריכים לחפש אתורג מהודר, והשיב הלב שמחה "הדר איז פאלגען" (הדר היא לשמוע ולציית) כמו דכתיב "הדר היא לכל חסידיו".

ולא על ר' אליעזר בלבד אמרו אלא על כל הצדיקים וכל המקומות

וכן איתא בספר הזכרונות (זכרון א' סוף פר' א) מרבינו מהר"ש אבוהב וז"ל: "ומדקדוק שורש המצוה הגדולה הזאת מה שמצאנו לרבותינו הקדושים ההולכים ממקום למקום שלא להקל ולהחמיר במנהג יושביה כנגד מה שהורה להם רבם ומנהיגם כמו שאמרו בסוף פרק כל הבשר במקומו של ר' יוסי הגלילי היו אוכלים בשר עוף בחלב לוי, וכו' ומהדברים המתמיהם והמלהיבין את הלבבות ומגדילים הענין עד למאוד הוא מה שאבותינו ספרו לנו **מטוב העיר והצלחת יושביה בנפשם ובגופם ובממונם ההולכים אחר הראש המוחזק בהם לכלי מחזיק יראת ה' ושכל טוב כר' אליעזר בדורו ועליו אמרו בריש פרק ד אליעזר דמילה א"ר יצחק עיר אחת היתה בארץ ישראל שהיו עושין כרי אליעזר והיו מתים בזמנם ולא עוד אלא שפעם אחת גזרה מלכות שמד על ישראל על המילה ועל אותה העיר לא גזרה ע"כ ולא עליו בלבד אמרו אלא על כל הצדיקים מלאים ברכת ה' ועל כל המקומות כי כולם שוים לדבר זה לטובה ולברכה**".

וכ"כ בשו"ת מהרי"ף (ס' נט) מרבינו יעקב פראגי ממצרים (שנולד בערך לפני ד' מאות שנה) שנשאל אודות עירוב בעיר אחת וכתב שם "באתרא שיש להם רב מרא דאתרא ולמדמם תורה, שנהגו לסמוך עליו בדיני התורה בקוליה ובחומריה, דברי אותו הרב שקבלו

עליהם הוקבעו עליהם בחובה כאילו דבריו הם הלכה למשה מסיני שאין בה מחלוקת ואפילו רבים חולקים עליו והזו מדבריו אפילו מקולא לחומרא הרי הוא כאילו זו מדברי תורה ומזלזל בכבוד רבם שלמדם תורה, ראייה לזה בריש פרק ר"א דמילה עיר אחת היתה בא"י שהיו עושין כר"א והיו מתים בזמנן. (ויש לציין לדברי המשנה ברורה (ס' ש"ז סקנ"א) בשם הב"ח "ואין כח לשום מורה לבטל זה שנהגו להקל לפני כמה גדולים").

ויש לציין לעוד חידוש שכתב בהג' הרש"ש (ר"ה כה:): וז"ל אין לך לילך אלא אצל שופט שבימיו, פי' דאפילו יש חכמים גדולים יותר מהשופט אין לך לילך אצלם אלא דוקא אל השופט. ותדע דעיקר מטרת הכתוב אל תיבת 'השופט', לא 'אל אשר יהיה בימים ההם' דוקא":

מיד בדורו אחר ר"א כבר קבעו ההלכה דלא כמותו

והנה במעשה זו שהיו מקילים לעשות כר' אליעזר יש בזה חידוש עצום, דאליבא דאמת אין ההלכה בזה כרבי אליעזר אלא כחכמים שחלקו עליו, ורק בדורו של רבי אליעזר עוד לא קבעו ההלכה דלא כמותו, אבל בדור שלאחריו כבר קבעו ההלכה דלא כרבי אליעזר, וכך כתב החתם סופר בתשובותיו (חו"מ סוף ס' קצ"א) "אלו היו חכמי ישראל שבזמנם ראויים לחלוק עליהם (ר' אליעזר ור' יוסי בן הגלילי) ולהכריע דלא כוותייהו בודאי היו מוחים בידם בכל עוז והיו כופין אותם לעשות כהרוב וכהלכה, ולא שיבנה כל אחד במה לעצמו בעירו וגבולו. אך בהך דמכשירין דר"א ובשר עוף בחלב דריה"ג לא עמדו למנין בחייהם והיה הדבר שקול, ולא היה כח ביד אינך חכמים לכופ אותם לעשות כמותם, ועל זה אחז"ל (סנהדרין ז:): אם ברור לך הדבר כאחותך שהיא אסורה לך אומרם ואם לאו אל תאמרם, אפילו לאפרושי מאיסורא כיון שאין ברור לי לאסור. אבל מ"מ בדור אחר רבי אליעזר ושאר ר' יוסי בן הגלילי איפסקא הילכתא דלא כוותייהו, ע"כ כל המחלל שבת במכשירי מילה חייב חטאת, אם לא נפטרנו מטעם טועה בדבר מצוה".

ועכ"ז אנו רואים דלא אומרים שאותן מקומות שכן נהגו כשיטת רבי אליעזר בזמנו איגלאי מילתא למפרע דלא שפיר עבדי, אלא להיפך שגם כלפי שמיא גליא היו מעשיהם רצויים וקבלו שכר על כך מן השמים.

לעשות כהוראת רבו גם כשהוא מיקל

ובגמ' יבמות (יד.) איתא דקודם שיצא הבת קול שההלכה כבית הלל, הרוצה לעשות כדברי ב"ש עושה והרוצה לעשות כדברי בית הלל עושה, וכתב שם הריטב"א "ואלו עושים כדבריהם ואפילו להקל וגם מורים לאחרים, ואלו מורים ועושים כדבריהם וכההיא דאמרינן (ע"ז מ., נז:): 'נפקי שיפורי דמר ושרו, שיפורי דמר ואסרי' (עיי"ש שהיה שאלה של יין נסך, ויצא שני הכרזות, רבא הוציא כרוז שמותר ורב הונא בר חנינא הוציא כרוז שאסור) ובההיא חתיכה גופא דמורו כל חד וחד הרשות ביד כל אדם לעשות כדברי מי שירצה כיון שהם

שקולים דאי לא היכי מפיק שיפורי מאן דשרי. אבל בחתיכה אחרת כיוצא בה קי"ל בשל תורה הלך אחר המחמיר ובשל סופרים הלך אחר המיקל כדאיתא פ"ק דע"ז (ז.ו) מפי מורי הרב הר"ם:

והנה דברי הריטב"א צ"ב, דמה כוונתו שמותר לכל אחד לבחור לעצמו אם רוצה להתנהג כשיטת המקילים או כשיטת המחמירים, ולמה לא אמרינן שבשל תורה צריך ללכת אחר המחמיר רק בחתיכה אחרת ולא בשאלה זו.

החיוב לשמוע אל השופט אשר יהיה בימים ההם

ובספר קהלות יעקב (ברכות סימן א' סק"א) מהגרי"י קניבסקי זצ"ל הביא דברי הריטב"א וביאר את דבריו וז"ל "כבר עמד הריטב"א ז"ל בפ"ק דיבמות דף י"ד בהא דלפני בת קול הרוצה לעשות כדברי ב"ש עושה והרוצה לעשות כדברי בית הלל עושה כו' והא קיי"ל בשל תורה הלך אחר המחמיר ומבאר דמיירי באותה חתיכה עצמה שעליה חלה ההוראה דמר או דמר ע"ש.

ונראה הביאור בהא דבאותה חתיכה עצמה שעליה שאל לב"ש או לב"ה והתירו, יכול לעשות כהוראתם אע"פ שיודע שאיך בית דין אוסר דזהו נלמד מקרא (דברים יז, ט) דובאת אל השופט אשר יהיה בימים ההם, ועיין חזון איש נשים סי' קל"ד ליבמות די"ד שכתב דה"ה תלמיד עושה ע"פ הוראת רבו מובהק אע"פ שיודע שרבים חולקים עליו וכהא דאמרינן במקומו של ר"א כורתים עצים לעשות פחמים, ונראה שהוא מדין אל השופט אשר יהיה בימים ההם דלגבי תלמידי הרב הוי הרב דידהו השופט שבימים ההם."

ועל דרך זה כתב הגאון ר' משה פיינשטיין זצ"ל בהקדמתו הנפלאה לספרו אגרות משה (ח"א) וז"ל בקיצור "אף שמן הראוי היה לכאורה למנוע מלהשיב למעשה שהרי הרבה גדולי עולם בתורה וביראת ה' נמנעו מלהורות מיראתם ממאמר ר' אבא א"ר הונא אמר רב בסוטה דף כ"ב רבים חללים הפילה זה ת"ח שלא הגיע להוראה ומורה, ובע"כ כוונת מאמרם זה ת"ח שהגיע להוראה אינו רק על אלו שהגיעו להוראה בזמנם דוקא אלא אף על אלו שהגיעו להוראה בדורות אלו, שמחוייבים להורות, מ"מ יש ודאי על כל אחד לחוש שמא אינו מכויין כהאמת ולכן מצד היראה הכריעו שאין יכולין לכויין אמיתות הדין ואין להם להורות, וא"כ כ"ש לקטני ערך כטוני שאין בי תורה וחכמה כראוי שהיה לי למנוע מלהורות לגמרי וכ"ש מלהעלות על הדפוס שהוא כהוראה לכל העולם.

אבל הוא מטעם שהנכון לע"ד בזה שהיו רשאים ומחוייבין חכמי דורות האחרונים להורות אף שלא היו נחשבין הגיע להוראה בדורות חכמי הגמרא שיש ודאי לחוש אולי לא כיוונו אמיתות הדין כפי שהוא האמת כלפי שמיא, אבל האמת להוראה כבר נאמר (דברים ל יב) 'לא בשמים היא' אלא כפי שנראה להחכם אחרי שעיין כראוי לברר ההלכה בש"ס ובפוסקים כפי כחו בכובד ראש וביראה מהשי"ת ונראה לו שכן הוא פסק הדין הוא האמת להוראה ומחוייב להורות כן אף אם בעצם גליא כלפי שמיא שאינו כן הפירוש ועל כזה

נאמר שגם דבריו 'דברי אלקים חיים' מאחר שלו נראה הפירוש כמו שפסק ולא היה סתירה לדבריו ויקבל שכר על הוראתו אף שהאמת אינו כפירושו.

והוכחה גדולה לזה מהא דאיתא בגמרא שבת (קל.) עיר אחת היתה בארץ ישראל שהיו עושין כרבי אליעזר והיו מתים בזמן ולא עוד אלא שפעם אחת גזרה מלכות הרשעה גזירה על ישראל על המילה ועל אותה העיר לא גזרה הרי מבואר דאף שהאמת אליבא דדינא נפסק שלא כרבי אליעזר ולאחרי שנפסק הדין הרי המחלל שבת למכשירי מילה חייב חטאת על שגגתו וסקילה על זדונו, מ"מ כל עוד שלא נפסקה ההלכה כחכמים דרבי אליעזר קיבלו שכר על ההנהגה כרבי אליעזר ומזה מוכח שהחכם מצווה ועומד לפסוק כפי הבנתו אחרי עיונו בכל כחו אף שכלפי שמיא גליא שהאמת ממש אינו כן.

וזהו ענין כל מחלוקות רבותינו הראשונים והאחרונים שזה אוסר וזה מתיר שכל זמן שלא נפסק כחד יכול כל אחד להורות במקומו כמו שסובר אף שהדין האמתי הוא רק כאחד מהן ושני החכמים מקבלים שכר על הוראתם, ומפעם זה מצינו הרבה חלוקים גם באיסורים חמורים בין מקומות הנוהגים להורות כהרמב"ם והב"י ובין המקומות הנוהגים להורות כחכמי התוס' וכהרמ"א ושניהם הם דברי אלקים חיים אף שהאמת האמתי גליא כלפי שמים שהוא רק כאחד מהם".

ויסוד דבריו כתב גם בקונטרס דברי סופרים להגר"א וואסערמאן הי"ד (ס' ד אות ט) דכאשר הורו בי"ד שלא כדין "מפני חסרון ידיעה וכו' אין זו הוראה אלא טעות", אבל בכה"ג שלא היה חסר להם ידיעה ושמעו טענותיהם של החולקים עליהם אבל לא קיבלו מהם "אזי אפילו אם קמיה שמיא גליא שאין האמת כדבריהן אין אלו טועים בדבר משנה אלא בשיקול הדעת וכה"ג מיקרי שפיר הוראה" ונצטווינו שלא לסור מהוראתם ימין ושמאל" עיי"ש.

כפי חלוקת הנפשות כך הם חלוקת המשפטים

הרה"ק ר' צדוק הכהן בספרו שיחת מלאכי השרת (פר' א אות יא) גם עמד על ענין זה איך יתכן שזה אוסר וזה מתיר ושניהם נקראים דברי אלקים חיים ושניהם צודקים, איך אנו מסבירים תמיה זו, וכתב שם ביאור נפלא וז"ל "בכל הוראת משפט יש ספיקות וצדדים שווים לכאן ולכאן וכבר אמרו (עירובין י"ג: וחגיגה ג:) שאף על פי שהללו אוסרין והללו מתירין אלו ואלו דברי אלקים חיים וכולם מרועה אחד ניתנו:

וביאור זה כי הדבר ידוע שיש חלוקים בנפשות וכמו שאמרו (ברכות נ"ח.) ברוך חכם הרזים שאין דעתם דומה זה לזה ואין פרצופיהם דומין וכו'. ובמשנה (סנהדרין ל"ז.) שאין בני אדם דומין זה לזה ושם מייתי עלה בגמרא (ל"ח.) ברייתא דבשלושה דברים משתנין בקול ומראה ודעת. רומזים לשלושה כוחות האדם מחשבה הוא הדעת ודיבור בקול ומעשה במראה. ותכונת עשיית הפרצוף וחיתוך איברי הגוף וכלי המעשה שבשלושתן אין אחד דומה לחבירו כלל:

וכמו שיש ברפואת הגוף חילוקים בין טבעי גופים ובין השתנות הדורות שלא מה שיועיל לגוף זה ודור זה יועיל לאחר כן ברפואות הנפש, ומזה נצמחו כל המחלוקות בתורה שבעל פה שכל אחד אמר כפי מדריגות נפשו מה שראו לתיקונה ולרפואתה:

ולפיכך אלו ואלו דברי אלקים חיים ששניהם ניתנו מרועה אחד כפי חלוקת הנפשות כך הם חלוקת המשפטים ובמקומו של ר' אליעזר היו כורתין עצים לעשות פחמין בשבת, במקומו של ר' יוסי הגלילי היו אוכלין בשר עוף בחלב (שבת ק"ל). ולא היו חוטאים חס ושלום וכדמסיים שם במעשה דעיר אחת שאדרבה כפי מדריגת אותם הנפשות דבר גדול עשו בזה וקבלו שכרן משלם על חיבוב המצוה כל כך. ואף על פי שאחרים אילו עשו כן היו נענשים ומחוייבים מיתה למקום על חילול שבת: (וע"ע בטעמא דקרא מהגר"ח קניבסקי זצ"ל על עניני ר"ה עמ' רלח).

אמנם הדברים עדיין צריכים תלמוד, דאיך שייך שמקום אחד מי שכורת עצים בשבת חייב מיתה ובמקום אחר נחשב שעשה מצוה גדולה ומקבל שכר על זה, ומהו ההסבר שכתב רבי צדוק הכהן ש"כפי חלוקת הנפשות כך הם חלוקת המשפטים, שאדרבה כפי מדריגת אותם הנפשות דבר גדול עשו בזה", האם מצות התורה משתנות לפי מדריגת האדם וחלוקת נפשו, והדברים צ"ב.

וגם צריכים להבין מה שכתב שכל המחלוקות בתורה נצמחו מזה שיש חלוקת נפשות, הרי שיוצא מדבריו שאין המחלוקת נובע רק מהבנה בתורה איך לפרש ולהסביר הפסוקים אלא מטעם אחר שיש להם שורש אחר שנשמתם ולכן יש לכל אחד מהלך אחרת להבין התורה וכמו "שלא מה שיועיל לגוף זה ודור זה יועיל לאחר כן ברפואות הנפש, ומזה נצמחו כל המחלוקות בתורה" והדברים צ"ב.

משום שאנשי ר"א היו אנשים גדולים עשו כמותו

ויש לבאר הדברים לפי תשובת הגאון רבי חיים אלעזר וואקס בעל נפש חיה זצ"ל המובא בספר מאמר יחזקאל (עמ' רסג) בו הוא כותב וז"ל "ואכתוב מה ששמעתי מהרה"ק ר' יחזקאל זלה"ה מקוזמיר מדוע לא זירז אברהם אבינו קודם אור בבקיעת עצי עולה, לפי מה דאיתא בפרק ר' אליעזר דמילה דר' אליעזר אומר כורתין עצים לעשות פחמין לעשות איזמל, ואנן קיי"ל דמכשירי מילה אינם דוחים שבת, ואיתא שם בגמרא אמר ר' יצחק וכו' והיו מתים בזמנם, וכו' ועל אותה העיר לא גזרה, ותמוה לכאורה כיון דאנן קיי"ל דלא כר אליעזר יהיה מחלל שבת ויתחייב מיתה ולבסוף אותה העיר שעשו כר' אליעזר האריכו ימים.

ותירץ דלגדולי שלומי אמוני ישראל ההכנה למצוה הוה כהמצוה עצמה ממש, זה היה דעת ר' אליעזר שמכשירי מילה דוחה שבת כמו המילה עצמה, מאחר שההכנה הוה כמו המצוה עצמה ממש, ונצרך לעשותה בזמן המצוה ממש ולא קודם שהיא עצמה ההכנה הוה כמו המצוה ממש, אך אנן לא קיי"ל כר' אליעזר מפני שאין אנו במדריגה כזו שההכנה

של המצוה יהי כמו המצוה עצמה, אבל אותה העיר שעשו כר' אליעזר והיו באמת במדריגה כזו שההכנה להמצוה היה אצלם כמו המצוה עצמה ממש, ומש"ה מתו בזמנם והגזירה לא נגזרה עליהם, ומש"ה גם אברהם אבינו לא בקע העצים קודם עלות השחר מפני שההכנה למצוה הוי כמו המצוה עצמה ממש לאברהם אבינו ע"ה ותיכף אז היה התחלת המצוה".

ובדבריו יש לפרש דברי תוס' (יבמות יד. ד.ה. במקומו) שכתב שבמתכוין היו מביאים עצמם לכרות עצים בשבת שיהיו צריכים לכך משום חיבוב מצוה. ולפי דברי הרה"ק מקוזמיר מבואר, דכיון שבגודל מדריגתם הם הסתכלו על ההכנה למצוה שהיא גופא חלק מן המצוה ואצלם היה באמת כן שהכינו את עצמם לפני המצוה ממש כמו שהיו מקיימים את המצוה בעצמה, ולכן לא היו יכולים לעשות ההכנה לפני זמן המצוה מכיון שהיא גופא הוי חלק מן המצוה, אם כן לא היו יכולים לכרות העצים לפני שבת, ובמתכוין עשו כן בשבת, משא"כ מי שאינו במדריגה זו, ואין נ"מ לו מאין מביאים עצים ומאין מביאים איזמל, ואינו מטריח את עצמו לכרות בעצמו העצים, ואחת לו אם שליח או גוי כורת בשבילו העצים, אדם כזה אסור לו לכרות העצים בשבת ואם עשה כן חילל השבת.

ובספר יסוד צדיק (עמ' קפ"ה) להרה"ק ר' שלמה'קה מזוויהל כתב שלכן נקבע ההלכה כדברי ר' עקיבא ולא כר' אליעזר מאחר דרוב העולם אינם במדריגה גבוה כזו, דתמיד צריכים לפסוק לפי מדריגת רוב הציבור ולפי המקום והזמן, וכתב שבזה מבואר למה אלו ואלו דברי אלקים חיים "כי באמת ר' עקיבא וחכמים מודים לר' אליעזר ולעתיד הלכה כר' אליעזר".

שמחת אלעזר / בעקבות הגאון רבי שמחה (בן הגה"ק רבי אלחנן הי"ד) וסרמן זצ"ל, ראש ישיבת אור אלחנן, מגדולי דורו וממעוררי תנועת התשובה.

נבואה ותורה מן השמים

נְבִיא מְקַרְבָּךְ מֵאַחֶיךָ כְּמִנֵּי יָקִים לְךָ ה' אֱלֹקֶיךָ אֵלָיו תִּשְׁמָעוּן... נְבִיא אֲקִים לָהֶם מְקַרְבֵּךְ אֲחֵיהֶם כְּמוֹךְ וְנִתְּתֵי דְבָרֵי בְּפִיו וְדָבַר אֵלֵיהֶם אֵת כָּל אֲשֶׁר אֶצְוֶנּוּ... וְכִי תֹאמַר בְּלִבְּךָ אֵיכָה יִדַע אֵת הַדָּבָר אֲשֶׁר לֹא דִבְרוּ ה' (יח, טו-כב)

👉 נבואה □ חוש שישי

נבואה היא חזון, דבר שרואים, אך לא בעין הגשמית. אי אפשר להשיג נבואה בחמשת החושים הגשמיים. נבואה היא חוש שישי.

"...ומה הפרש יש בין נבואת משה לשאר כל הנביאים? שכל הנביאים בחלום או במראה, ומשה רבינו מתנבא והוא ער ועומד... כל הנביאים על ידי מלאך, לפיכך רואים מה שהם רואים במשל וחידה, משה רבינו לא על ידי מלאך שנאמר 'פה אל פה אדבר בו', ונאמר 'ודבר ה' אל משה פנים אל פנים', ונאמר 'ותמונת ה' יביט', כלומר שאין שם משל אלא רואה הדבר על בוריו בלא חידה ובלא משל, הוא שהתורה מעידה עליו 'במראה ולא בחידות', שאינו מתנבא בחידה אלא במראה שרואה הדבר על בוריו..."

משה רבינו לא האמינו בו ישראל מפני האותות שעשה, שהמאמין על פי האותות יש בלבו דופי שאפשר שיעשה האות בלט וכשוף... ובמה האמינו בו? במעמד הר סיני, שעיינינו ראו ולא זר ואזנינו שמעו ולא אחר האש והקולות והלפידים והוא נגש אל הערפל והקול מדבר אליו ואנו שומעים 'משה, משה, לך אמור להן כך וכך'... נמצאו אלו ששולח להן הם העדים על נבואתו שהיא אמת ואינו צריך לעשות להן אות אחר, שהם והוא עדים בדבר כשני עדים שראו דבר אחד ביחד, שכל אחד מהן עד לחבירו שהוא אומר אמת ואין אחד מהן צריך להביא ראיה לחבירו, כך משה רבינו כל ישראל עדים לו אחר מעמד הר סיני ואינו צריך לעשות להם אות... לפיכך אם עמד הנביא ועשה אותות ומופתים גדולים ובקש להכחיש נבואתו של משה רבינו אין שומעין לו ואנו יודעין בבאור שאותן האותות בלט וכשוף הן, לפי שנבואת משה רבינו אינה על פי האותות כדי שנערוך אותות זה לאותות זה, אלא בעיינינו ראינוה ובאזנינו שמענוה כמו ששמע הוא... לפיכך אמרה תורה שאם בא האות והמופת לא תשמע אל דברי הנביא ההוא, שהרי זה בא אליך באות ומופת להכחיש מה שראית בעיניך" וכו' (רמב"ם הלכות יסודי התורה פרק ז-ח).

👉 מציאות ה', השגחה ונבואה

עם ישראל כאשר נהיה לעם עבר כמה תקופות בולטות. התקופה הראשונה היתה עצם היותם לעם. זה קרה בגלות מצרים, מתוך השיעבוד. נכון, המציאות שלהם שם הייתה

מציאות עגומה של חיי צער בתוך גטו נוראי, אך שם ישראל נהיה לעם. הם נכנסו לאותו גטו כמשפחה ויצאו ממנה כאומה.

התקופה הבאה היתה תקופת ההדרכה אודות יסודות האמונה. הדרכה זו נמשכה שנה, השנה שלפני יציאת ממצרים. ההשגחה העליונה ייעדה את כל אותה השנה כדי לטעת בלבבם שלש אמונות בסיסיות. א. מציאות ה'. ב. השגחה. ג. כי ידבר ה' עם האדם ויגלה סודו אל עבדיו הנביאים.

שלשת היסודות האלו הודגמו שוב ושוב במשך השנה לפני יציאת מצרים. במשך כל התקופה בו משה רבינו נשא ונתן עם פרעה הכל התנהל במהלך ניסי. לכולם היה ברור שהדברים שאירעו לא היו יכולים להיעשות על ידי בשר-ודם, עד שלבסוף אפילו חרטומי מצרים אמרו אל פרעה "אֶצְבֵּעַ אֱלֹהִים הוּא" (שמות ח, טו). מאורעות אלו הוכיחו את מציאות הא-ל וההשגחה העליונה. והעובדה שמה רבינו חזה את האירועים מראש בדייקנות, כולל הרגע המדוייק שבהם הם יקרו, הוכיחה בבירור כי ידבר ה' עם האדם ויגלה סודו אל עבדיו הנביאים □ נבואה!

🔗 לא יפול מדבר ה' ארצה

וכך כותב הרמב"ם (הקדמת הרמב"ם לפירוש המשניות): "...יעודי הנביאים והבטחתם... יצדק הכל עד מלה אחרונה ולא יפול דבר מדבריהם, לא קטן ולא גדול, כל ימי עולם, בכל אשר ידבר בו בשם הא-ל... והוא מה שאמר (מלכים ב י, י), 'כי לא יפול מדבר ה' ארצה'", עיין שם היטב ברמב"ם שזהו ניגוד בולט בין נביא אמת להוברי השמים, כי הוברי השמים "יצדקו קצתם וישקרו קצתם... אך שיצדקו בכל דקדוקי העתידות, זה אי אפשר להיות... ואין מיעודי הנביאים והבטחתם כן, אבל יצדק הכל עד מלה אחרונה ולא יפול דבר מדבריהם, לא קטן ולא גדול, כל ימי עולם!"

אמונות אלו הן יסודיות. האמונה בנבואה הייתה נצרכת כהכנה למתן תורה. כי בהיעדר אמונה בנבואה אין אמונה בתורה מן השמים. ובהיעדר אמונה בתורה מן השמים כל התורה מאבדת את הערך שלה.

🔗 תורה מן השמים

קשה מאוד להסביר את זה לאנשים שמעולם לא למדו תורה, אבל ככל שאדם לומד יותר תורה ככה הוא מבין שבעצם זוהי נבואה. לא יתכן אחרת! אבל כדי לחוש בכך צריכים ללמוד ולדעת תורה. כאשר לומדים ויודעים תורה, יודעים שהתורה היא מן השמים. לא יתכן אחרת.

משל למה הדבר דומה, למוצג אומנותי. יש מומחים שיכולים לזהות מי האומן שייצר את המוצג על ידי התבוננות בו. אבל יכולת זו דורשת התמחות. מי שאיננו מומחה ובקי בענין לא יבחין מהו מקור, מהו העתק ומהו זיוף.

יש את כל היקום, ואנחנו נחשפים לחלקים רבים ממנו, למרות העובדה שמה שאנחנו לא יודעים אודות היקום רב לאין-ערוך לעומת מה שאנחנו כן יודעים. ובכל זאת אנחנו יודעים

הרבה אודות היקום. ולמרות זאת יש בני אדם שלא מצליחים להכיר את "האומן" שיצר אותו □ את הבורא!

התבונן בקצה אצבע אחת שלך. יש שם כלי דם. עצבים. שרירים זעירים. הכל מושלם. והוא מייצר את עצמו מחדש כל הזמן. רופא יכול לראות עוד יותר את הפלא של גוף האדם. ובכל זאת אנשים לא מזהים את "האומן" שיצר את האדם. הם לא מזהים את הבורא מתוך התבוננות בקצה האצבע שלהם והם גם לא מזהים את הבורא מתוך התבוננות בבריאה כולה. אבל הרי ברור □ זה לא יכול להיות מעשה ידי אדם. זה גם לא יכול להיות מקרה. כיצד מלמדים הבלים כאלו בבתי ספר שלהם?

וכך בלימוד התורה הקדושה. ללומדים תורה זה ברור □ התורה היא לא מעשה ידי אדם. היא מדי מדויקת. היא מדי נפלאה ונצחית. היא מתאימה לכל הדורות. ללומדי התורה אין שאלה □ ברור להם שהתורה היא מן השמים. לא יתכן אחרת.

לפני שבני ישראל קבלו את התורה הם היו זקוקים להכנה. הם היו זקוקים לידיעות בסיסיות. והם קיבלו את ההכנה ואת ההדרכה שהיו זקוקים להם בתקופה של לימוד יסודי האמונה.

🔗 מעבדים לנביאים "על כנפי נשרים"

שבעה שבועות בלבד הפרידו בין התקופה בה ישראל עדיין היו עבדים, לקבלת התורה שהיתה נבואה שכל עם ישראל היו שותפים לה. המרחק בין עבד לנביא הוא עצום. נביא חייב לעמוד במדרגה נשגבה ביותר (וכדלהלן). ועם ישראל, גם לאחר ההדרכה שהם קיבלו במצרים במשך שנה שלימה אודות יסודות האמונה, עדיין היו עבדים. הם עדיין היום רחוקים מאוד ממדרגת נבואה.

והנה כתוב (שמות יט, ד) "וְאָשָׂא אֶתְכֶם עַל כַּנְפֵי נְשָׁרִים וְאָבֵא אֶתְכֶם אֵלַי". יש כאן שתי בחינות: בחינה אחת היא של הגנה. "כנשר הנושא גוזליו על כנפיו... הנשר הזה אינו מתירא אלא מן האדם שמא יזרוק בו חץ... לכך נותנן על כנפיו, אומר, 'מוטב יכנס החץ בי ולא בבני'. אף אני עשיתי כן... היו מצרים זורקים חצים ואבני בליסטראות והענן מקבלם" (רש"י שם). הבחינה השנייה של "כנפי נשרים" היא מהירות. עם ישראל היו זקוקים להדרכה כדי להכשיר אותם במהירות הבזק להיות ראויים לקבלת התורה.

🔗 וְשָׁמַע הָעָם בְּדַבְרֵי עֲמֹן וְגַם בְּךָ יֵאֱמִינוּ לְעוֹלָם

אחרי שעם ישראל חוו את כל יסודות האמונה ביציאת מצרים, הקדוש ברוך הוא אמר להם, "אני כבר לא זר לכם □ אֶתֶם רְאִיתֶם אֲשֶׁר עָשִׂיתִי לְמִצְרָיִם" (שם). ראיתם זאת בעצמכם. "לא מסורת היא בידכם, ולא בדברים אני משגר לכם, לא בעדים אני מעיד עליכם, אלא אתם ראיתם אשר עשיתי למצרים" (רש"י שם).

בזמן מתן תורה כל עם ישראל היו נביאים. לפני זה הקדוש ברוך הוא אמר אל משה (שמות יט, ט) "הִנֵּה אֲנֹכִי בָא אֵלֶיךָ בְּעַב הָעֶנָן בְּעִבּוֹר יִשְׁמַע הָעָם בְּדַבְרֵי עֲמֹן וְגַם בְּךָ יֵאֱמִינוּ לְעוֹלָם". הרמב"ם בהלכות יסודי התורה (פרק ח) מתאר אפשרות שיבוא יום ומישהו יטען

שגם הוא נביא ושהקב"ה אמר לו לשנות דבר בתורה. כך כותב הרמב"ם: "...אם עמד הנביא ועשה אותות ומופתים גדולים ובקש להכחיש נבואתו של משה רבינו, אין שומעין לו, ואנו יודעין בבאור שאותן האותות בלט וכשוף הן, לפי שנבואת משה רבינו אינה על פי האותות כדי שנערוך אותות זה לאותות זה, אלא בעינינו ראינוה ובאזנינו שמענוה כמו ששמע הוא. הא למה הדבר דומה? לעדים שהעידו לאדם על דבר שראה בעיניו שאינו כמו שראה שאינו שומע להן אלא יודע בודאי שהן עדי שקר, לפיכך אמרה תורה שאם בא האות והמופת 'לא תשמע אל דברי הנביא ההוא', שהרי זה בא אליך באות ומופת להכחיש מה שראית בעיניך" וכו'.

תשובה לנביאי שקר

נבואה היא לא דבר קל. אין לנו דרך להעריך אותה אך אנחנו יודעים שהיא סוג של תקשורת עם העולם העליון, עולם שהוא לא גשמי אלא רוחני. "תורה צוה לנו משה". הגימטריא של "תורה" היא 611. אבל את שתי המצוות הראשונה □ "אנכי" ו"לא יהיה לך" □ מפי הגבורה שמענום (מכות דף כג ע"ב □ כד ע"א). את שני המצוות הראשונות כל עם ישראל היו צריכים לשמוע בעצמם מפי הגבורה כדי שתהיה לנו תשובה מוכנה מראש לנביאי שקר שיצוצו בהמשך ויטענו שהם קיבלו תורה חדשה.

מדריגות הנביאים

אך מדוע לא שמעו את כל המצוות ישר מהקדוש ברוך הוא אלא ממשה רבינו לבדו? מבאר הרמב"ם (שם פרק ז): "הנביאים מעלות מעלות הן, כמו שיש בחכמה חכם גדול מחבירו כך בנבואה נביא גדול מנביא, וכולן אין רואין מראה הנבואה אלא בחלום בחזיון לילה, או ביום אחר שתפול עליהן תרדמה... הדברים שמודיעים לנביא במראה הנבואה דרך משל מודיעין לו... חוץ ממשה רבינו רבן של כל הנביאים.

ומה הפרש יש בין נבואת משה לשאר כל הנביאים? שכל הנביאים בחלום או במראה, ומשה רבינו מתנבא והוא ער ועומד... כל הנביאים על ידי מלאך, לפיכך רואים מה שהם רואים במשל וחידה, משה רבינו לא על ידי מלאך שנאמר פה אל פה אדבר בו... רואה הדבר על בוריו בלא חידה ובלא משל...".

כאשר עמדו בהר סיני, עם ישראל לא היו במדרגת משה רבינו אבל הם חזו נבואה יחד עמו. אך לאחר שתי הדברות הראשונות הם אמרו (שמות כ, טז) "דַּבֵּר אִתָּהּ עִמָּנוּ וְנִשְׁמָעָה וְאֵל יְדַבֵּר עִמָּנוּ אֱלֹהִים פֶּן נָמוּת". מכאן ואילך משה רבינו המשיך בנבואתו הבהירה. עבור כל האחרים הנבואה היתה "בעב הענן".

אין הנבואה שורה אלא על חכם גיבור ועשיר

האדם צריך להגיע למדרגה נשגבה כדי לזכות בנבואה, שהיא התקשרות עם בורא העולם. בהקדמה לפירוש המשניות הרמב"ם מונה מתנאי הנביא: "...שיהיה מאנשי החכמה והאמונה והנזירות והשכל ונועם המדות... שאין הנבואה שורה אלא על חכם, גבור ועשיר...". היה גבול אפילו למה שמשה רבינו זכה לראות. כאשר משה רבינו ביקש

(שמות לג, יח) "הִרְאֵנִי נָא אֶת כְּבֹדְךָ" השיב לו הקב"ה (שם, כ) "לא תוכל לראת את פני כי לא יראני האדם וחי".

נבואה באמצעות 'פילטר'

אודות כל הנביאים כותב הרמב"ם (הלכות יסודי התורה פ"ז) "כשמתנבאים, אבריהן מזדעזעין, וכח הגוף כשל, ועשתנותיהם מתטרפות, ותשאר הדעת פנויה להבין מה שתראה" וכו'. אילו שאר הנביאים היו מתנבאים במדרגת משה רבינו הם היו מתים. הגוף שלהם לא היה שורד את זה, כי הגוף הוא המפריד והמבדיל בין העולם הגשמי לבין האפשרות להתקשר עם העולם הרוחני. "ויאמר ה' אל משה הֲנִי אֶנְכִי בְּאֵל אֵלֶיךָ בְּעֵב הָעֵנָן בְּעֵבוֹר יִשְׁמַע הָעָם בְּדַבְרֵי עֲמֹן" (שמות יט, ט). כל הנביאים זכו למראה פחות בהיר ממשה רבינו היות והם היו רחוקים יותר מהמקור העליון. הנבואה שלהם הייתה באמצעות פילטר, מסננת, שלוקח את ההתגלות הרוחנית ומסנן אותו מרוחני לגשמי כאשר האופן והבהירות שבו כל נביא קיבל נבואה תלוי במדרגתו של כל נביא ונביא.

כאשר בא מישהו וטוען שהוא זכה לנבואה, ניתנו לנו דרכים לבחון אם הוא נביא אמת או לא.

[א"ה. מאמר זה הוא חלק ממאמר בספר האנגלי REB SIMCHA SPEAKS □ "דברי רבי שמחה". ארכו הדברים שם באנגלית (ומביני לע"ז יוכלו לראות את הדברים שם ברחבם והקיפם), ועל כן אין כאן בעברית דבר שלם. זאת ועוד, היות והעניינים דקים ונוגעים ליסודות האמונה, חוששני שמא לא זכיתי לדייק בדברים ובתרגומם, ואם שגיתי □ והוא רחום יכפר, אך כדאי לענ"ד למי לרוצה לעמוד על יסודות הדברים ללמוד בפנים את הרמב"ם בהלכות יסודי התורה פרקים ז-ח, הקדמת הרמב"ם למשניות בתחילתו אודות נבואה בהרחבה, אגרות תימן אודות מעמד הר סיני, ורמב"ן סוף פרשת בא].

תאיר נרי / הרב חיים מאיר נריה

'אשר לא צויתי'

וַיִּלַךְ וַיַּעֲבֹד אֱלֹהִים אֲחֵרִים וַיִּשְׁתַּחֲוּ לָהֶם וּלְשִׁמְשׁ אוֹ לַיָּרֵחַ אוֹ לְכָל צַבָּא הַשָּׁמַיִם אֲשֶׁר לֹא צִוִּיתִי (יז, ג)

א. צריך ביאור בלשון הפסוק "אשר לא צויתי", הלא האיסור בע"ז הוא משום שהקב"ה ציוה שלא לעבדה, ולא משום שלא היה ציווי מהקב"ה לעבדה.

ועוד צ"ב מדוע יש חלוקה בפסוק בין האלהים האחרים לשמש והירח וכל צבא השמים. ויש לבאר ע"פ דברי הרמב"ם בהלכות עבודה זרה פרק א הלכה א "בימי אנוש טעו בני האדם טעות גדולה ונבערה עצת חכמי אותו הדור ואנוש עצמו מן הטועים היה, וזו היתה טעותם, אמרו הואיל והאלהים ברא כוכבים אלו וגלגלים להנהיג את העולם ונתנם במרום וחלק להם כבוד והם שמשים המשמשים לפניו ראויין הם לשבחם ולפארם ולחלוק להם כבוד, וזהו רצון האל ברוך הוא לגדל ולכבד מי שגדלו וכבדו, כמו שהמלך רוצה לכבד העומדים לפניו וזהו כבודו של מלך, כיון שעלה דבר זה על לבם התחילו לבנות לכוכבים היכלות ולהקריב להן קרבנות ולשבחם ולפארם בדברים ולהשתחוות למולם כדי להשיג רצון הבורא בדעתם הרעה, וזה היה עיקר עבודת כוכבים, וכו'".

ובזה מיושב הכל; בתחילה הזכירה התורה את האיסור בעבודת אלוהים אחרים, ואיסור זה אינו צריך פירוש. ואח"כ הוזכר האיסור גם בצבא השמיים, שבהם היה מקום לומר שרצון האל ברוך הוא לגדל ולכבד מי שגידלו וכבדו, וע"כ נאמרה עליהם הלשון "לא צויתי", ואמר הקב"ה שאין ברצונו שיכבדו את צבא השמים, ממילא הרי הם בכלל כל האלהים האסורים.

ב. ובאמת מקור דברי הרמב"ם על דור אנוש לא נתברר כ"כ. ויש אומרים שמקורו מדברי הגמ' בשבת (ק"ח ע"ב) "כל המשמר שבת כהלכתו אפילו עובד ע"ז (דור) אנוש מוחלין לו". ופירש הרמב"ם שהמחילה היא למי שעובד ע"ז מתוך כוונה טובה, כדור אנוש, ולא לעובד ע"ז בלי כוונה זו. אבל בדברי הגמ' לא נתפרש מה הייתה טעותם של דור אנוש.

ונראה שהרמב"ם הוציא דבריו מלשון התורה עצמה על דור אנוש (בראשית, פ"ד כו') "וּלְשֵׁת גַם־הוּא יִלְד־בֵּן וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ אֲנֹשׁ אַן הוּחַל לְקָרָא בְּשֵׁם יְקֹנֶק". ופירש רש"י "אז הוחל - (לשון חולין) לקרא את שמות האדם ואת שמות העצבים בשמו של הקדוש ברוך הוא לעשותן עבודה זרה ולקרותן אלהות". וצ"ב לדברי רש"י מדוע נקראה הע"ז בשם הוי"ה, הלא טעות עובדי הע"ז היא שהם רואים אותה כאלוהות, אבל אף לשיטתם אין שם הע"ז כשם הוי"ה.

ובפרט צ"ע על פי הידוע ששם הוי"ה הוא שם העצם, כביכול, ועל כן כתב רבי עקיבא אייגר בתשובה (על תרגום התפילה ללע"ז) שלא שייך בו תרגום, ומדוע יכונו האלהים האחרים בשמו של הקב"ה עצמו.

ולדברי הרמב"ם מבואר היטב, כיון שטעותם של דור אנוש הוא שבכלל כבודו של הקב"ה הוא גם לכבד את משרתיו הקרויים בשמו.

ולמה שנתבאר יתכן שהיה לרמב"ם מקור נוסף, מלשון הפסוק "אשר לא ציויתי", שמשמע ממנה שהיה מקום לחשוב שיהיה ציווי לכבד את השמש והירח ולהשתחוות להם.

ג. ובספורנו מבוארת דרך אחרת בענין זה, וז"ל "אשר לא צויתי. אשר לא מניתי בשום מנוי בחיריי שיוכלו לעשות כרצונם אבל נתתי להם חק ולא יעבור על היפך מחשבת עובדי עבודת גלולים שחשבו שלכל עיר ועיר יש שר יכול כרצונו להיטיב ולהרע ושהוא מטיב כשיעבדוהו".

ושמעתי מהרב אליהו דיסקין שליט"א שבדבריו בא הספורנו גם להוציא מטעות דור אנוש שהזכיר הרמב"ם, ולדבריו כוונת הפסוק לומר שאין הכוכבים והמזלות דומים לשרי המלך, כיון שלשרי המלך יש כוח ממשלה שנתן להם המלך, ומשא"כ בצבא השמיים שאינם אלא צינור להשפעת ממשלתו של הקב"ה. ולכן אין טעם לכבד אותם.

ודברי הספורנו הם מעין מה שנתבאר, אלא שלספורנו פירוש "אשר לא ציויתי" אינו מלשון ציווי והוראה, אלא מלשון מינוי.

ועוד חידוש נמצא בדברי הספורנו, שהטעם שמחמתו אין לכבד את השמש והירח וכל צבא השמים כמשרתי ה', הוא משום שאין להם כוח עצמי.

אמנם ממו"ח, הרה"ג ר' ח. משה אהרן סלושץ שליט"א, שמעתי בביאור הלשון "לא יהיה לך אלהים אחרים על פני", שהטעם שאין לכבד את הכוכבים והמזלות הוא משום שהקב"ה נמצא בכל מקום, ואין לחלוק כבוד לשרי המלך בפני המלך עצמו, וכנראה בדברי רש"י בקידושין מג. שאוריה החיתי היה נקרא מורד במלכות במה שכיבד את יואב לפני דוד המלך.

לתגובות: c053312259@gmail.com

תבונות שורש □ הארות בפרשה על פי שורשי התיבות / הרב אשר זאב שרייבר, מח"ס תבונות כפיו, תבונות מועד

ויתנו לך כתר מלוכה

משפט שופט ושפטים | שוטר ושוטר | מדוע כרמב"ם הלכות אבל בספר שופטים | הבחנת לב המלך | מהות 'מלכות ה' | עבודת ה'מולך', שקוץ בני עמון וזוהמת הנחש | בהירות הנבואה | תיקון הסדר של 'שופט מלך נביא'

שָׁפְטִים וְשֹׁטְרִים תִּתֶּן לָךְ בְּכֹל שְׁעָרֶיךָ (טז, יח)

שׁוֹם תִּשִּׂים עָלֶיךָ מֶלֶךְ אֲשֶׁר יִבְחַר ה' אֶ-הֵיךְ בּוֹ מִקְרֵב אַחֶיךָ תִּשִּׂים עָלֶיךָ מֶלֶךְ (יז, טו).

נְבִיא מִקְרֵבךָ מֵאַחֶיךָ כַּמְנִי יָקִים לָךְ ה' אֶ-הֵיךְ אֵלָיו תִּשְׁמָעוּן (יח, טו).

מבואר בפרשה שצריך הנהגה של מערכת משפט ושוטרים הכופים לקיים את הדין, וחזק מזה יש הנהגה של 'מלך', ולכאורה למה צריך 'מלך'? למה לא מספיק שיש מערכת משפט ואכיפה? ועוד רואים בפרשה שיש גם הנהגה של נביא, אליו תשמעון, ושוב צריך להבין שאם יש נביא המביא את דבר ה' למה צריך שופטים, ולמה צריך מלך, והרי רואים ששמואל הנביא שפט את ישראל וכאשר ביקשו מלך התרעם אליהם והוכיח אותם, ואמר להם שחטאו בזה שביקשו להם מלך.

ובקיצור, רואים בפרשה שלשה סוגי הנהגה, וכנראה צריכים את כולם, למרות שלכאורה אפשר להסתפק באחד מהם, ועד כדי שיש תלונה על הרוצים יותר מהנהגה אחת, וצריך להבין פשר הדבר.

ונעניין בס"ד בשורשים של 'שפט', שטר, מלך, נבא, ונראה מה יתבהר ויתברר לנו.

'שפט'

מצינו שלשה ענינים השייכים לשורש 'שפט', יש 'שופט' שהוא המברר את הדין כמו 'שפטתי בין איש ובין רעהו' (שמות יח, טז), ויש 'משפט' שהם הלכות ודינים קבועים וידועים כמו 'ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם'. ויש 'שפטים' שהם עונשים וביצוע גזר-דין כמו 'וגאלתי אתכם בזרוע נטויה ובשפטים גדלים' (שמות ו, ו), ובכל אלהי מצרים אעשה שפטים (שמות יב, יב).

ורש"י על 'חושן משפט' (שמות כח, טו) כתב: "שמברר דבריו והבטחתו אמת, דיריישנימיניט בלעז [-הוכחה], שהמשפט משמש שלש לשונות דברי טענות הבעלי דינים, וגמר הדין, ועונש הדין, אם עונש מיתה, אם עונש מכות, אם עונש ממון, וזה משמש לשון בירור דברים, שמפרש ומברר דבריו". מבואר כאן ברש"י ש'משפט' בפני עצמו מתחלק לשלשה ענינים [חוץ מהענין של 'שופט', והענין של 'שפטים'], כי עצם הדיון לפני השופט

נקרא 'משפט', וכן ההכרעה היא בירור 'דבר המשפט', וכן קביעת 'גזר הדין' גם ללא הביצוע מכונה 'משפט'.

ונראה שענין השורש הזה הוא בירור האמת והיושר, שיש הלכות קבועות בין אדם לחבירו על עניני ממון והם קובעים מהי ההנהגה הישרה והצודקת לקבוע למי שייך הממון, והכללים האלו הם 'משפט', ולפעמים צריך לברר מי דובר אמת ומי משקר, ואז צריך להופיע לפני השופט, והוא העושה את ג' עניני המשפט הנזכרים ברש"י. ולפעמים האמת נעדרת לא יודעים הצדק עם מי, ואז כאשר ה' מעניש מישהו ועושה בו 'שפטים' בזה הוא מברר מי הצודק, ומובן מה שמצינו 'בכל אלהי מצרים אעשה שפטים', ולכאורה מה שייך להעניש אליל? אלא שהענין אינו העונש אלא בירור האמת, וכאשר יש לאליל מאמינים שהוא הכח העליון והשליט, כביכול צריך ה' לעשות בו שפטים לברר שהוא שקר.

ובספרי הרמב"ם מצינו שיש ספר 'משפטים' ויש 'שופטים', ובספר משפטים הכניס את ההלכות המבררות את הספקות בעניני ממונות או בזכויות שיש לאדם ברכושו של חבירו, ואת דרכי הבירור במחלוקות ביניהם [ללא דיני קנין ונזיקין וגזלות] וכל אלו הם ענין של בירור האמת או היושר. ובספר שופטים כלל את הדינים הנוגעים לשופט לצורת ניהול המשפט וגזר הדין וביצועו.

אלא שהרמב"ם הכניס בספר שופטים גם דיני מלכים ומלחמותיהם, וגם הלכות ממרים שהם עניני כיבוד ומורא - אב ואם רב ובית-דין, וכן הכניס שם את הלכות אבל ונראה שהבין ש'מלך ומלחמותיו' הענין שלהם הוא להביא את האמת והיושר לעולם. והענין של כיבוד אב ורב, מבטא את ההכנעה לפני הגדולים והמחנכים, כי בפשטות האמת יותר ידועה להם.

והענין של אבלות הוא להביע הכנעה לפני 'שופט כל הארץ', כי מצד השכל יכול אדם לומר שכך הוא טבעו של עולם שיש סוף לכל אדם, ולא בוכים על חלב שנשפך... וכל הלכות אבלות באים להורות שהמוות הוא עונש, והקרובים המצטערים מהעונש עליהם להרגיש נזופים, אם מישהו לא מתייחס לזה הוא כצוחק מהעונש שהטיל עליו השופט, או שמתלונן על השופט שלא צדק בגזרתו, ונמצא שהאבלות היא הכנעה לפני האמת.

וכן נראה מדבריו בספר המצוות (עשה לז) שהמצוה לכהן ליטמא לקרובים הוא כדי לחזק את ענין האיבול, על ידי שגם כהנים שמשום כבודם אין להם להיטמאות למת, בכל זאת צריכים להיטמא לקרובים שמתאבלים עליהם, ומבואר שהאיבול הוא 'פחיתות כבוד', גם בהלכות תשעה באב כתב הרמ"א שיש לאדם למעט מכבודו והנאתו, רואים שענין האבלות הוא להשפיל עצמו, להודות על האמת ולקבל גזר דין.

שטר

שוטר הוא זה שדואג לביצוע גזר הדין המשפט, כי השופט יכול להודיע מה האמת, אבל לראות שהאמת תשלוט זוהי עבודה של שוטר, והנה אין דין שהשוטר ישתמש במקלות וכו', אלא אם יכול לשכנע את הנדון לקיים את דבר המשפט מסתבר שעדיף יותר, ואולי

לכן אומר הפסוק 'שופטים ושוטרים תתן לך... ושפטו את העם משפט צדק', שנראה שהדין לעשות 'משפט צדק' הוא גם על השוטרים, כי אם שוטר יכול לסדר שבעל הדין יקיים את דינו מתוך הסברה, או רק מתוך איום ולא מתוך מכוח ממש, הרי שה'צדק' אומר שכך ראוי לעשות.

ובדברי חז"ל מצינו הרבה מאד את הענין של 'שטר', כי ה'שטר' מבורר בו מה האמת ומי חייב למי וכו', ועל כן ה'שטר' הוא כמו 'שוטר', שומר על ביצוע האמת והיושר, והנה הוא עושה את זה בשקט, ללא מכוח, ואדרבא, כל ההמצאה של 'שטר' הוא כדי שיוכלו לנהל את האמת ללא בלבולים מיותרים, ורואים שוב שאכן זהו הענין של 'שוטר' שיראה שהדין יתבצע בצורה הכי מקובלת.

מלך

בספר 'שופטים' נזכר מופיע ב' פעמים פסוק 'בימים ההם אין מלך בישראל איש הישר בעיניו יעשה' (יז, ו. כא, כה), והפסוק הזה מאיר לנו את הענין והצורך של 'מלך' למרות שיש 'שופטים' □

כי הנה כמבואר השופט בא לברר את האמת והישר, עסוק בתביעות וויכוחים המגיעים לשיפוטו, והוא הקובע מה האמת והישר, אבל יש בעולם הרבה ענינים שהסגנון הישר לא ידוע בהם, אלא כל אחד סובר שהיושר הוא כפי מה שהוא מבין, והמצב הזה יתכן שיזיק רק לאדם עצמו ולא לאחרים, ויתכן שבעקיפין יגרום נזק לאחרים, ויתכן שגם יעורר מחלוקת בין אנשים באופן שהמשפט לא יכול להכריע.

ולמשל, אדם שסבור שצריך ללמוד רק הלכה ולא גמרא, ויש לו סברות למה כך הוא הדבר הישר, יתכן שטועה הוא ועושה נזק לעצמו, ולא לאחרים, אך לפעמים יהא בעקיפין נזק לאחרים כי הוא יורה הלכות ללא ידיעת הטעם או שיגרום רפיון לאחרים, ולפעמים יתכן גם וויכוחים כי כל הסבורים כמותו ירצו לכפות על הישיבות שיקבעו ללמוד רק הלכה.

או למשל אדם שסבור שצריך להתפלל שמונה עשרה 12 דקות, ולכן מפסיד קדושה, הרי שיתכן שעושה נזק לעצמו, ולפעמים בעקיפין יגרום למנינים להתארך כי לא יוכלו להתחיל חזרת הש"ץ, ולפעמים יתכן שיחליט שכל המנינים בשטיבלא"ך צריכים להמתין בשמונה עשרה 12 דקות.

והמתבונן יראה שיש בכלל ישראל הרבה קבוצות נפרדים שלא מתחתנים ביניהם, ולפעמים אף מתלוננים זה על זה, ולפעמים אף נלחמים בחריפות, והכל בגלל הוויכוחים מהסוג שכל אחד מחליט לפי הנראה בעיניו מהו ה'יושר'.

וידוע מה שדרשו חז"ל על 'בימי שפוט השופטים' שזה דור ששופט את שופטיו, שהשופט אומר 'טול קיסם מבין עיניך' והנודון משיב לו 'טול קורה מבין עיניך', וזהו כבר מצב גרוע מאד שאמרו חז"ל ש'אלמלא מוראה של מלכות' □ איש את רעהו חיים בלעו, אבל יתכן מצב של 'שפוט השופטים' גם כאשר המשפט שולט כהוגן, וזהו מחמת שכאשר כל אחד סבור אחרת לגבי ה'ישר', לא עוזר דיון לפני השופט, כי הנודון טוען שהשופט הזה לא יכול

לשפוט כי הוא עצמו שייך לאלה הסוברים שהיושר הוא אחרת ממה שאני סובר. ועד שיש לך שני בתי דינים, אחד פוסק שצריך להיות קנאי, ואחד סובר שצריך להיות פשרן...

ולזה צריך 'מלך', והתורה מדגישה 'מקרב אחיך תשים עליך מלך', שצריך מישהו המכיר את העם, שייך לעם, מגיע מתוך העם, הוא היכול למצוא את הקו המפשר בין כל הישרים. ולמשל כאשר רב בשטיבלאך קובע כמה דקות תהא תפלת י"ח, ברור שיתחשב באנשים שהתפלה חשובה להם יותר מאנשים המוניים שצריכים לצאת ידי חובה ותו לא, למרות שהראשונים אינם הרוב, אך כמובן לא יוכל להתחשב בהם מאד, וכל החלטה כיוצא בזה להנהגת ציבור הוא ענין השייך ל'מלך'.

וכמובן 'מלך' לא יכול לומר שהנהגה הישרה היא להתנהג אחרת מההלכה והמשפט, לא שייך להתחשב באנשים הסוברים שהיושר הוא לא להתנהג כהלכה.

ויתכן שהמלך יצטרך לקבוע לכל מיני קהילות הוראות אחרים, לפי הנטיות של אנשי אותה קהילה.

גם צריך מלך לדאוג להצלחה של הממלכה, ולמשל אם הרבה אנשים יחליטו לנטוע תפוזים, באופן שיהא עודף תפוזים בארץ, ולעומת זו לא יהא להשיג תפוזים, ומשום מה כל אחד יטען שהוא הזכאי בנטיעת תפוזים □ צריך המלך להכריע בתוקף שפלוני יטע תפוזים ופלוני תפוזים.

והנה הקב"ה הוא 'מלך כל הארץ', כי כמעט כל הצלחת ההתנהלות הארצית נעשית מזה שה' סידר שכל אחד יהא משהו אחר ישר בעיניו וכל אחד יהא לו כישורים אחרים, ולכן כל אחד יעסוק במקצוע אחר, ויופיע בכבישים בשעות אחרות, כך יהא בארץ כל סוגי המקצועות, ולא יהיה עומס בכבישים, וכבר הארכנו בזה בכמה מקומות, וכל הבעיה היא כאשר יש התנגדות בין שני אנשים או קהילות הבוחרים ב'ישר בעינם' שאז צריך המלך להתערב.

ובעצם כל אדם צריך להיות 'מלך' על עצמו, כי כל אדם צריך לעסוק בכל מיני לימודים ומצוות וניהול בית ומשפחה וכו', ויתכן שנראה לו מצד היושר להשקיע הרבה בענין אחד, וזה על חשבון ענינים אחרים, וצריך יהודי לקחת על עצמו את 'עול המלכות', לקחת אחריות על חייו, להתבונן שיש עליו כל מיני מטלות וסידורים ולא צודק להתחמק מהם או להתעלם מהם, ויתכן שלא ישר להרבות במשהו מסוים על חשבונם, וצריך לבחון היטב מה השכל דורש ממנו, ומה הרגש מבקש ממנו, ולמצוא איזה קו מכריע, ונקודה שענין זה יבואר עוד בהמשך הדברים.

מצינו גם ענין 'הימלכות' □ התייעצות, וזהו אכן ענין שאדם מבולבל בין כל העיסוקים שלו, והנגיעות שלו מכריעים לו שכך וכך הוא היושר, ואינו מצליח לגלות את כח המלכות אשר יכריע, וזהו מצב של אין חבוש מתיר עצמו מבית אסורים, ועליו להימלך במישהו אחר, לתת לו את המלוכה.

[ובגמרא ברכות (כט, ב) אמרו: "כשאתה יוצא לדרך - המלך בקונך וצא. מאי המלך בקונך וצא? אמר רבי יעקב אמר רב חסדא: זו תפלת הדרך". והאליה רבה (סימן קי) בשם השל"ה הק' כתב: אם שגורה תפלת הדרך בפיו, אזי ילך לבטח דרכו, ואם לא, ישמור עצמו מפני הסכנה ח"ו, ועל זה ישנים על לב, כל בר דעת, וזה פירוש המלך בקונך וצא, עכ"ל, (וכ"כ החיד"א בחומת אנך שיר השירים ד, טז. ועיין גם בצל"ח על הגמרא שם)].

מולך

ובפרשת השבוע מופיע הפסוק "לא ימצא בך מעביר בְּנוּ וּבְתוּ בְּאֵשׁ" (יח, י), וידוע שזוהי עבודה זרה ששמה 'מולך' ונזכר כמה פעמים בפרשיות אחרי-קדושים בסגנון 'מזרעך לא תתן להעביר למלך, וכן מצינו בנביאים שנוכר ויבנו אֶת בָּמוֹת הַבַּעַל אֲשֶׁר בָּגִיָּא בֶּן הַנֶּחֱם לְהַעֲבִיר אֶת בְּנֵיהֶם וְאֶת בְּנוֹתֵיהֶם לְמֶלֶךְ (ירמיהו לב, לה, וע"ע מל"ב כג, י) □

וצריך להבין למה העבודה הזו מכונה 'מולך', ולמה בויקרא לא נזכר ענין העברה באש אלא השם 'מולך', וכאן נזכר ענין האש ולא השם 'מולך'?

ונראה שהנה הפסוק אומר 'לב מלכים ושרים ביד ה'', וכן יש מאמר ש'לב המלך לב העם', והיינו שהמלך מנהיג לפי מה שמרגיש בלבו שזהו צורך וטובת העם, ולכן אף שקובע חוק נוקשה ובלתי מתפשר, והעם מתרעמים ומתלוננים, סוף סוף זהו טובתם, אלא שיש להם נגיעות שאינם נותנים להם להרגיש אל נקודת המלכות שלהם עצמם. וכל זה טוב ויפה כאשר יש למלך לב אנושי, ואז גם כאשר עושה חוק לא מובן, יכולים אנשים להרגיע את עצמם ש'לב מלכים ושרים ביד ה'', וזוהי החלטה מלמעלה... אך כאשר אליל נעשה מלך, ומבקש מעשים אכזריים, רוצה הוא לקחת 'מלוכה' שאנשים יאמינו שכך נגזר עליהם מלמעלה, למרות שזהו משהו חסר הגיון, ובאמת הוא אין לו כלל לב, אלא הכומרים ברשעותם המציאו את העבודה הזו, וזהו פשע שמישהו ללא לב לוקח לעצמו כח של מלוכה.

ובחומש ויקרא שהוא דבר ה', מזכיר את שם האליל שהוא 'מולך', אבל כאן בפרשה שהם דברי משה רבנו, העומד בפרשה של סדר המלוכה האמתית בישראל, אינו מסוגל לומר את השם 'מולך' על התועבה הזו, לכן רק מתאר את הרשעות שלה.

מצינו גם שהיה לבני אמון אליל ושמו 'מלכם', והוא שקוץ עמונים (מל"א יא, ה), אלהי בני עמון (שם לג), תועבת בני עמון (מל"ב כג, יג). ובמלכים (א יא, ז) נאמר 'למולך שקוץ בני עמון' מבואר לכאורה שהאליל הזה הוא של עמון, [אבל יתכן שהעבודה להעביר באש אינה של עמון, שהרי בפרשה הקודמת נאמר 'כי גם את בניהם ואת בנותיהם ישרפו באש לאלהיהם' ומדובר שם על יושבי ארץ כנען], ולפי המבואר שענין האליל הזה הוא שעושה עצמו מלך, אפשר לומר שהנה יש 'מלך' ויש 'עם', והמלך תפקידו לעצור ולכוון את העם, אולם 'עמון' הוא מלשון 'עם', והיינו שהמהות שלהם היא שהעם הוא המלך, שמאמינים שכל אחד צריך לעשות הישר בעיניו, והמלך צריך לשפוט בין הצדדים ולהכריע כפי הרוב או כיוצא בזה, ללא הבנת לב של מלך [ואפשר להוכיח את זה מכמה דקדוקים בפסוקים, ואכמ"ל], וההשקפה הזו מגיעה מהאליל שלהם שמבואר בזהר הקדוש (בראשית קעג, א)

שהסמל שלו היה צורת נחש, והיינו, שמוסרים את ההנהגה לנחש הקדמוני שהוא יצר לב האדם, הוא המחליט מה היושר, וכאשר ההחלטה מהו היושר אינה מסורה למצפון הלב, אלא ליצר לב האדם, אפשר גם להגיע להעביר בנים ובנות באש. ומבואר בספר שמואל ובדברי הימים (א כ, ב) שדויד המלך לקח את 'עטרת מלכם מעל ראשו... ותהי על ראש דויד', ומבואר בגמרא (ע"ז מד, ב) שביטלו את איסור העבודה-זרה שהיה בזה, ובזוה"ק שם אמרו שמחקו את צורת הנחש, ונראה שדויד המלך שכל ענינו היה להעמיד מלכות שמים בעולם, ומבואר כמה פעמים בפסוקים שהיה מיוחד בזה שלבו היה שלם עם ה' אלקיו, שהמלוכה שלו התנהלה לגמרי על פי היושר שה' נותן בלב, רצה לבטאות בזה שכל ענין המלוכה בארץ הוא להשגיח שה' יהא מלך, שסדר העולם וטבעו יתנהל כפי היושר שה' קבע לעולמו, שכל אחד יוותר על המלוכה העצמית שלו, וימסור אותה ליד ה', יתן לה' כתר מלוכה, שלא יתן לשרירות לבו והנחש להחליט מהו היושר בניהול חייו הפרטיים והכלליים, אלא יבטל ויכניע כל נגיעותיו ויבקש לשמוע מה ה' שואל ממנו.

נביא

ברש"י (שמות ז, א) על 'ואהרן אחיך יהיה נביאך' כתב: "כל לשון נבואה אדם המכריז ומשמיע לעם דברי תוכחות, והוא מגזרת (ישעיה נז יט) ניב שפתים..." מבואר שכלל את ענין 'נביא' בשורש 'נוב' שהוא ענין תנובת הפה, אבל הרד"ק כללו בשורש 'נבא' ואומר שכמו שהנביא מדבר בשליחות האל כך אהרן ידבר בשליחות משה. ולכאורה נראה מכל זה שעיקר התואר נביא הוא מסירת הדברים, ולא עצם היכולת לשמוע את דבר ה', אולם בפרשה שלפנינו שאומר לא לפנות לקוסמים וכו' אלא לשמוע בקול נביא, נראה שכח הנביא הוא היכולת לדעת דברים נעלמים, וצריך להבין כיצד מסתדרים הדברים.

ואולי אפשר להסביר כך, שכל אדם יש לו נקודה של השראה שיכול להרגיש דברים נעלמים ועתידיים [שהרי אפילו לחיות יש כח כזה, כפי הנשמע שכאשר היה הצונאמי שהים עלה על גדותיו לא היה שם חיות, שכולם ברחו לפני כן], אלא שהאדם מחמת נגיעותיו וסברותיו, יכול לפתח את ההרגשה לכיוון אחר מהאמת, או שיכול בכח הסברא לדחות את ההרגש, וכל הענין של הקוסמים וכו' הוא לתפוס את ההרגשים הנעלמים הללו, והנה המבחן של האדם לדעת אם שיבש ובלבל את ההרגשה או לא, הוא באם מוכן להודיע ולספר בבטחון ובשלוח את העתיד להיות או את הדבר הנעלם, כי אם אינו בטוח בדבריו וממילא חושש שהדיבור שלו יזיק או יתבדה, אינו יכול לספר את הדברים, [ולכן נביאי השקר נקראים 'נביאים' כי היה כל כך מפותים אחר רעיונות שקר עד שהיה להם בטחון להודיע את הדברים]. ונביא השומע את דבר ה' ממש, יש לו כח דיבור בטוח מאד, וכל הקוסמים וכו' רחוקים מאד מאד מבהירות כזו.

והנה הנביא גדול מהמלך, כי כאמור המלך צריך להרגיש במצפון הלב מה טוב לעם, ויתכן שנגיעות שונות ישבשו אותו ולבו לא יהא כל שלם וישר עם ה' אלקיו, אולם הנביא מביא את דבר ה' בבהירות גדולה, מלך לא יכול לחלוק על נביא.

ומבואר ברמב"ם שמינוי מלך נעשה על ידי נביא ועל ידי סנהדרין של שבעים ואחד, וזה כנראה כדי להורות לו שהמשפט הקבוע וכל מה שנודע על ידי נביא □ אין זה תחת השיפוט שלו, כל התפקיד שלו הוא רק להכריע בדברים שלא הובררו על ידי משפט או נביא.

למעשה

והנה בפרשה שלפנינו הסדר הוא שופט, מלך, נביא □ ראשי תיבות 'שמן', כי כידוע שמן רומז לחכמה שהיא אור, כי החכמה מאירה את האמת, והחכמה אומרת שבכל שאלה צריך קודם לברר את המשפט, ואם אין בירור צריך להקשיב למלך, ואם הדבר נעלם גם מהמלך צריך נביא.

אולם בסדר של כלל ישראל, בתחילה היה הנהגה של משה שהיה נביא, ואחר כך היו [גם] 'שופטים', ואחר כך 'מלכים', והסדר הזה בא להורות שהנביא והשופט קודמים למלך, הם הממנים את המלך, והתלונה של שמואל הנביא על ישראל על שרצו לרדת מבירור של נביא לבירור של מלך, ובדברי תוכחתו אומר להם (שמואל א יב, יב): וַתֵּרְאוּ כִּי נֶחֱשׂ מֶלֶךְ בְּנֵי עַמּוֹן בְּאֵי עֵלְיָכֶם וַתֵּאמְרוּ לִי לֹא כִּי מֶלֶךְ יִמְלֹךְ עָלֵינוּ וְהִ' אֱ-הֵיכֶם מְלֻכְכֶם, מרמז להם מה היתה הנגיעה שלהם ברצותם מלך, כי ראו את 'נחש מלך בני עמון', שזהו מצב שהמלך נגרר אחר ההמוניות של העם הנגררת אחר הנחש הקדמוני, כי לא רצו הנהגה ברורה ברורה כל כך של נביא אשר אומר בדיוק את דבר ה', באופן שה' הוא המלך, קשה לחיות עם עול מלכות שמים ברור שכזה, יצר לב האדם רוצה מלך בשר ודם המתפשר לכאן ולכאן, נותן הצדקה גם להנהגה שלא כל כך ישרה... והתורה נותנת מקום ליצר הזה [בבחינת לא דברה תורה אלא כנגד יצר הרע], כי יש אנשים המדמים שאילו היה להם גי'פיעס' המודיע להם בדיוק בכל רגע מה ה' דורש מהם □ היו החיים שלהם זורמים בנעימות ללא ספיקות, אבל המציאות היא שקשה לעמוד בזה, אדם זקוק להרגיש קצת בחירה עצמית, וירידת הדורות גרמה שלא יהיו בדרגה של הנהגה ברורה כל כך כמו נביא, [ולמעשה מבואר בסוף ספר ירמיה וספר דברי הימים שהחורבן היה על שהמלך והעם לא שמעו בקול נביא].

אך יהודי מצווה ב'תמים תהיה עם ה' אלקיך', לעבוד תמיד להרגיע את היצר עם נגיעותיו ולהאמין יותר ויותר שה' יודע מה טוב בעבורו, וה'אחת שאלתי' שלו תהיה 'שבת בבית ה' כל ימי חיי לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו', להיות במצב שנמצא לפני המלך, ולא מלך שיכול להתבלבל, אלא המלך ה' המבקש לעזוב את כל מחשבות אדם ותחבולותיו ויצרי מעללי איש, לא להיגרר אחר ההמוניות והנחש, אלא לתת את המלוכה לה', וסדר התיקון הוא כמבואר בפרשה, בתחילה צריך לברר את דבר המשפט, לתקן את הענינים שברור שהם היפך ההלכה, זאת היא התשובה של חודש אלול, ואחר כך בראש השנה הוא קבלת המלכות, שגם בדברים שאין הלכה ברורה □ יבקשו את היושר האמתי, את מה שבאמת טמון במצפון הלב, ואחר כך אפשר להגיע לסוכות שהוא ענין 'סוכה ברוח הקודש', שואבין רוח הקודש, בחינת נבואה, ושמחתם לפני ה' אלקיכם.

תשובות הגר"ח □ פנינים מתורת רבינו מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי זיע"א (חלקם טרם נדפסו) / הרב אהרן הלוי גרנדש מח"ס תשובות הגר"ח

שו"ת בפרשת שופטים

א] ש. שופטים י"ח כ' - כ"ב. אך הנביא אשר יזיד לדבר דבר בשמי וגו' ומת הנביא ההוא. וכי תאמר בלבבך איכה נדע את הדבר אשר לא דברו ה'. אשר ידבר הנביא בשם ה' ולא יהיה הדבר ולא יבא הוא הדבר אשר לא דברו ה'. וצ"ב דכיון דימות וכמ"ש ומת הנביא ההוא נוכל לדעת שלא דברו ה', וא"כ מהו וכי תאמר בלבבך איכה נדע וגו' והרי נדע עי"כ שיראוהו מת. וכיון שכן ק' גם למה הוצרך לומר סימן אחר והיינו מאי דכתיב אשר ידבר וגו' ולא יהיה וגו', דהא בלא זה גם נוכל לדעת ע"י שימות וכנ"ל. וצ"ב.

ת. איך ידעו סנהדרין להרגו.

*

ב] ש. שופטים י"ח כ"ב. אשר ידבר הנביא בשם ה' ולא יהיה הדבר ולא יבא הוא הדבר אשר לא דברו ה' בזדון דברו הנביא לא תגור ממנו. צ"ב דהא לעיל מקרא כ' כתיב, אך הנביא אשר יזיד לדבר דבר בשמי את אשר לא צויתיו לדבר ואשר ידבר בשם אלהים אחרים ומת הנביא ההוא, ופרש"י שם וז"ל אשר לא צויתיו לדבר אבל צויתיו לחבירו עכ"ל, וכיון שכן, אף שהקב"ה לא ציוהו מ"מ יתכן שזה יתקיים מכיון שהקב"ה צוה לחבירו דהיינו לנביא האמת, וא"כ איך נדע שבאמת לא דבר אליו ה'. וצ"ב.

ת. כאן לא כתיב אשר לא צויתיו, הנביא יענש בידי שמים, או שחבריו הנביאים תרולב בו כמ"ש בגמ'.^ל

*

ג] ש. ליעל מה שהק' כת"ר בספרו טעמא דקרא, פר' שופטים, היאך הסביר שלמה מדוע נתגלו טעמן של שני המקראות, י"ל דגם לדידן לא כתי' מדוע נתגלו טעמן של אלו רק מדוע לא נתגלו טעמי תורה, וע"ז אמרו חז"ל, שהרי שני מקראות נתגלה טעמן מאיזה סיבה שהיא, ונכשל בהן גדול העולם, אבל אין חז"ל מסבירים מדוע נתגלה טעמן של אלו השניים.

ת. אה"נ. אך שלמה מסתמא הסביר כך, מדוע על זה נאמרו טעמים.

*

^{לב} צ"ל: התרו.

^{לג} סנהדרין פ"ט ב'.

^{לד} מח"א שליט"א משנת תש"ל. והתשובה בע"פ ולא בכתב.

ד] ש. שופטים י"ח ט"ו. איתא בתרגום יונתן ב"ע, נביא מביניכון מן אחוכון 'דדמי לי ברוח קודשא' וגו', ולהלן פסו' י"ח איתא שם, נביא אקים להון מביני אחיהון 'דרוח קודשא ביה כותך' וגו'. ולכאורה צ"ב למה לא תרגם גם להלן י"ח 'דרוח קודשא דיליה דמי לרוח קודשא דילך' וכיו"ב, וכמו שתרגם הכא פסו' ט"ו.

ת. היינו הך.

*

ה] ש. שופטים כ' א'. איתא בתרגום יונתן ב"ע, דאפקכון 'פריקין' מארעא דמצרים. מהו התרגום של 'פריקין' בלה"ק.

ת. פדויים.

*

ו] ש. שופטים כ' ה'. ודברו השוטרים אל העם לאמר מי האיש אשר בנה בית חדש ולא חנכו ילך וישב לביתו פן ימות במלחמה ואיש אחר יחנכנו. יל"ע מה היה עם השוטרים עצמן, דלא נתבאר בקרא עלייהו אם גם הם היו חוזרין לביתם או לא. והנה לענין משוח מלחמה מצאתי שכתב מרן שליט"א בדרך חכמה פ"ה מכה"מ הכ"א בה"ל ד"ה משוח, דיוצא למלחמה כיון שכל המלחמה מתנהל על פיו אא"כ יש לו הכרח דרשאי לחזור. אבל לענין השוטרים עדיין יל"ע. ושוב מצאתי מש"כ מרן שם בה"ז בה"ל ד"ה ואינו, דמשמע משם דהשוטרים (שהם כהנים) אינם יוצאים למלחמה אא"כ רוצים יכולים. אך אין ברור לי אם באמת כן מבואר מדברי מרן שם.

ת. הכהנים אין יוצאין. לה

*

ש. בהנ"ל. והנה אם נימא שצדקו דברינו בכך שהשוטרים הם כהנים א"כ ניחא והיינו דמרן ענה לנו שהשוטרים אין יוצאין. אבל אם לא צדקו דברינו והיינו שהשוטרים לאו בהכרח כהנים הם א"כ עדיין נשאר מה ששאלנו האם השוטרים חוזרים לביתם או לא. (ואולי כונת מרן הי' דהשוטרים לא בהכרח כהנים הם ויתכן להיות שוטרים שאינם כהנים ורק השוטרים שהם כהנים לא יוצאין אבל השוטרים שהם לא כהנים יוצאין).

ת. מסתמא חוזרים.

לתגובות: A0548408381@gmail.com | בעזה"י, ניתן להשיג ספרי תשובות הגר"ח בכתובת הנ"ל.

^{לה} כתב מרן שליט"א בשיח השדה ח"ג (קידושין פ"ב א', ד"ה כהן) וז"ל, כהן מהו ביפ"ת, קשה הרי לא הותרה יפ"ת אלא במלחמה וכהנים אין הולכין למלחמה כמש"כ הרמב"ם בפ"ג משמיטה הי"ב, ואין לומר דמיירי במלחמת מצוה דבזה גם כהנים הולכין דהא בספרי אי' בהדיא דמיירי דוקא במלחמת הרשות, ועוד דמלחמת מדין מצוה היתה ואפ"ה אמרי' בספרי שם דשבטו של לוי לא הלכו, ואין לומר דמיירי בכהן המשוח מלחמה שהרי הוא לא נלחם ולא לקח שבטי רק קרא הפרשה (ועמש"כ בד"א ברמב"ם שם בבה"ל), עכ"ל מרן שליט"א שם.

חינוך בפרשה / הרב יחיאל מיכל מונדרוביץ', מפקח בתלמודי תורה ומרצה חינוכי

בית אינו פנימייה!

יהודי מתל אביב בא לפני הגראי"ל שטינמן עם בנו הנער, וביקש כי יתקבל לישיבתו הק'. שוחחו בלימוד והרב התרשם מידיעות הבן, וביותר - מרמתו הרוחנית. אמר הרב 'רואים בחור תל-אביבי איכותי מבחור בני ברק! איך זה?! המשיך הגראי"ל ולימד **פרק דעת ומוסר**: "יש אמירה עתיקה 'הבית הירוד ביותר - שווה יותר מה'רחוב' הטוב ביותר'. בב"ב הרחוב שמור ומוקפד. הורים 'סומכים' שילדיהם יתחנכו מאליהם ויספגו קדושת הסביבה... ואילו, הרחוב בת"א פרוץ. לכן ההורים משקיעים בבית, מחנכים ולא סומכים על אחרים. כך נהגתי גם אני כשגידלתי את ילדי בכפר סבא...".

פותחים השבוע ל**זמן אלול**. תמו ימי בין 'הזמנים' הבנים עוזבים את הבית ושבים ללימודיהם. נחמד בקרבנו תובנה כי הגם שתלמוד תורה וישיבה הם כחמצן לנשמות הנערים, 'תיבת נח' בפני מי סער זדונים, **עיקר החינוך הוא בבית**. דמות הילד ואישיותו מתעצבות בבית. בעוד כחודש נתרשם בפיוט 'ונתנה תוקף' בו מזכירים 'אדם יסודו מעפר'. אדם הוא 'כלי חרס'. בבית היוצר מעמיד האומן גוש חמר רך ומתחיל ליצור צורה. מסובב בעדינות, מטפח ומעמיד, שומר על לחות החומר ובקצות אצבעותיו יוצר צורת הכלי. מתחת ידיו יוצאים צלחות שטוחות לצד קערות עמוקות, בקבוקים בעלי צוואר ארוך ופיה צרה וכדים בעלי קיבולת גדולה. כלים למוצקים וכלים לנוזלים, גדולים וקטנים...

'הבית' יוצר כלי. הילד בא לת"ת כ'כלי עשוי'. צוות ההוראה שואף למלא בו תוכן ולהעשירו בחכמה ודעת. אך איך יוצקים 'יינה של תורה' לצלחת שטוחה? איך ממלאים פרי 'עץ הדעת טוב' בכלי שפיו צר? המלמדים חפצים למלא ולהחכים, אך 'כליו של קונה' מוגבלים. משקיעים בשיטות דידקטיות, עמלים באומנות, אך 'צורת הכלי' נקבע בבית!

אי-שם בחו"ל ניצב שלט בכניסת בית הספר, המקבל פני ההורים המלווים ילדיהם ללימודים. השלט נושא מָסַר חשוב:

"הורים יקרים! ברצוננו להזכיר לכם כי 'מילות קסם' כמו שלום, סליחה, בבקשה, ותודה □ שומעים הילדים בפעם הראשונה בבית. רק בבית לומד ילדכם להיות נקי, מאורגן, אדיב, לדבר בכבוד, לשמור על זמנים ולמלא משימות כראוי. רק בבית לומד הילד מכם, הורים יקרים, להיות עדין, לא לדבר בפה מלא אוכל, ולהשליך שאריות לפח. בבית הוא לומד סובלנות ולכבד מבוגרים. הוא לומד מכם להעריך מורים. הבית מלמד יושרה וצדק, ערך האמת וזהירות מגזל ופגיעה ברכוש הזולת. אצלנו בבית הספר הוא ילמד קרוא וכתוב, לשון מתמטיקה ופיזיקה, היסטוריה גאוגרפיה וגאומטריה, כימיה ואומנויות. את חינוך ההורים אנחנו משתדלים לשמר. **תעשו אתם את שלכם ואנחנו נעשה את שלנו!**"

בשונה ממוסד לימודי שבו יש 'מערכת שיעורים': בשעה ראשונה לומדים חומש, בשנייה כתיבה וכו', הבית עוסק בחינוך הילדים **בעל עת ובכל שעה**. ילד מפנים ערכים, בית שמח מגדל ילדים שמחים, בית עם רוח אופטימי מגדל אנשים חיוניים וחיוביים. ובעיקר, בית של יראת שמים מעמיד יראי השם. לא 'שיעור חינוך' מחנך לקדושה ולשאיפות רוחניות כמו האוירה הביתית. ילדים חשים את **לבבות הוריהם** ואינם מושפעים מדיבוריהם. ילד לומד בבית מה עיקר, מה חשוב, איך מביטים על העולם, והוא מתחנך. **הבית אינו פנימייה לאוכל כביסה ושינה**. הבית מוסד חינוכי!

מורי-זקני ז"ל סיפר על בית הוריו בלודז' שבפולין: "ארוחת צהרים אכלנו יחד. הבנים והבנות שבו מהלימודים. אבא הגיע מהעסק ואכל איתנו. במהלך הארוחה לימד אבא הלכות נטילת-ידיים, בציעת הפת, ברכות וברכת המזון. לא היה בחיידר 'שיעור דינים'. הלכות שבת למדנו בסעודות השבת מפי אבא. אמא לימדה את הבנות הכשרת עופות, בדיקת ביצים ותולעים וכו'. **ההורים היו מחנכים**. במוצ"ש הלכו ההורים לבקר דודים. ילד שכבר ידע 'לשבת בצד בשקט' זכה להתלוות לביקורים אלה. כך התחנכנו להליכות ונימוסים. במועדי ישראל שמענו מהורינו הלכות ומסורות... איזה 'דרך ארץ' היה בפני ההורים בימים ההם! ההורים היו מחנכים...". והמשיך: "אחרי 'השואה' נותר דור יתום ללא הורים, או הורים שברי כלים. 'מלמדים ו'משגיחים' שימשו **בדיעבד** תחליף לחינוך ההורים. גם זה מפגעי המלחמה...".

מוסדות החינוך משופעים באנשי מקצוע: אנשי הוראה רבים ואישי חינוך, יועצים ומתגברים, כוח עזר וסיוע. הללו לא נועדו להוות תחליף לקשר בין הורים לילדיהם! נשקיע בטיפוח קשר עמוק ובריא. שיחות נפש, הקשבה, שעת 'אבות ובנים' הוא השעה היקרה בשבוע! קירוב לבבות! יצירה משותפת, הקראת סיפורים, 'משחקי חברה' מחברים... אדם עם 'רקמול' אינו בהכרח זמר, 'ארון ספרים מלא' אינו מעיד על תלמיד חכם. כך, הורות אינה 'כי יש לו ילדים'. צריך להשקיע. להתמסר לילדים. **להפיק** מהם נחת. לגדל **משפחה**, ולא 'שכנים' שגרים איתנו בדירה, על חשבוננו...

בהצלחה בעבודת הקודש! יחיאל מיכל מונדרוביץ'

123ymm@gmail.com

פתשגן הכתב - חידה בפרשת השבוע / מבית 'לא

יסור שבט מיהודה'

חידה בפרשת השבוע!

להזמנת ברכות מחורזות ניתן לפנות דרך מערכת אספקלריא (לבקש עריכת 'פתשגן הכתב')

ביחד הם תזכורת טובה

אחד בחוץ ואחד בפנים

הוא לא ישנה ממה שנצטוה

וימשיכו כך גם הבנים.

*

פתרון חידת 'פתשגן הכתב'

הפתרון: שני ספרי תורה של המלך

המלך צריך שני ספרי תורה אחד בבית גנזיו ואחד צמודה עמו לכל מקום שהולך

יז, יח ורש"י שם

*

על ידי כך לא ישנה מהמצוה שהצטוה

יז, כ ורש"י שם

*

ובניו ימשיכו בדרכו כי הם קודמים לכולם אם מתאימים

יז, כ ורש"י שם

אספקלריא לפרשת שופטים תשפ"ג

אספקלריא לדף היומי

אספקלריא לדף היומי - הארות במסכת הנלמדת

הרב יוסף דב הרצוג, ארה"ב

דף ה. תאמר שטר שאין פודין בו הקדש ומע"ש דכתיב ונתן הכסף וקם לו. ופרש"י שכתב שטר לגזבר שמתחייב עצמו מעות אין ההקדש פדוי עם השטר נזיל"ע לענין מע"ש למי מסר השטר ולמי חייב עצמו וראיתי לבאר שהכוונה דקאי בחלול מע"ש דרך מקח שקונה מחבירו פירות מע"ש ועי' במהרש"ל שכתב שיותר נכון היה שהכוונה שיש לו שטר חוב מאחרים ומסרה להגזבר דאינו פדוי, והגם דאפשר לפדות הקדש עם שוה כסף אבל בשטר לא כמבואר בתוס' לעיל דף ב. דדרשי' כלל ופרט וכלל ובעינן דבר המטלטל וגופו ממון וכן משמע שלמדו התוס' שם דהביאו ראיה מסוגין, וכל זה צ"ע דהא בסוגין דנים מצד שטר קנין ולא מצד כסף וע"ע ברשב"א שנקט שאם מחייב עצמו סתם התחייבות בשטר לא חל בכלל השעבוד דמנה אין כאן משכון אין כאן וכתב שהכוונה שכתב בשטר הקדש זה פדוי לא חל הפדיון ולפ"ז ניחא שהכוונה שרצה לעשות חלות הפדיון עם שטר ומכח זה יתחייב ליתן דמים להקדש מכיון שקנה החפץ כמו בעושה משיכה על חפץ ונתחייב ליתן דמים וכן הבין המקנה ורצה לפרש כן גם בדברי רש"י אבל הקצות בסי' קצ' ו' כתב שכוונת הרשב"א שהגזבר כתב לו שטר שהקדש זה פדוי לו ובודאי גם כוונתו דמכח זה יתחייב ליתן דמים אבל עצם הוצאה מרשות הקדש והכניסה לרשותו נעשה ע"י שטר.

דף ו. והוא שעסוקין באותו ענין. ונתן לה ולא פירש לה כלום אז לר' יוסי מהני ולר' יודא צריך לפרש, ולשי' ראב"ש מהני גם מענין לענין באותו ענין, והנה התו"ג בסי' קמא' סו' חידש דבקידושין יש דין אמירה חוץ המעשה קידושין [ואולי המקור הוא מדכתב רש"י עה"ת בכמה מקומות דבאדם לא שייך קיחה רק על ידי דיבור] ובוה מובן מה דאיתא לעיל דנתן הוא ואמרה היא אינה מקודשת מה"ת דכיון דכתיב כי יקח ולא כי תקח כמבואר ברש"י לעיל, משום דגם אמירה הוי חלק מן הקידושין וצריך שיבוא מהבעל ועיי"ש שחידש שאפילו אומדנא דמוכח לא מהני ואולי היכן דהאומדנא בא מכח הבעל אפשר דמהני דהוי בכלל כי יקח [ועי' ברש"י במשנה דכתב בכסף ובביאה שצריך שיאמר הרי את חוץ בשטר דכתיבה הוי כאמירה] ולפ"ז לכאו' מ"ח ר' יוסי ור' יודא אם הדברים שדיברו קודם מהני דלהוי כאמירת הרי את מקודשת וביותר איתא במאירי דלא מהני עסוקין באותו ענין אלא אם הדיבור היה מלשונות שהיו מועיל לענין קידושין, ועי' ברעק"א שדן על הא דמבואר בגיטין פא. דהן הן עידי יחוד הוי עידי ביאה משום דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות אלא בועל לשם קידושין ולכאו' לא היה שם אמירה ורצה לומר דכיון דיש אומדנא דאינו עושה בעילתו לשם זנות הוי כאומר אבל לדברי התו"ג יש לדון ואם נימא דהיכן דהאומדנא מכח הבעל אז ניחא אבל יל"ע לפ"ז דלמה רש"י במשנה פירש שצריך אמירה גם בביאה, וע"ע שם שהשואל דן דנימא מכח החזקה דודאי אמר לה הרי את מקודשת לי ואז ניחא רש"י במשנה אבל הרעק"א לא ניחא ליה בהא דא"כ היו העדים צריכים לשמוע האמירה

[ואכתי צ"ב דבמשנה שם במע"ש נחלקו גם לענין מע"ש אם מהני עסוקין באותו ענין ולפי הנ"ל צ"ב אם גם שם יש דין דיבור ואכ"מ].

דף ז. וניפשטו לה קידושי בכולה מי לא תניא. ופרש"י באמר לשון מקודשת דהוא לשון הקדש וכן הוא בתוס' [ועי' בקו"ש אות נא' דיש שני אופנים לעשות חלות קידושין או שמתחיל עם הקנין וממילא חל האיסור או שמתחיל עם האיסור ועי"ז נעשה קנוי לה ותלוי באיזה לשון אומר] ועי' במקנה דהקשה דמאי ראייה מרגלה של זו עולה דשם חל על רגלה ואח"כ מתפשט אבל הכא א"א בכלל לחול החצי והאחרונים כתבו לתרץ דההתפשטות חל מיד בדיבור שלו וכן מוכח דהא מבואר לקמן דחזר ולקחה והקדישה ולכאו' צ"ב למה צריך להקדיש החצי השני למה לא נתפשטה הקדושה, ומוכח דדין פשטה אינו אלא בשעה שמקדיש [ועי' בתוס' גיטין מג:]: והגמ' מדמה דכמו דלא אמרי' שם פשטה כשיש שותף ודעת אחרת כמו כן בקידושי אשה, ולכאו' צ"ב דגם בבהמה שלו ואמר רגלה זו תהא עולה לא רצה להקדיש יותר ואעפ"כ בע"כ מתפשט וכמו כן הכא למה לא יתפשט וצ"ל דלא שייך שיתפשט על דבר שאינו שלו דע"י פשטה לא הוי רק כאילו הקדיש כולו ועי' בהגהות חשק שלמה, והנה כשחזר ולקח החציה השני מהשותף והקדישה לכאו' עכשיו הוא מקדיש קדושת הגוף ואותו קדושה מתפשט על כולו מכיון שעכשיו כולו שייך לו נוגם על החצי הראשון] ואעפ"כ א"א להקריבו מכיון שכבר חל דחוי על הקדושה ראשונה, ומשמע מדברי רש"י שתמכר ויקרב אחרת בדמיה וא"צ להמתין עד שיפול בו מום מכיון שלמעשה לא היה ראוי להקרבה ועי' באחיעזר ח"ג סי' סו' ומבואר דקדושת הגוף עם דחוי אפשר לפדות בלי מום.

דף ח. אף שוה כסף נמי דקייץ. והנה ללישנא קמא אי דאמר בכל דהוא בודאי מקודשת ופרש"י דבציר מפרוטה לא שוה, ולל"ב דפליגי נמי בכל דהוא והגם שבודאי שו"פ סובר רב יוסף דלא מהני רק אם קייץ ואומר לה השווית של החפץ וכמו בפדיון הבן שצריך שיאמר להכהן השווית של החפץ ובפשטות קאי על לישנא דקייץ ועי' במהרש"א על תוד"ה מנא והחזו"א הגיה דקאי לל"ב [ונ"מ אם מקדשה בטבעת דלל"ב צריך שיאמר לה השווית ועי' בתוס' לקמן דף ט. בענין המנהג שאין מקדשים באבן יקרה רק בטבעת] ולפי דחוי הגמ' בפדיון הבן מהני אפילו אם אינו שוה ה' סלעים דיכול לומר לדידי שוה, ועי' בר"ן דצייד דלענין קידושין לא מהני בפחות משו"פ לומר לדידי שוה לי מכיון שאין לו בכלל תורת כסף וכן מבואר בתוס' לעיל דף ג. דאינו תלוי בקפידא שלה רק דבעינן תורת כסף ובפחות משו"פ אין לו תורת כסף בכלל, והגם דיש לדון דבאבנ"ז מבואר דהא דיכול לומר לדידי שוה לי היינו דהטעם דשו"כ ככסף היינו מצד דאפשר לקבל על זה כסף ואם הוא אומר לדידי שוה לי היינו שהוא היה משלם על זה כך א"כ נחשב ששוה כן מכיון שאפשר לקבל סכום זה ע"י אותו אדם, ולפ"ז מובן מה שתמה הקצות בסי' רמג' דהיאך יכול לומר הכהן לומר לדידי שוה לי אטו הוא הבעלים על הבן [ועי' בספורנו פ' בא וכן הנוסח דהכהן אומר מאי בעית טפי דמשמע שהכהן עושה חלות פדיון וצ"ב לפ"ז דברי התוס' שגם כהנת יכולה לעשות הפדיון] וביותר דשייך לכל שבט כהונה אבל לפי הנ"ל ניחא [אלא דצ"ב לפ"ז דא"כ יהני גם כלפיה כהן אחר] ובעצם דברי הקצות שם דמהני פדה"ב אפילו בע"כ דהוי פרעון

חוב יל"ע מדברי הגמ' לעיל דמהני מתנה ע"מ להחזיר בפדה"ב ואם הוי חוב לא שייך לפרוע חוב בכה"ג ומוכח לכאו' דהוי מצות נתינה בעלמא לכהן ומכח זה נעשה חוב ועי' בקו"ש.

דף ט: בעולת בעל מלמד שנעשה לה בעל ע"י בעילה. והנה רש"י לומד שקאי על הפסוק כי ימצא איש שוכב עם אשה בעולת בעל אבל הר"י הזקן לומד שקאי על הפסוק דאבימלך והיא בעולת בעל, ורש"י מיאן בזה דא"א ללמוד מקודם מתן תורה ובפרט לדברי הר"מ ריש הל' אישות דקודם מתן תורה היה נעשית אשתו ע"י שמייחד אותה לו והאופן היחוד היה ע"י ביאה ולא היה בכלל מעשה קנין וא"כ א"א ללמוד משום דביאה הוי מעשה קנין, והנה לקמן דרשו מהך פסוק דבעל עושה אותה בעולה אפילו שלא כדרכה משא"כ באחר והריטב"א ביאר דבעל מכיון שהביאה מהני לענין שנעשית קנויה לו ממילא מה"ט מקבלת ג"כ שם בעולה אבל באחר שבא עליה שלא כדרכה שלא הועיל הביאה לשום דבר ולא הוי רק מעשה זנות אין לה שם בעולה מכיון שבתוליה עוד קיימין, והגם דביאה שלא כדרכה נחשב כביאה בכה"ת כולה היינו מצד הגברא דעשה מעשה ביאה אבל לענין אם האשה מקבלת שם בעולה אינה רק אם עשה ביאה דמשנה מציאותה דעוקרת הבתולין או כלפיה הבעל דכיון שמקבלת שם בעולת בעל הוי שנוי באשה, ובזה אפשר להבין החילוק דאיתא לקמן בין חיוב סקילה דנערה מאורסה דרק הראשון חייב סקילה מכיון שנעשית כבר פגומה בזה שבעל אותה אחר אבל לענין קנס באונס ומפתה אז כל זמן שבתוליה קיימין קנסה אותו התורה ועי' בחי' ר' ארי' לייב [ועי' במ"ח ר"מ ור"י הזקן אם חייב בכשלא כדרכה].

דף י: אי בביאה שע"י חופה וכסף שע"י חופה. ופרש"י דביאה אחר החופה אז ביאתה מאכילתה, ובכסף פי' דהיה חופה אחר כסף, והגמ' מקשה דבשניהם אכלה, ועי' בתוס' הרא"ש דהקשה דאם איירי בביאה אחר החופה אז א"צ להביאה דהחופה לחוד מאכיל [ועי' בפנ"י דר"ל לומר דאתיא כרב הונא דחופה קונה ואינו עושה רק אירוסין וזה דלא כדברי המהרש"א דעושה נישואין] ואולי אפשר לבאר שי' רש"י עפ"י מה שמבואר בדבריו בכתובות דף מח: דעיקר נישואין היינו חופה וביאה ומה שמהני חופה לחוד להאכילה היינו מכיון דזהו ההתחלה לביאה שעכשיו נעשית ראויה לביאה [ועי' בתוס' ר"י הזקן ענין חופה שמייחדים שיהוי לבד באופן דראוי לביאה] ועי' בביאור הגר"א אהע"ז סי' לג' באריכות וממילא מובן שקורא חופה ביאתה מאכילתה שזהו בעצם מה שעושה אותה לנשואה מכיון שהיתה ראויה לביאה, ובזה מובן דברי רש"י לעיל דפחות מבת ג' אינה אוכלת אפילו ע"י חופה הואיל ואין ביאתה ביאה, ואולי אפילו למ"ד דיש חופה בפסולות או חופה נדה דנחשב לחופה אבל היכן דהאשה אינה בת ביאה אולי לכו"ע לא מהני חופה.

דף יא: והרי טענה. ופרש"י ובשלמא אי לאו רב אסי הוי אמרי' דפירושו של כסף הוי ממונא וכיון דלא פירש כמה מסרו הכתוב לחכמים ולא קים להו להשביעו בפחות מטענה של שני כסף [וזהו סברא לענין חיוב שבועה אבל לענין קידושין אמרי' כיון דאפקיטיה מפרוטה אוקמא אדינר דזהו שיעור חשוב לענין קידושין ועי' ברש"ש] ומבואר מדבריו דרב

אסי חידש שני חידושים דפירושו של כסף בתורה היינו מטבע היוצא ועוד חידש שהתורה קבעו לפי מטבע של צורי שזה היה אז המטבע היוצא וקושית הגמ' הוא על חידוש הראשון של רב אסי דכסף היינו מטבע, והנה לפי מסקנת הגמ' דרב אסי לא דיבר רק על כסף קצוב לפ"ז הא דבשבועה בעינן שני כסף היינו משום דפירושו של כסף בדבר דאינו קצוב היינו ממון וממילא בעינן שני כסף וכמו שפרש"י, ומיושב קושית התוס' ישנים מובא במהרש"א דמנ"ל לפי האמת השיעור שטענה הוא בשני כסף, והנה לפי הך תי' נחלקו בזה גופיה ב"ש וב"ה אם הך כללא הוי דוקא בכסף קצוב או בכל כסף שבתורה וזהו כוונת הגמ' לעיל דנקט רב אסי היינו דלשי' ב"ש איתא להך כללא בכל התורה כולה ועי' בחי' ר' ארי' לייב.

בומרנג - דרמה סוחפת בהמשכים בעלת מסר חד ביותר / הרב חנוך חיים וינשטוק

פרק כ"ד פרופיל של שדכן בלתי נלאה.

תמצית הבלגן סביב בית הכנסת נר תמיד:

פיליפ ובניו זממו להדיח את פסח הגבאי לאחר שחינו סר בעיניהם. לצורך זה ניסו לפטר את החזן המוצלח ר' יעקב ליכטנוביץ, אדם מטעמים התחזה כשליח של פסח ובעברית מגומגמת הודיע לו כי פסח הגבאי מודיע לו בזה כי הוא מפוטר ומעתה ימלא את מקומו חזן אחר. יעקב שהיה מופתע לחלוטין החליט להרים טלפון לפסח כדי לברר את סיבת הפיטורין, כך נודע לפסח שלא ידע מהסיפור הוא קלט מיד כי הרעיון בא מפיליפ ושות' שמבקש לפגוע במעמדו.

בהתייעצות עם עו"ד אורי גרינשפן החליט פסח לתפוס את השור בקרניו, הוא לוקח על עצמו את מימון החזן ומבקש ממנו לתת במוצאי שבת של סליחות הופעה מיוחדת במינה שתהדהד כדי שהציבור יהיה עמו לחלוטין. פיליפ לא נוכח במקום אבל קיבל דיווח מהמתפללים על ההופעה המיוחדת שנתן החזן ליכטנוביץ.

הוא נחרד בהבינו כי פסח נכנס עמו לעימות ללא כל חשש ולא יודע מה עושים עם החזן שמינה במקומו, חזן אפור בשם שלי ברק, בעצת בניו הוא מחליט להשיב מלחמה שערה ולהשים את החזן החדש קרוב מאד לעמוד, כדי שלא יהיה סיפק ביד החזן ליכטנוביץ לגשת אל העמוד, הוא יסיק את המסקנה כי אינו רצוי ויותר לא יראה את פניו, הדבר יגרום שגם פסח יבין כי ישנה מלחמה רצינית בינו לבין הפרוזידנט ויתפטר מאליו.

אלא שהיה מי שהקשיב לסודות והדליף את הרעיון לפסח, הוא התייעץ עם אשתו והיא נתנה לו רעיון שר' יעקב יתחיל את התפילה לפני העמוד כבר ב"פסוקי דזמרה" כך ישתלט על העמוד עוד לפני ששלי ברק ייגש לעמוד.

הרעיון הצליח ביותר, שלי שהגיע סמוך ל"המלך" שומע את המנגינות של החזן מרחוק, הוא קולט שעשו לו תרגיל מביש ביותר, בו במקום החליט שאין לו מה לחפש בבית הכנסת, הוא יצא מבית הכנסת ונמלט עם מונית שירות בעיצומו של יום טוב. שני מתפללים ראו זאת והחליטו להדליף זאת אחרי התפילה.

הגבאי שהגיע באמצע נשמת היה המום, הוא לא קלט איך החזן ניגש לעמוד עוד לפני המלך, שנים רבות הוא מתפלל בבית הכנסת ומעולם לא ניגש חזן לפני המלך? את החידה פתר לו החזן בעצמו כשעמד לפוש אחרי תפילת שחרית, הוא הוריד מעליו את הטלית וכך גילה כי החזן הוא לא אחר מהחזן הקודם.

פיליפ נזעם מאד, הוא מבין כי פסח עושה בבית הכנסת מה שבא לו, תיכף לזה חש ברע ומוזעיק אמבולנס לבית הכנסת. בניו אף הם נמלטים מבית הכנסת בהחלטה לא להופיע לתפילה של מחר, הם מעדיפים את התפילה בטמפל הרפורמי שסמוך לביתם.

*

וחקרת ודרשת היטב, ידו של מי במעל:

לאחר התפילה ניגשו כמה סקרנים אל הגבאי פסח שולביץ, לחקור אותו על החזון השני שעלה לקראת המלך לבית הכנסת ולפתע ירד ונסע במונית שירות.

"מה טיבו של חזון זה שהולך עם כל הלבוש ומחלל את יו"ט בריש גלי, האם הוא מתאים להיות חזון?"

"תאמינו לי שאין לי מושג על כך, אני לא הזמנתי חזון שני כי אין בו כל צורך! אולי זה אורח שהגיע לשמוע את היצירות של החזון שלנו?"

"לא, זה לא מתקבל על הדעת, אם כך היה עליו להישאר למה הוא ברח מיד?" הקשה לו אחד מהמתפללים שאהב להתנגח עם כל אחד.

"אתה שואל טוב, אבל ממש אין לי מושג יד מי בדבר" התנער פסח מנטילת אחריות.

"אולי זה מיסטר פרזידנט פיליפ? מתאים לו לעשות לך תרגיל עוקץ" ענה לו מתפלל אחר שחיפש אקשן.

"לא יודע, בעצם הכל יתכן, אבל ממני לא שמעתם כלום, כי אני ממש שווה לכם באי הידיעה. אני מבקש ממכם לא לפרסם שום דבר בשמי" התחנן הגבאי שרצה לשמור על טוהר שמו.

לאחר שכל הקהל התפזר ניגש אחד מהמתפללים אל פסח שולביץ ואמר לו בלחש.

"אני קלטתי מזמן שאתה רועד כמו עלה נידף מהפרזידנט, אדליף לך סוד חשוב שתשמור אותו אצלך לעת פקודה, אם הוא ירצה להתאנות לך, יש לך קלף מנצח."

הוא התכופף ולחש לו במשך שתי דקות סוד מדהים ביותר, עיניו של פסח נקרעו לרווחה, מעולם לא החל לשמוע שמץ דבר על העניין, אבל אם כפי שהוא אומר, אין לו לחשוש מהצל של עצמו, ביום שפיליפ ינסה לחפש עליו, יש לו "אס" אותו ישמור כקלף מנצח.

הוא ביקש מהמדליף לשמור את פתחי פיו, לא לספר שמץ דבר מכל מה שסופר, אף הוא לא מתכוון לספר לאיש על מה שנאמר, אבל הוא ינסה לברר בשקט רב את העניין כדי שלא ייפול באיזו מהמורה. כעו"ד הוא יודע שלא כל דבר מקבלים, אבל לשמור צריכים לשמור ולתייק את זה בארכיון נסתר להשתמש בו בעת צרה.

*

ר' יעקב ליכטנוביץ פורש מהחזנות:

למרות הכעסים הרבים שנוצרו בין הפרזידנט והגבאי, לאחר הטלפון של עו"ד אורי גרינשפן שקטו הרוחות, כלפי חוץ נראה היה שפיליפ השלים עם המציאות, פסח עושה את העבודה כיאות, הוא מארגן מדי פעם כנסים ומביא מרצים, השם של "נר תמיד" זוהר שוב.

קרוב למאה וחמישים מתפללים חדשים קבועים יש לו מדי שבת רגילה, יחד עם הוותיקים יש לו קרוב ל-300 מתפללים. ובימים נוראים יש לו כבר מעל 700 מתפללים, ההכנסות הקבועות של בית הכנסת עולות, יש פעילות משגשגת בערבי ראשי חודשים.

מחוסר ברירה שילם פיליפ מקופת בית הכנסת את כל ההוצאות, כל פעם הרגיש כאילו חותכים חלקים מבשרו, אבל לאחר שחשב שוב ושוב נרגע, הרי גם הוצאות ביתו והרכב היוקרתי ושלוש האחויות שיש לו ברודוס ובאיי הוואי עולים לו כסף רב מאד, שם הוא לא מתרעם על ההוצאות הרבות, כדי להחזיק ממלכה צריכים הון רב מאד, א"כ גם בית הכנסת שלו צורך כל מיני הוצאות, אבל זה משמר לו את המתפללים, וזה גם גורם לבית הכנסת המתחרה להצטמק וזה מה שטוב.

אין לפיליפ מושג מהיכן פסח מביא כל פעם מרצה אחר, מפעם בפעם הוא מביא מקהלה של בנים בגילאי 10-12 ששרה ומזמרת לפני הנאספים עם הרכב תזמורתי מובחר, בניצוח של מנצח בעל שם, גם פייטנים בנוסח המזרח מגיעים מפעם לפעם לערבי שירה מזרחית, הקהל מאד נהנה מהגיוון הרב שבית הכנסת מציע להם.

נראה היה שלפסח מחכים ימי דבש, כל אויביו השלימו עמו ומעמדו איתן, הוא אינו צריך לעשות כלום, הכל מתנהל בניווט טייס אוטומטי.

אך לא כן הדבר. לא עובר זמן רב ולפתע נוחתת עליו צרה לא פשוטה, החזן ר' יעקב ליכטנוביץ החליט לעזוב את בית הכנסת, בעקבות שיחה קשה שהייתה לו עם הרבי שלו עמו היה מתייעץ רבות בכל הליכות ביתו.

יום אחד שאל אותו הרבי לפי תומו, באיזה בית כנסת הוא מתפלל בימים נוראים, יעקב סיפר לו בקצרה על אורחות בית הכנסת, אך לא נכנס לעומק הפרטים, כדי שלא ישאל יותר מדי קושיות.

אבל הרבי החכם הצליח לסובב אותו בחקירותיו, עד שר' יעקב נאלץ להודות לו, כי לא אחד ולא שניים מהמתפללים מגיעים לימים הנוראים ברכבם ובפרשיהם בשל המרחקים העצומים מהמקום, יש במקום חניון צדדי שאינו בולט לעין שקולט בימים נוראים רכבים רבים מאד, הם מתעוררים מדברי הכיבושים שלו ומבטיחים לסור מדרכם הרעה, אלא שכאשר יוצאים הימים הקדושים מתפוגגים להם ההבטחות ומתמוססים כשלגון בקיץ הלוהט.

"שומו שמיים רב יעקב, עד להיכן הגעת? אתה נותן יד לפושעים!!! במחילת כבודך אתה עושה להם "והערב נא" את התפילה בקולך הזך והמצוחצח, הם באים במיוחד בשבילך,

כי חוננת ב"מתנת שמים" קול ערב במיוחד שמושך אליו כמגנט, איך אתה רוצה לזכך אותם, אם אתה מכשיל אותם בעקיפין? חושש אני שהכסף שאתה מקבל מסיוע לידי עוברי עבירה אין בו ברכה".

"אני מבין שהרבי שליט"א אומר לי לפרוש מהמקום" השיב ר' יעקב בכאב לב. הרבי נתן בו מבט שאומר את הכל.

לפתע התעוררו בו המחשבות, הרבי צודק בכל טענותיו, איך לא חשב עד עתה על הטענה הפשוטה שהוא נמצא בבית כנסת שרבים ממתפלליו הם מחללי שבתות וימים נוראים. בשעתו הלחץ הממוני הרב השכיח ממנו מחשבות פשוטות כאלו, עת נזכר כמה בעיות צמחו לו באחרונה עם בנו שמחה'לה בן ה-10 שכל יום שני וחמישי נמצא אצל טובי הרופאים בשל בעיות קשות בהמוגלובין שמעוררות אצלם חששות כבידות, כמה כסף נשפך על ההוצאות הרפואיות, עד שספק אם הוא נהנה מהכסף שמקבל משם.

"אני מאחל לך שתמצא בית כנסת אחר ששם המתפללים יותר יראים ושלמים, לא חסרים בתי כנסת כאלו, הכסף שתקבל יהיה כסף יותר כשר ותשרה בו הברכה" עודדו הרבי.

רב יעקב לא התמהמה, לפני שיבואו להן מחשבות אחרות שיקררו את המערכה, הוא הודיע לגבאי כי הרבי שלו הורה לו לעזוב את בית הכנסת בצורה נחרצת ביותר, עקב המתפללים שבאים למקום עם רכביהם ומחללים את קדושת הימים.

כמה שר' פסח ניסה לדבר על לבו שלכל הפחות רק הפעם יופיע כדי שיוכלו להתארגן לחפש חזן אחר. אבל ר' יעקב עמד בשלו. כך נותר בית הכנסת ללא חזן, הפעם החלה לרחף על בית הכנסת הסכנה שרבים מהמתפללים יפרשו מהמקום, אם לא ימצא בו חזן מעולה שלא יפול מהרמה של החזן הקודם.

לאחר מאמצים רבים הצליח פסח להביא חזן אחר בשם מוישה ביקמן, חזן תל אביבי בעל ביצועים מצוינים, אבל לא התקרב לרמת הביצועים של ר' יעקב, הדבר השפיע והחלו להירשם ביטולים מסוימים.

עו"ד אורי רמז לפסח שעליו להתאמץ ולהביא חזן רציני יותר, כדי שהמצב לא יורע, הוא נתן לו יותר מרמז כי פיליפ עדיין שומר על איבה קרה וצריכים מאד להיזהר שלא לעורר את הדוברים מרבעם.

*

יחסי גומלין?

ר' שרפשטיין אימץ את עצת חברו החכם ר' חיים נמני להתמקד בישיבות הגדולות, את תחילת חיפושיו החל בבני ברק בישיבת פונוביז בבני ברק, אבל כשאין משהו מוגדר קשה להתמקד, הוא החליט לברר מי הוא הבחור המרכזי דרכו עוברים עיקר הבירורים בענייני שידוכים, כמה בחורים הפנו אותו אל בחור פעלתן מאד ששמו אלחנן כהן, הלה היה לו יד ורגל בכל רשימת הבחורים שעומדים בשידוכים והדרישות שיש להם בענייני ממונות.

הבחור קיבל אותו בסבר פנים יפות ולאחר שיחה קצרה ניאות לצאת ברכבו של ר' שלמה לנסיעה מחוץ לבני ברק, כדי שאיש לא ישמע את פרטי השיחה, לאחר שעה ארוכה נראה היה כי הנסיעה לא העלתה דבר, אלחנן אמנם הביא שמות רבים, אבל אחד מהם לא תאם לפרופיל שבנה ר' שלמה עבור צילה, איש מהם לא תאם כלל לאישיות הסוערת והתובנות העמוקות שלה, אין ספק שהיא צריכה בחור שונה.

אותו אלחנן כהן ראה עד כמה שר' שלמה מתאמץ עבור בת שעבורה הוא עושה חריש עמוק כל כך, נכמרו רחמיו עליו מאד.

"יש לי רעיון נהדר עבורך, יש לי מי שיכול לתרום לך יותר מידע ואולי גם הצעות לעניין. יש בירושלים אדם מאד מעניין בשם ר' בנימין מובושוביץ, הוא טמפרמנט רציני, יש לו ידע רחב מאד וגם ביטחון עצמי מופרז, ראיתי איך שניהל שידוכים לכמה בחורים שהתקשו מאד בשידוכיהם ובמקום שכל השדכנים נשברו הוא הצליח, יש לו רעיונות מחוץ לקופסה, יתכן מאד שדרכו תיעזר בחיפושים".

הוא נתן לו את הכתובת המדויקת ונתן לו עצת זהב, לצ'פר אותו ולעוטפו במעטפת זהובים, כי כאשר הוא רואה זהובים מול עיניו זוהרים פניו כפני החמה העתידיה להאיר ושפע רעיונות זורמים בראשו שלא עלו במוחו של איש, הוא נכנס לטראנס פעולה כטיל טורנדו שטס במהירות על קולית, הוא יכול להזיז סלעים בדרך, לסתת הרים גבוהים ולישר גבעות עמוקות, בעיני ראיתי איך ניהל שני שידוכים בהם לא התחשב בכל הקשיים שנערמו בדרך.

הוא עקר כל מכשול ללא רחם, כופף ידיים וטחן ראשים, בחלקת לשונו הפכו החסרונות למעלות מיוחדות. כך הצליח במקום שאף שדכן לא העז להציג את כף רגלו פן תיכווה.

אין ספק שיש לך פלונטר רציני עם השידוך שלך, לא נראה לי שתוכל למצוא עבורה בחור סטנדרטי, גם לא נראה ששדכן סטנדרטי יוכל להתמודד עם סיפור כשלקך, אבל את בנימין מיודענו זה רק יאתגר, אבל תנאי כפול ומכופל לכך, הקדם תרופה (כסף) למכה.

"האם הוא דורש הון רב, ככתוב הון ועושר בביתו וצדקתו עומדת לעד?" ברקו עיניו של ר' שלמה במשובה.

"הבה נאמר שהמחיר שלו יחסית אינו נורא \$100 יש כבר הרבה שדכנים שהולכים בדרכו, אבל במקרה שלכם \$200 זה מעט, הלא תסכימו עמי שהוא יצטרך לצום בה"ב י"ג פעמים כדי להצליח במשימה. על כן הצעתי היא שתתנו לו \$300 כמקדמה".

"אם זה בהתחלה אז מהו המחיר הסופי? התעניין ר' שלמה, בראשו עברו מחשבות בקשר גומלין הקיים בין אותו כהן צדק עם השדכן מיופציץ, כנראה שדאג לייאש אותו כל כך כדי שיוכל לרפד את הדרך אל אותו צדקן.

ר' שלמה לא בזבו רגע. הוא הפנה את רכבו לירושלים למרות כל התמיהות שהתעוררו בראשו

*

איך בונים שידוך?

בנימין מובושוּבִיץ ניהל טלפון קשה עם הורה אחד שהוציא את כל מררתו עליו בצעקות זעם, עקב הכעס המצטבר בו על כל הבטחות השווא בהן נקט השדכן, אין לו בעיה להבטיח הרים וגבעות, בתקווה שמשוּהו מהן יניבו תוצאות טובות.

אבל בנימין אינו אשם, החיים קשים מאד, ארבע שנים הוא במקצוע, החלומות בהתחלה היו גדולים מאד, כשנכנס לעסק, בטוח היה כי יצליח לשדך בכל שבוע, אם לא שלושה, לכל הפחות אחד, הוא בא עם המון מרץ ותוכניות מהפכניות, אבל לאט לאט התפוגגו כל החלומות, לפתע גילה כי להיות שדכן זו עבודת פרך מלאה בכפיות טובה, איש לא בא לומר לו "ישר כוח עצום" על כל השעות הרבות בהן הוא משקיע כדי להתאים שני חלקים לעשותם אחד, על כן באות ההבטחות הרבות שנותן על אף שאין להן כיסוי.

אי אפשר להכחיש שלא היו לו גם הצלחות מכובדות, הוא הצליח לעשות כחמישים שידוכים שחלקם היו קשים ביותר ולכן ניתן להכפילם ולרבען ולומר שלא בכדי כתב בכרטיס הביקור שלו שביצע כבר מאתיים שידוכים, כי אם נדבר על כאלו שהיו גרושים ואלמנים שכדי לשדכם צריך להיות מחונן בעור של פיל בארץ ארוזי הלבנון הרי כל אחד שוה לארבע, אבל הכספים שהבטיחו הצדיקים חלקם התפוגגו באויר, עוד לפני שהניח עליהם את היד.

לא אחת רבה איתו פעשע אשתו שיניח את העסק הלא מוצלח שמנסה לקיימו בעור שיניו, הלא כבר כתוב "על כל דבר פעשע" על שור ועל חמור שעובד מצאת החמה עד צאת הנשמה, אמנם נכנס לתודעה הציבורית כשדכן אולטרה פלוס, אבל השעות הרבות שהוא משקיע אינן מצדיקות משכורת רעב, לא אחת אין לה מה למרוח על הפרוסה הצנומה של הילדודים שלה, בנימין צריך לגייס הלוואות על חשבון העתיד, פעמים הוא מצליח ופעמים לא.

עתה הוא רב עם יהודי בשם ר' נפתלי פלנצינצסקי יהודי מר נפש, בשל ארבע בנות בוגרות בביתו שהקטנה שבהן כבר נעשתה בת 22 והגדולה כבר עברה את גיל ה-27 יש להן שם טוב מאד, אבל כנראה שלא די בכך, הבחורים רוצים סידור מכובד, כדי שיוכלו להתחיל את הפרק הראשון בחייהם ברגל ימין, אחרת אי אפשר ללמוד בראש שקט. ולרש אין כל, כי אם שבע בנות וחמישה בנים, התקיימה בו הברכה "זרענו ירבה כחול וככוכבים בלילה" כל יום הוא גורר את עצמו בדוחק, כדי לדעת שב"ה עדיין לא מת מרעב. אין לו מה לתת לבחורים, רק קרן מבטיחה, בת ישראל כשרה למהדרין פרי תפילות והשקעות חינוכיות.

בנימין מנסה את כוחו להציע לבחורים טובים את בנותיו (הוא כבר נואש מלחתנם לפי הסדר) הוא מדבר עם בחורים שצריכים בעיקר להסתכל על הקרן ולא על התשואות הכספיות, אבל דבריו נופלים על אוזן ערלה, כל אחד מהבחורים משוכנע שמגיע לו את הטובה ביותר, פלוס סידור מכובד לעשר עשרים שנה.

מי שגאל אותו מהצעקות הנוראות שקיבל, היה יהודי שדפק על דלת המשרד, הדפיקות היו עבורו למשיב נפש, עתה יכול הוא לומר לאבא שהוא מבין אותו היטב, אבל ממש ברגע זה דופקים על דלתו ואולי מי שדופק בא עם הצעה טובה עבור אחת מבנותיו.

הוא רץ תכוף נשימה לראות מי הוא המלאך הגואל, הוא רואה אדם מכובד מאד עטוי בלבוש רבני מכובד ביותר, בעל זקן עבות בגוון שחור שמכסיף בקצהו ועיניים חייכניות ביותר. המראה מוכר לו מאי שם, אבל כרגע הוא לא יכול להיזכר. הוא מקבל את האורח הרבני המכובד בסבר פנים יפות ומציע לו כוס שתיה קר, מזוג עם מעט מיץ תפוזים להמתיק ושואלו במה יוכל לעזור לו.

הלה מציג את עצמו כאברך בני ברקי בשם שלמה שרפשטיין, הוא לומד בכולל חשוב מאד וגם נותן שיעורים פה ושם, הוא ממעיט מלתאר את עצמו בשבחים גדולים יותר, כמרצה דגול שיד ושם לו בהחזרה בתשובה של עשרות אם לא מאות אנשים ונשים בתשובה, הוא יותר מדבר על דברים תכליתיים ולא מחפש את המעטפת.

הוא סיפר לו שבא עבור בת מיוחדת במינה שפרס עליה את חסותו לפני מספר שנים, אמנם מקוטלגת היא כבעלת תשובה, אבל למען האמת צריכים לדעת שהיא התרחקה מתג זה עשרות אם לא מאות קילומטרים, אפשר להגדיר אותה, כבת ישראל נאמנה וכשרה שכל בן תורה יודה להקב"ה על שזכה בה.

"לא מצאתי דוגמתה, חריפת שכל בעל דעה צלולה ומקפידה על כל קלה כחמורה בלי לסטות מההלכה בפסיק קטן. לא עליה נאמר הפסוק "אחת מאלף מצאתי ואשה בכל אלו לא מצאתי". בת כזו הלוואי ואני הייתי זוכה בה ככלה, אלא שכל בני כבר נשואים ולא הייתה לי את הזכיה שתהיה כלתי, אבל אני דואג לה מאד ויש שם הרבה כסף ודירה שלימה בשביל שבן תורה אמיתי יקח אותה, הבחורה מרוויחה משכורת מיוחדת והוא שומרת את כל הכסף לצורך זה".

"אתה מבקש בקשה מורכבת ביותר, אני לא חושב שיש בן תורה שגדל במשפחה רגילה שיאות להשתדך עם בת בעלת תשובה, אלא א"כ יש לו סירכא מסוימת שבשביל זה יהיה מוכן להתפשר" עונה בנימין עם קרעכץ אמיתי, הוא מריח כאן הרבה כסף, השאלה איך באמת מרוויחים אותם?

"הבת הזאת מוכנה להתפשר, אם צריך ותקבל בן תורה אמיתי, אני לא יכול לקחת בשבילה בחור פשוט, כי אי אפשר שהבת תהיה גדולה ממנו במאות מספרים. עליו להיות עילוי אמיתי כדי שיוכל להתמודד, כך שאני מבהיר לך מלכתחילה, היא לא תתפשר על ראש גדול, אבל היא מוכנה להתפשר על דברים אחרים" מבהיר ר' שלמה את רצון הבת.

"על איזו פשרה היא מוכנה להתרצות" מפשפש בנימין בתאי מוחו המשובחים שלו אולי יצליח לכרות כמה כורי זהב ממכרה זה.

"גיל כסף ומראה חיצוני לא משנה עבורה כלום, היא גם לא צריכה בכלל יחוס, רק שיהיה מענטש אמיתי ירא שמים גדול ולמדן לא פחות"

"יש לי איזה בחור מסוים שיש לו את הכל בכל מכל כל, אלא שמשום מה הוא עומד תקוע על המדף כמה שנים, שום דבר לא זו אצלו, אולי הוא בדיוק מחכה לה".

"אולי אתה יכול להסביר לי למה הוא תקוע על המדף אם אתה טוען שהוא בחור מצוין בלימוד, האם בגלל שאין לו פרוטה על הנשמה?"

"יש איזו שמועה רחוקה שעשו לו פעם שינוי השם, מאז השידוכים בורחים ממנו כמפני מגיפה".

"ספר לי בדיוק מי הוא ואיזה הוא?" מבקש ר' שלמה לדעת על המוצע.

"הוא לומד בישיבת מיר, שמו הוא דוד סטוויצקי בן 25, לפני שנה שנתיים חלה מאד וקרעו שמים בתפילות עליו והוסיפו לו את השם רפאל, ב"ה חזר לאיתנו ועושה שטייגן אדיר בישיבה, אם תרצה תיגש אל יעקב בלומנפעלד הוא אחד מחשובי הבחורים בישיבה, הוא מכיר את כל מפת הבחורים שם, אצלו תוכל לקבל את כל הפרטים ולאמת אותם, אני חושב שאולי הבחור יסכים לקחת בעלת תשובה, כי היא עדיפה על פני בעלות מום שמציעים לו רח"ל, גם גרושות ואלמנות מנסים להציע לו, אבל האמא והאבא מתנגדים לשמוע מהן, הם רוצים בת בשידוך ראשון, אולי הם יתפשרו על בעלת תשובה, בכל זאת זה לא כמו יד שניה או שלישית כי על אשת נעורים המזבח מוריד דמעות ולא על בית שני או שלישי".

"אוי רק לא זה, אני מאד פוחד מכך, מי יתקע לידי שמחלה קשה אינה מקננת עדיין בתוכו? אני לא רוצה שהיא תינשא לאדם חולני שעלול לשבוק חיים כמה שנים אחרי החתונה ולהותיר אותה אלמנה צעירה רח"ל, לא זו הפשרה שהיא מוכנה להתפשר עליו".

"את זה אינני יכול להבטיח לך, אני לא הכהן הגדול ה"חפץ חיים" זי"ע שהבטיח להינדא בילא פרנק כשבאה לשאול אם להישאר מאורסת לבחור הגאון ר' איסר זלמן מלצר שהיה חולה שחפת, אותה צדקנית מוכנה הייתה להישאר אשתו אפילו אם יבטיחו לה שנת חיים אחת עמו, הכל היה שווה עבורה ורק שתזכה להיות תחת קורת גג אחד עם צדיק וקדוש כמוהו.

והחפץ חיים אמר לה "ישנם אנשים בריאים וישנם אנשים שמאריכים ימים" כלומר לא כל מי שבריא מובטח לו שיאריך ימים וגם להיפך לא, זכתה אותה אשה צדקנית לחיות עמו יותר מששים שנה וכשנפטר היה בן 84 לי אין את הכוח להבטיח לך כמה שנים היא תחיה עמו במחיצתו.

אבל אולי כדאי לך לברר אצל קרובים יותר שידועים מה מצבו הבריאותי, מי אומר שלא יצא מהמחלה שלו לגמרי? ישנם אנשים שחיים עם השם השני שנים רבות מאד, אני רוצה להאמין שהוא יחיה לא פחות משבעים שנות חיים הקצובים בפסוק ימי חיינו שבעים שנה ואם בגבורות שמונים שנה"

"אמרת בעצמך שאתה לא החפץ חיים זצ"ל, אז אל תנסה להשחיל את עורמתך בדלת האחורית, אבל אלך לברר על אותו בחור ואם אראה שיש על מה לדבר נמשיך הלאה".

"עצה טובה קמ"ל אומר לו בנימין בחמיצות פנים על שהכסף עדיין לא זורם לכיסו והלוואי שלא יתרחק ת"ק פרסה, כי כדאי לך לתת דמי קדימה, כי כשיש לי מרץ נעורים אני יכול להפוך עולם ומלואו בשבילך. יתכן שאמצא עוד הצעות מעניינות שתוכל לעשות איתן משהו בריא יותר".

"לזה אני מוכן, אתן לך בשביל זה שאתה שובר את ראשך עבורי סך \$200 כדי שיהיה לך חשק רב לעזור לי עבור הבת המיוחדת הזו".

"אפשר לדעת את שמה? אני רוצה לפתוח בשבילה כרטסת חדשה"

"שמה צילה גוכברג- שרפשטיין בת 25 לפני 4 שנים שבה בתשובה שלימה ומאז היא נמצאת תחת חסותי המלאה יש לה מקצוע מכניס ביותר כגרפיקאית ומעצבת שהרבה משרדים נזקקים לה, יש לה דירה בגבעתיים ולכשתינשא יהיה לבעלה כולל מסודר לא הרחק מהבית, הוא יוכל לשבת על התורה ועל העבודה בראש רגוע בלי שיטריחו אותו על שום דבר"

"סיא גוט, אבל למה הצמדת את שמך לה, הרי היא לא בתך?"

"כל המגדל בת חבירו ומלמדה תורה כאילו ילדה, מלבד זאת אני אחראי כלפיה כאילו אני אב ביולוגי, אני מאמין שאביה ז"ל שמח בזה שנטלתי עליה אחריות, בשמים הוא יודע את האמת שבתו הולכת בדרך הנכונה"

"אני שמח מאד שאתה טורח מאד עבור בתך החדשה, אבל שמע ממני עצה טובה מאד, אל תפיץ ברבים שהיא בעלת תשובה, אנשים קצת נרתעים מלגשת לזה, עדיף שאת השמועה הזו ישמעו רק כשהשידוך יתחמם מאד יכירו את טיב הבת ויראו שאכן היא מיוחדת במינה אז כבר ישקלו את הדברים היטב"

"קיבלתי את עצתך, ניכר שאתה שדכן מקצועי, אעמוד איתך בקשר, תן לי את מספר הטלפון שלך כדי שאוכל לעדכן אותך ואתעדכן ממך".

ר' שלמה שלף מארנקו \$300 למרות הבטחתו למאתיים.

ר' בנימין הודה לבורא יתברך ששלח לו שליח לשלם כמה חובות במכולת, הילדים הפעם יוכלו לאכול יותר מפרוסת לחם יבישה, הוא יוכל לקנות להם כמה ממרחים להטעים את האוכל.

סיפור / מתוך המדור 'אמונה ובטחון' באספקלריא

הנוכחי

סיפור נפלא: בטחון לשעון זהב

השעה היתה קרוב לשתיים אחר חצות ליל, כאשר הגר"ח מוולאז'ין עדיין נשא את שיחתו - שיעורו לפני "חבורת הבטחון" מבני הישיבה. חבורה אחת מני כמה, אשר, לפי השמועה, יסד לחיזוק ולתיקון המידות. ר' חיים קטע את שטף דיבורו וביקש לברר מה השעה, אולם תשובה לא הגיעה. מסתבר שבקרוב בני החבורה, כמנין בחורים נבחרים, לא היה ולו שעון אחד.

כיון שכך, שב ר' חיים מעניני השעה לחיי עולם, ועבר משאלת השעון לסוגית הבטחון: "תלמידים יקרים", אמר, "נראה שעדיין לא רכשנו בלבנו בטחון אמיתי, שאם לא כן משמים היו כבר מזמינים עבורנו שעון, ואפילו כולו עשוי זהב". ושוב פנה למקום שפסק, אל שיחתו העמוקה והנוקבת אודות מידת הבטחון בהשגחת ה'.

עוד הוא מלבן ומברר את הסוגיה לגדריה, כלליה ופרטיה, נכנס חייל רוסי חבוש כובע, הציץ ימינה, הביט שמאלה, וניגש בצעדים חפוזים אל ר' חיים. "יהודי אני וגר בעיירה ליד לודז'", הוא מספר, "נקראתי להתייצב בצבא המלכותי, ואבי גביר נכבד, העניק לרופא הראשי שלמונים ביד רחבה כדי שישחררני מן הצבא. סמכתי על הבטחת הרופא, גם על הצעתו לבוא בגפני, ובאתי לקבל תעודת שחרור. כל כך סמוך ובטוח הייתי בשחרורי, שלא נמנעתי מלהביא עמי חפצים יקרים.

אלא שאז נכונה לי הפתעה. בהגיע תורי הוברר לי שהרופא טעה והחליפני באחר. האלמוני המאושר שוחרר במקומי, ואילו אני נלקחתי כמו כולם אל קסרקטיני הצבא.

כבר מספר שבועות שאני מבלה במחנה, יהודי יחיד בין חיילים נכרים רבים. חוששני מפני הרגע ששעוני היקר, שעון זהב, יגנב. זה עתה ניצלתי חופשה קצרה ויצאתי אל העיר, וכמו משמים גיליתי את האור הבוקע מבית המדרש, ונכנסתי. בקשתי אפוא אל הרב, שיואיל לשמור את שעוני לפקדון".

רבנו השתומם קמעה למראה החייל, מה גם למשמע הסיפור המסתורי, אך נאות ברצון לבקשתו. ברם הודיעו מראש "עליך לדעת כי ביתי הוא כרשות הרבים, ולא אוכל לקבל עלי אחריות שאמנם ישמר היטב".

הרהר החייל רגע ואמר: "רבי, הנני נותן לכם את השעון במתנה גמורה! מוטב לי להעניקו במתנה לרב יהודי, מאשר לאבדו בעל כרחי בידי ערלים". יותר לא ציפה להסכמה מ' חיים, רק נטש את שעונו והסתלק. ר' חיים עוד רץ אחריו להשיב לו את השעון, אך כבר לא הצליח להשיגו.

אז סיים ר' חיים את שיחתו: "הלא שמעתם דברי לעיל, כי אילו זכינו והיינו לבעלי בטחון באמת ובתמים היו שולחים לנו שעון מן השמים, ואפילו מזהב! הרי לכם דוגמא מוחשית לבטחון בה' שעמד בנסיון". [אבי הישיבות, עמ' רכא]